

MOKSLAS • EKONOMIKA • SANGLAUDA

EUROPOS SĄJUNGA
EUROPOS SOCIALINIS FONDAS

Kuriame Lietuvos ateitį

**VALSTYBINĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS TARNYBOS
PRIE SVEIKATOS APSAUGOS MINISTERIJOS VYKDOMAS
2007–2013 M. ŽMOGIŠKŲJŲ IŠTEKLIŲ PLĖTROS VEIKSMŲ PROGRAMOS 4
PRIORITETO „ADMINISTRACINIŲ GEBĖJIMŲ STIPRINIMAS IR VIEŠOJO
ADMINISTRAVIMO EFEKTYVUMO DIDINIMAS“ ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS
VP1-4.3-VRM-02-V „VIEŠŲJŲ POLITIKŲ REFORMŲ SKATINIMAS“ PROJEKTAS
„GYVENAMOSIOS APLINKOS SVEIKATOS RIZIKOS VEIKSNIŲ VALDYMO
TOBULINIMAS“**

VEIKLOS „APLINKOS, PATALPŲ ORO IR ŠILUMINĖS BŪSTO APLINKOS (MIKROKLIMATO) KOKYBĖS VALDYMO SRITIES TEISĖS AKTŲ ĮGYVENDINIMO PRAKTIKOS ĮVERTINIMAS“ ATASKAITA

2010 m. lapkričio 11 d. Nr. PA-8

Rengėjai:	Veslava Golnis Dalia Žukienė Elena Veligoraitė
Projekto vadovas:	Erikas Mačiūnas
Darbų perdavimo- priėmimo aktas:	2010 m. lapkričio 11 d. Nr. PAP- 87

Vilnius

TURINYS

ĮVADAS	3
STRUKTŪROS APŽVALGA	5
I. DALYVAVIMAS APLINKOS ORO KOKYBĖS VALDYME	7
1.1. APLINKOS ORO KOKYBĖS MONITORINGAS	7
1.2. DUOMENŲ APIE APLINKOS ORO KOKYBĘ VISUOMENEI TEIKIMAS	19
1.3. SAVIVALDYBIŲ APLINKOS ORO KOKYBĖS VALDYMO PROGRAMŲ RENGIMAS, DERINIMAS	20
II. TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ TERITORIJŲ PLANAVIMO PROCESĄ, ĮGYVENDINIMO PRAKTIKA	22
2.1. SANITARINIŲ APSAUGOS ZONŲ (SAZ) NUSTATYMAS	31
2.1.1. SAZ NUSTATYMAS BENDRAISIAIS PLANAIS	34
2.1.2. SAZ NUSTATYMAS SPECIALIAISIAIS AR DETALIAISIAIS PLANAIS	36
2.2. STRATEGINIS PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMAS (SPAV)	38
2.3. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMAS (PAV)	40
2.4. POVEIKIO VISUOMENĖS SVEIKATAI VERTINIMAS (PVSU)	43
III. TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ VALSTYBINĖS STATYBŲ PRIEŽIŪROS PROCESĄ, ĮGYVENDINIMO PRAKTIKA	48
3.1. DALYVAVIMAS VALSTYBINĖS STATYBŲ PRIEŽIŪROS PROCESO ETAPUOSE	63
3.1.1. STATINIO PROJEKTAVIMO SĄLYGŲ IŠDAVIMAS	63
3.1.2. STATYBOS LEIDIMO IŠDAVIMAS	66
3.1.3. STATINIO PRIPAŽINIMAS TINKAMU NAUDOTI	72
3.2. STATINIŲ (PATALPŲ) NAUDOJIMAS PAGAL PASKIRTĮ	81
IV. DALYVAVIMAS TARŠOS INTEGRUOTOS PREVENCIJOS IR KONTROLĖS LEIDIMŲ IŠDAVIMO PROCESĖ	85
V. TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ LEIDIMO-HIGIENOS PASO IŠDAVIMĄ, ĮGYVENDINIMO PRAKTIKA	88
VI. TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ VALSTYBINĘ VISUOMENĖS SVEIKATOS SAUGOS KONTROLĘ, ĮGYVENDINIMO PRAKTIKA	105
TEISĖS AKTŲ SĄRAŠAS	116
NAUDOTI INFORMACIJOS ŠALTINIAI	122

IVADAS

Projekto „Gyvenamosios aplinkos sveikatos rizikos veiksnių valdymo tobulinimas“ Nr. VP1-4.3-VRM-02-V-01-003 (toliau – Projektas) Gyvenamosios aplinkos sveikatos rizikos veiksnių valdymo srities teisės aktų įgyvendinimo praktikos įvertinimas yra antrasis (iš Projekte numatytų trijų) teisinės bazės tobulinimo etapų siekiant projekto tikslo – pagerinti visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir tobulinti gyvenamosios aplinkos sveikatos rizikos veiksnių valdymą. Projekto 1.1.2 veikla „Gyvenamosios aplinkos sveikatos rizikos veiksnių valdymo srities teisinės bazės, įskaitant teritorijų planavimą ir statybų procesą, analizė“ atliko aplinkos, patalpų oro, šiluminės būsto aplinkos (mikroklimato), aplinkos triukšmo ir nejonizuojančios spinduliuotės kokybės valdymo sričių teisės aktų apžvalgą, kurios pagrindu Projekto 1.1.3 veiklos „Gyvenamosios aplinkos sveikatos rizikos veiksnių valdymo srities teisės aktų įgyvendinimo praktikos įvertinimas“ (toliau – 1.1.3 veikla) poveiklėse turėtų būti aptariamai analizuotų teisės aktų įgyvendinimo praktiniai aspektai.

Taigi Projekto 1.1.3. veiklos **1.1.3.1 poveiklė „Aplinkos, patalpų oro ir šiluminės būsto aplinkos (mikroklimato) kokybės valdymo srities teisės aktų įgyvendinimo praktikos įvertinimas“** (toliau – 1.1.3.1 poveiklė) yra tęstinė Projekto 1.1.2 veiklos „Gyvenamosios aplinkos sveikatos rizikos veiksnių valdymo srities teisinės bazės, įskaitant teritorijų planavimą ir statybų procesą, analizė“ 1.1.2.1 poveiklės „Aplinkos oro kokybės valdymo srities teisinės bazės, įskaitant teritorijų planavimą ir statybų procesą, analizė“, 1.1.2.4 „Patalpų oro kokybės valdymo srities teisinės bazės, įskaitant teritorijų planavimą ir statybų procesą, analizė“ ir 1.1.2.5 „Šiluminės būsto aplinkos (mikroklimato) kokybės valdymo srities teisinės bazės, įskaitant teritorijų planavimą ir statybų procesą, analizė“ poveiklių dalis, apibendrinanti ir analizuojanti minėtose poveiklėse pateiktos informacijos įgyvendinimą praktikoje. Kadangi, kaip minėta, tai yra tęstinė Projekto dalis, šioje ataskaitoje bus nuosekliai siejama su 1.1.2.1, 1.1.2.4 ar 1.1.2.5 poveiklėse pateikta sveikatos rizikos veiksnių valdymą reglamentuojančių teisės aktų apžvalga ir jų analize. Siekiant nekartoti minėtų poveiklių ataskaitose jau pateiktos informacijos, bet tuo pačiu ir išlaikyti ryšį tarp aptartų teisės aktų apžvalgų, analizių ir šioje ataskaitoje atliekamo atitinkamų teisės aktų įgyvendinimo praktikos įvertinimo, esant poreikiui, bus pateikiamos nuorodos kokios poveiklės (1.1.2.1, 1.1.2.4 ar 1.1.2.5) analizuotų teisės aktų pagrindu yra vertinama įgyvendinimo praktika.

1.1.3.1. poveiklės tikslas – įvertinti aplinkos, patalpų oro ir šiluminės būsto aplinkos (mikroklimato) kokybės valdymo srities teisės aktų įgyvendinimo praktiką: identifikuoti esamos teisinės bazės stipriąsias ir silpnąsias sritis, identifikuoti teisinio reglamentavimo sritis, kuriose

reglamentavimas yra perteklinis ar nepakankamas, identifikuoti teisės aktų taikymo ir jų įgyvendinimo problemas (prieštaringos teisės aktų nuostatos, praktikoje neįgyvendinamos ar skirtingai traktuojamos ir įgyvendinamos nuostatos, sąlygos trukdančios įgyvendinti teisės aktų nuostatas ir t.t.).

Kaip buvo numatyta Projekte, teisės aktų įgyvendinimo praktikai įvertinti buvo sudarytas specialus klausimynas „Dėl aplinkos, patalpų oro ir šiluminės būsto aplinkos (mikroklimato) kokybės valdymo srities teisės aktų įgyvendinimo praktikos“, kurį užpildė Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau taip pat bus vadinama VVSPT) pavaldžios teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos (toliau taip pat bus vadinamos teritorinėmis visuomenės sveikatos priežiūros įstaigomis, visuomenės sveikatos centrais arba VSC) ir kurio duomenys bus minimi ir analizuojami šioje ataskaitoje. Klausimyną sudarė 48 klausimai. Siekiant kiek įmanoma mažiau apsunkinti VSC specialistus pagal kompetenciją pildžiusius klausimyną ir siekiant išvengti neaiškumų klausimyne buvo: pateikta nedaug atvirų (kuriuose nepateikiama pasirinkčių) klausimų, o priešingai, dauguma klausimų turėjo pasirinktis; prie klausimų nurodyti atvejai, kuomet turėjo būti įrašomi skaičiai, kuomet galimi ir keli atsakymai ir kad pastaruoju atveju žymėtini visi respondentui tinkami atsakymai; jei respondentai turėjo papildomų atsakymų variantų į pateiktus klausimus, juos galėjo įrašyti papildomoje numatytoje eilutėje prie „kita (įrašykite)“. Taip pat buvo paaiškinta, kad jei klausime neapibrėžtas laikotarpis, teiktina informacija už 2008-2010 metus.

Apibendrintas klausimynas pateikiamas kaip šios ataskaitos sudedamoji dalis (priedas). Pažymėtina, kad vienas iš VSC nepateikė atsakymų į 15-17, 28 ir 29 klausimus, kadangi tai VSC teigimu būtų pareikalavę nepagrįstai didelių laiko sąnaudų.

Siekiant kuo išsamesnio teisės aktų įgyvendinimo praktikos vertinimo, buvo bendraujama su VSC specialistais, nagrinėtos VVSPT ir VSC 2007-2010 m. veiklos ataskaitos, kiti susiję dokumentai, analizuojami Visuomenės sveikatos saugos informacinės sistemos (VSSIS) duomenys. Taip pat paminėtina, kad buvo analizuojama ir teismų praktika atitinkamose srityse, ieškoma 1.1.3.1 poveiklei aktualios informacijos Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant teritorijų planavimą ir statybos teisinius santykius reglamentuojančias teisės normas, apibendrinimuose.

STRUKTŪROS APŽVALGA

Žmogaus sveikatai net 20 proc. įtakos daro aplinka, kurioje jis gyvena. Pagal Pasaulio sveikatos organizacijos pateikiamą apibrėžimą *sveikata – tai ne tik ligos ar negalios nebuvimas, bet ir fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė*. Pagrindinės visuomenės sveikatos gerinimo gairės apibrėžtos programoje „Sveikata visiems XXI amžiuje“, kurioje nustatyti pagrindiniai prioritetai ir tikslai, padėsiantys pasaulio žmonėms kuo geriau rūpintis sveikata XXI amžiuje, bei nurodyta, kad tinkamas būstas yra būtina sveikatos sąlyga. Gera sveikata ir gerovė reikalauja švarios ir harmoningos aplinkos. Tam, kad būtų užtikrinta asmens teisė į sveiką ir saugią aplinką bei pasiektas pagrindinis su sveiką ir saugią aplinką įtakojančių veiksnių reguliavimu (valdymu) susijusių teisės aktų tikslas, teisinė bazė privalo būti veiksminga.

Remiantis Projekto teisinės bazės analizę atlikusių poveikių (1.1.2.1, 1.1.2.4 ar 1.1.2.5) medžiaga, aplinkos, patalpų oro ir šiluminės būsto aplinkos (mikroklimato) patalpų oro kokybės užtikrinimo procesuose dalyvauja įvairios valstybės institucijos, atitinkamai šiuos procesus reguliuoja įvairių reguliavimo sričių teisės aktai, tačiau Projekto tikslas – pagerinti visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, stiprinti visuomenės sveikatos specialistų gebėjimus, todėl 1.1.3 veiklos 1.1.3.1 poveiklėje, t. y. šioje ataskaitoje bus analizuojama ir vertinama aplinkos, patalpų oro ir šiluminės būsto aplinkos (mikroklimato) kokybės valdymo srities teisės aktų, kurių įgyvendinime dalyvauja visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos bei jų specialistai, įgyvendinimo praktika, šių įstaigų ir specialistų veikla, gebėjimai bei kompetencija. Pagrindinis šių veiklos vertinimo kriterijus galėtų būti – jų veiklos kokybė ir efektyvumas, tačiau institucijos veiklos efektyvumą ir kokybę didžiaja dalimi apsprendžia ne tiek teisinės bazės kiekybė, kiek kokybė ir jos įgyvendinimo galimybės.

Dėl įvardintų priežasčių bei atsižvelgiant į ankstesnių Projekto poveiklių medžiaga, ataskaitos struktūra bus paremta visuomenės sveikatos priežiūros institucijų funkcijų išskyrimu, nuosekliai aptariant procedūrų, padedančių visuomenės sveikatos priežiūros institucijoms užtikrinti aplinkos, patalpų oro ir šiluminės būsto aplinkos (mikroklimato) kokybės valdymą, įgyvendinimo praktiką.

Remiantis atlikta aplinkos, patalpų oro ir šiluminės būsto aplinkos (mikroklimato) kokybės valdymo srities teisės aktų analize (1.1.2.1, 1.1.2.4 ir 1.1.2.5 poveiklės), galima teigti, kad visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos ir jų specialistai atitinkamų teisės aktų nuostatas įgyvendina dalyvaudami šiuose procesuose:

- aplinkos oro kokybės valdyme
 - vykdam aplinkos oro kokybės monitoringą

- teikiant informaciją apie aplinkos oro kokybę visuomenei
- rengiant ir derinant savivaldybių aplinkos oro kokybės valdymo programas
- teritorijų planavimo procese:
 - teritorijų planavimo procedūrose
 - sanitarinių apsaugos zonų nustatyme
 - strateginiame pasekmių aplinkai vertinime
 - poveikio aplinkai vertinime
 - poveikio visuomenės sveikatai vertinime
- valstybinės statybų priežiūros procese:
 - išduodant statinio projektavimo sąlygas
 - išduodant statybos leidimą
 - statinį pripažįstant tinkamu naudoti
- taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimo išdavimo procese;
- leidimo-higienos paso išdavimo procese;
- valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės procese.

Taigi, visų pirma, bus aptarta aplinkos oro kokybės rodiklių reglamentavimo, oro kokybės vertinimo sistema, supažindinama su pagrindiniais duomenų apie aplinkos oro kokybę gavimo būdais, asmenimis, vykdančiais aplinkos oro kokybės stebėseną (tyrimus) bei vertinimą, duomenų teikimą suinteresuotiems asmenims ir visuomenei, vykdomas visuomenės priežiūros ir sveikatos saugos priemonės. Po to bus apžvelgtos pagrindinės procedūros, kuriose dalyvauja visuomenės sveikatos specialistai ir priima sprendimus, susijusius su aplinkos oro, o tuo pačiu ir gyvenamosios aplinkos oro, kokybės užtikrinimu.

Vertinant ataskaitoje pateiktus teisės aktų įgyvendinimo praktikos atvejus atkreiptinas dėmesys į tai, kad nagrinėdamas bylas teismas teisės normas aiškina ir taiko ne *a priori* (iš anksto, nepatikrinus), o konkrečioje byloje, atsižvelgdamas į konkrečios bylos faktines aplinkybes ir šias siedamas su taikytina teisės norma. Taigi kiekvienas teismo pateiktas teisės aiškinimas turi būti suprantamas ir aiškinamas tik konkrečios bylos kontekste. Bandytas taikyti teisės taikymo taisykles, suformuluotas konkrečiose teismo bylose, neturinčiose esminio panašumo su byla, neanalogiškose savo faktinėmis aplinkybėmis, kurią nagrinėjant buvo suformuluotas tas teismo precedentas, reikštų tą patį, kaip taikyti teisės normą teisiniam santykiui, kurio ši norma nereglamentuoja.

I. DALYVAVIMAS APLINKOS ORO KOKYBĖS VALDYME

1.1. APLINKOS ORO KOKYBĖS MONITORINGAS

Norint valdyti tam tikrą procesą, šiuo atveju – aplinkos oro kokybę, būtina turėti duomenis, charakterizuojančius aplinkos oro kokybę, turėti informacijos apie šių duomenų gavimo (stebėsenos) būdus, duomenų susistemimą, analizes, išvadas, visos šios informacijos prieinamumą suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei. Visuomenės sveikatos priežiūros institucijos dalyvauja duomenų apie aplinkos oro kokybę stebėsenos procese kai kuriais atvejais „pasyviai“, t. y., tik naudojasi aplinkos oro kokybės stebėsenos duomenimis priimdamos sprendimus ar teikdamos informaciją visuomenei, o kai kuriais atvejais „aktyviai“, t. y., teikia pasiūlymus stebėseną atliekančioms institucijoms ar asmenims, kokiose vietose ir kokių teršalų stebėjimus būtų tikslinga atlikti norint gauti išsamią informaciją apie tam tikros teritorijos aplinkos oro kokybę. Aplinkos oro kokybės valdymas reiškia tam tikrų veiksmų atlikimą siekiant gerinti aplinkos oro kokybę ten, kur viršijamos aplinkos oro kokybės ribinės vertės ar kyla grėsmė jas viršyti, taip pat tam tikri veiksmai, susiję su geru aplinkos oro kokybės užtikrinimu.

Visuomenės sveikatos specialistams informacija apie aplinkos oro kokybę yra aktuali vertinat teritorijų planavimo dokumentus, dalyvaujant statybų procese ir tikrinant statybos ar rekonstravimo projektų sprendinių atitiktį visuomenės sveikatos saugos reikalavimams (pvz., vertinant aplinkos taršos komponentams jautriai visuomenei skirtų statinių – gyvenamųjų namų, darželių, mokyklų, ligoninių, slaugos namų ir pan. – statybos vietas, siekiant jas parinkti kuo toliau nuo judrių gatvių ar taikyti kitas taršos ribojimo priemones (pvz., apželdinimą, ekraninius statinius, saugojančius nuo taršos). Taip pat visuomenės sveikatos specialistai turėdami galimybę gauti informaciją apie aplinkos oro kokybę, aplinkos oro taršos atsiradimo priežastis informaciją panaudoja dalyvaudami strateginio pasekmių aplinkai vertinimo, poveikio aplinkai vertinimo, poveikio visuomenės sveikatai vertinimo procesuose, nagrinėdami asmenų skundus, prašymus ir pareiškimus, teikdami informaciją visuomenei apie visuomenės sveikatos saugos reikalavimus esant teršalų ribinių ar siektinų verčių, leistinų nukrypimo dydžių ir pavojaus slenksčių viršijimams.

Toliau bus apžvelgta Lietuvoje egzistuojanti duomenų apie aplinkos oro kokybę gavimo, kaupimo, sisteminimo ir teikimo (prieinamumo) suinteresuotiems asmenims bei visuomenei sistema.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministras ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras 2000 m. spalio 30 d. įsakymu Nr. 471/582 „Dėl teršalų, kurių kiekis

aplinkos ore ribojamas pagal Europos Sąjungos kriterijus, sąrašo ir teršalų, kurių kiekis aplinkos ore ribojamas pagal nacionalinius kriterijus, sąrašo ir ribinių aplinkos oro užterštumo verčių patvirtinimo“ nustatė pagal Europos Sąjungos kriterijus ribojamų teršalų sąrašus, pagal nacionalinius kriterijus ribojamų teršalų sąrašus, ir ribines vertes.

Pagal Europos Sąjungos kriterijus reglamentuojamų teršalų ribinės vertės, leistini nukrypimo dydžiai ir pavojaus slenksčiai yra nustatyti teisės aktuose:

- **Aplinkos oro užterštumo sieros dioksidu, azoto dioksidu, azoto oksidais, benzeno, anglies monoksidu, švinu, kietosiomis dalelėmis ir ozonu normose**, patvirtintose Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 591/640 nustatytos sieros dioksido, azoto dioksido, benzeno, anglies monoksido, švino, kietųjų dalelių (KD 10 ir KD 2,5) ribinės vertės, kietųjų dalelių KD 2,5 ir ozono siektinos vertės, sieros dioksido, azoto dioksido ir ozono pavojaus slenkstis, ozono informavimo slenkstis, kiti rodikliai.

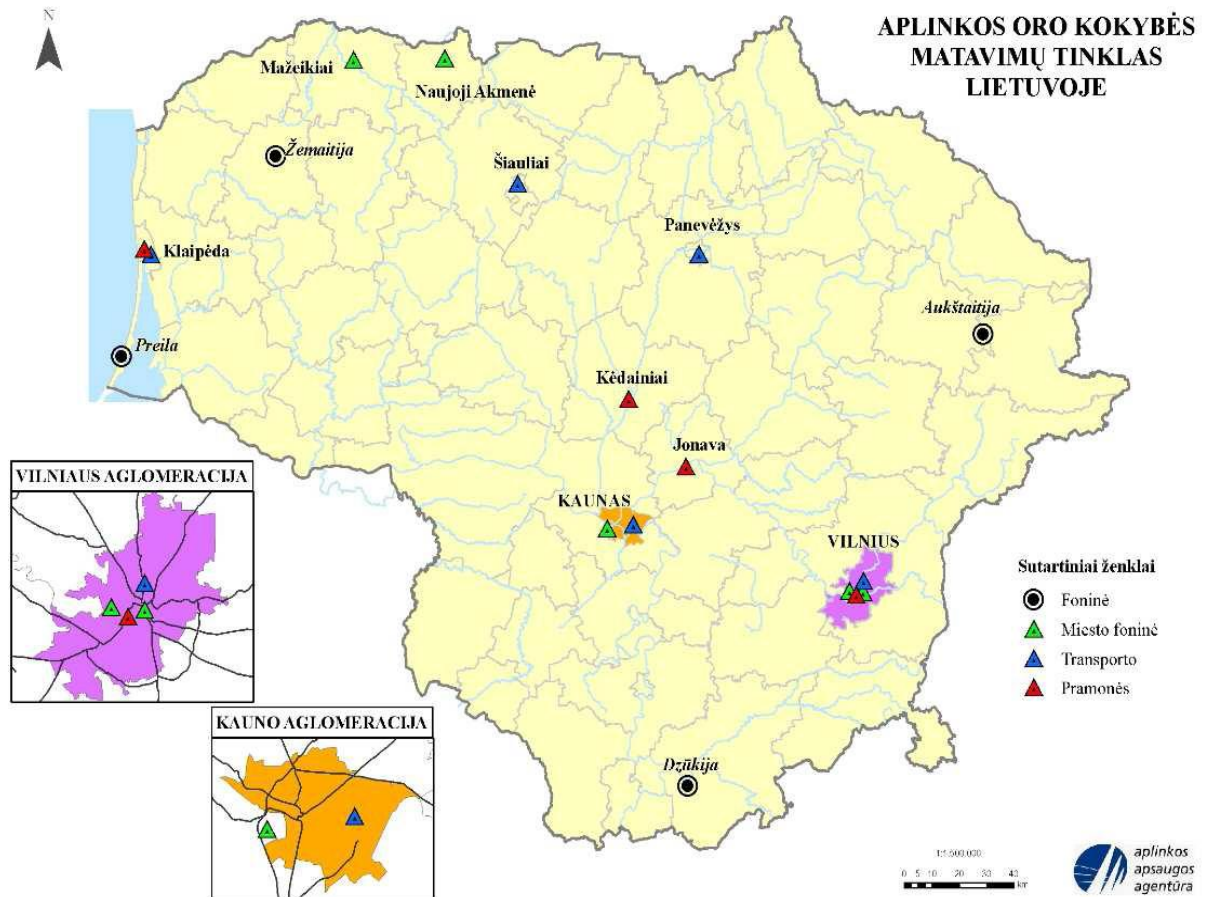
- **Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. balandžio 3 d. įsakyme Nr. D1-153/V-246 „Dėl aplinkos oro užterštumo arsenu, kadmiu, nikeliu ir benzo(a)pirenu siektinų verčių patvirtinimo**“ nustatytos arseno, kadmio, nikelio ir benzo(a)pireno siektinos vertės ir pavesta Aplinkos apsaugos agentūrai organizuoti šių teršalų matavimus aplinkos ore ir teikti pasiūlymus siekiant užtikrinti, kad nuo 2012 m. gruodžio 31 d. nebūtų viršijamos siektinos vertės.

Pagal nacionalinius kriterijus cheminių medžiagų teršalų ribinės vertės nustatytos perėmus Sovietų Sąjungos praktiką (nustatytas gyvenamosioms teritorijoms ribines vertes), įvertinus Lietuvoje taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimais reguliuojamus išmetamų cheminių medžiagų (teršalų) į aplinkos orą sąrašus, Sveikatos apsaugos ministerijai ir Aplinkos ministerijai pavaldžių laboratorijų cheminių medžiagų nustatymo galimybes, atsižvelgus į Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas dėl aplinkos oro kokybės valdymo, kitų šalių patirtį reglamentuojant aplinkos oro teršalus. Teršalų, kurių kiekis ribojamas pagal nacionalinius kriterijus, sąrašė yra reglamentuotos 363 cheminių medžiagų pusės valandos ir vidutinės 24 valandų (paros) ribinės vertės.

Nustatytos teršalų ribinės vertės turėtų užtikrinti, kad jų buvimas aplinkoje (tokiais kiekiais, kokie yra reglamentuoti teisės akte) neturės poveikio arba turės tik minimalų leistiną poveikį žmonių sveikatai. Viršijus šias vertes ar kitas teršalų ribines vertes, pvz., pavojaus slenkstį, ozono informavimo slenkstį, turi būti imtasi tam tikrų veiksmų, užtikrinančių visuomenės apsaugą.

Valstybinis aplinkos monitoringas

Igyvendinant Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymo nuostata, kad Aplinkos ministerija ar jos įgaliota institucija kartu su suinteresuotomis institucijomis visoje šalies teritorijoje organizuoja oro kokybės rodiklių matavimus ir kitus tyrimus, reikalingus aplinkos oro kokybei įvertinti, taip pat Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymo nuostatas, Aplinkos ministerija (Aplinkos apsaugos agentūra) visos šalies mastu vykdo aplinkos oro kokybės stebėseną, kuri yra valstybinio aplinkos monitoringo dalis. Aplinkos oro kokybės vertinimas atliekamas vykdant **Valstybinio aplinkos monitoringo 2005-2010 metų programą** (toliau – Programa), patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 7 d. nutarimu Nr. 130. Šioje Programoje numatyta, kad būtų tinkamai reguliuojamas į aplinką patenkančių teršalų kiekis, svarbu turėti objektyvią informaciją apie sieros dioksido, azoto oksidų, lakiųjų organinių junginių, sunkiųjų metalų, patvarių organinių ir kitų teršalų, šiltnamio dujų ir ozono sluoksnį ardančių medžiagų, išmetamų į atmosferą, kiekio ir koncentracijos dinamiką, apie kitus veiksnius, sąlygojančius klimato kaitą, aplinkos rūgštėjimą ir eutrofikaciją. Aplinkos oro kokybei stebėti ir vertinti skirtas valstybinis aplinkos oro monitoringas Lietuvoje vykdomas nuo 1967 m. 1999-2004 m. laikotarpyje miestų aplinkos oro kokybės monitoringo tinklas buvo modernizuotas ir 2004 m. jį sudarė 13 automatizuotų oro kokybės tyrimo stočių, nepertraukiamai matuojančių azoto oksidų, sieros dioksido, anglies monoksido, kietųjų dalelių, ozono, benzeno, tolueno koncentraciją, meteorologinius parametrus. Šiuo metu Lietuvoje veikia 18 automatizuotų oro kokybės tyrimo stočių (jų tinklas pateikiamas pav. „Aplinkos oro kokybės matavimų tinklas Lietuvoje“), kurios turi užtikrinti meteorologinių duomenų kiekį, būtina sekti klimato pokyčius ir sudaryti tikslesnius teršalų sklaidos žemėlapius, naudojant teršalų emisijos duomenų bazines ir matematinius modelius. Taip pat šiose stotyse pusiau automatiniu būdu matuojama bendrųjų dulkių, policiklinių aromatinių angliavandenilių, metalų koncentracijos pažemio oro sluoksnyje. Iš kitų šalių atnešama oro taršą bei bendrą – foninį – šalies oro baseino užterštumo lygį, jo pokyčius bei juos lemiančius veiksnius leidžia analizuoti foninio oro monitoringo stočių sistema, pvz., tokia stotis yra Preiloje. Šiose stotyse stebima ozono, sieros ir azoto dioksidų, sulfatų, sunkiųjų metalų, nitratų ir amonio, į Lietuvą intensyviausiai pakliūnančių su tolimosiomis oro pernašomis, koncentracija ore, taip pat stebima kritulių cheminė sudėtis.

Duomenys apie vykdomą aplinkos oro taršos stebėseną skelbiami Aplinkos apsaugos agentūros interneto svetainėje <http://oras.gamta.lt>. Joje galima rasti informaciją apie oro kokybės tyrimų duomenis iš visų matavimo stočių: 1 valandos, paros, mėnesio, metinius oro kokybės rodiklius, metines oro kokybės tyrimų apžvalgas, oro kokybės tyrimų pasyviaisiais sorbentais duomenis, papildomų oro kokybės tyrimų, oro kokybės modeliavimo, vertinimo duomenis. Interneto svetainėje skelbiami duomenys, surinkti nuo 2003 metų.

Aplinkos apsaugos agentūros interneto svetainėje detali informacija apie oro kokybę pateikiama pasitelkiant brėžinius bei lenteles, kad būtų galima aiškiai parodyti taršos lygį. Ribinės vertės čia pažymėtos raudonai, taigi galima aiškiai matyti, kada ribinė vertė buvo viršyta bei kiek ji buvo viršyta. Skelbiamose aplinkos oro kokybės apžvalgose detalieji išanalizuojami Lietuvos teritorijose stebimi atskiri teršalai, jų vertinimo rezultatai, atsiradimo priežastys, kitimo tendencijos, meteorologinių sąlygų, metų laikų, gamtos reiškinių įtaka aplinkos oro kokybei.

Siekiant įvertinti erdvinį teršalų pasiskirstymą, Europos Sąjungos direktyvose numatyta modeliavimą naudoti kaip papildomą oro kokybės vertinimo metodą. Nors šis metodas pasižymi mažesniu tikslumu, negu matavimai, tačiau, pasinaudojant turimais teršalų išmetimų ir meteorologinių parametų duomenimis, galima paskaičiuoti teršalų erdvinį pasiskirstymą tose

teritorijose, kur vykdyti matavimus nėra galimybių. Nuolatinių matavimų duomenys panaudojami modeliavimo rezultatams patikslinti.

Visuomenės sveikatos specialistai turėtų naudotis aplinkos oro kokybės stebėsenos duomenimis dalyvaudami strateginio pasekmių aplinkai vertinimo, poveikio aplinkai vertinimo, poveikio visuomenės sveikatai vertinimo, teritorijų planavimo ir statybų procedūrose, nagrinėdami asmenų skundus, prašymus ir pareiškimus, teikdami informaciją visuomenei apie visuomenės sveikatos saugos reikalavimus esant teršalų ribinių ar siektinų verčių, leistinų nukrypimo dydžių ir pavojaus slenksčių viršijimams.

Visuomenės sveikatos centrai, atsakydami į klausimą, ar jie naudojami Aplinkos apsaugos agentūros interneto svetainėje skelbiamais duomenimis nurodė: 6 iš 10 naudojami valstybinio aplinkos oro monitoringo duomenimis, 4 naudojami aplinkos oro užterštumo normų duomenimis, 4 – lokalinių (papildomų) oro kokybės tyrimų duomenimis. Pažymėtina, kad trijų visuomenės sveikatos centrų, kurie nenurodė, kad naudojami Aplinkos apsaugos agentūros interneto svetainėje skelbiamais duomenimis, administruojamoje teritorijoje nėra aplinkos oro kokybės vertinimo stočių, arba stotelėje (pvz., Dzūkijos, kur tiriamas tik ozonas) duomenys yra labai riboti, todėl galima daryti prielaidą, kad visuomenės sveikatos specialistai Aplinkos apsaugos agentūros interneto svetainėje neranda jiems reikalingos informacijos.

Visuomenės sveikatos centrai atsakydami į klausimą, kokiais atvejais naudojami Aplinkos apsaugos agentūros tinklalapyje skelbiamais duomenimis, 7 iš 10 nurodė, kad teikdami informaciją visuomenei, 5 visuomenės sveikatos centrai – nagrinėdami strateginio pasekmių aplinkai vertinimo, poveikio aplinkai vertinimo, poveikio visuomenės sveikatai vertinimo dokumentus, 4 – nagrinėdami asmenų skundus, prašymus, pareiškimus, 3 – vertindami teritorijų planavimo ir statybos projektinius dokumentus. Darytina išvada, kad reikalingumas pasinaudoti Aplinkos apsaugos agentūros interneto svetainėje nurodytais duomenimis priklauso nuo duomenų buvimo, galimybės duomenis pritaikyti konkrečiai vietai, pateikiamų dokumentų (pvz., strateginio pasekmių aplinkai vertinimo, poveikio aplinkai vertinimo, poveikio visuomenės sveikatai vertinimo) kokybės. Pažymėtina, kad Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos taip pat naudojami valstybinio aplinkos monitoringo duomenimis nagrinėdama asmenų skundus, prašymus, pareiškimus, rengdama pareiškėjams atsakymus.

Apibendrinant 2009 m. Lietuvos oro kokybės tyrimų (toliau – OKT) stotyse duomenis, 2009 m. vidutinė paros KD 10 koncentracija visose OKT stotyse (aglomeracijose, miestuose, zonose) atskiriomis dienomis ar periodais viršijo ribinę vertę. Didžiausios paros vidurkio vertės svyravo nuo 66 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ Naujojoje Akmenėje iki 115 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ Jonavoje, t.y., viršijo ribinę vertę 1,3-

2,3 karto. Tokių atvejų užfiksuota nuo 7-9 dienų miestų foninėse OKT stotyse iki 26-33 dienų transporto, pramonės ar būstų šildymo įtaką atspindinčiose stotyse. Visuose miestuose viršijimų nustatyta daugiau negu 2008 m., tačiau dienų, kai buvo viršyta paros ribinė vertė, skaičius antrus metus iš eilės niekur nesiekė leistinos 35 dienų per metus ribos.

Dažniausiai didesnė KD10 už ribinę vertę koncentracija buvo stebima Klaipėdoje ir Šiauliuose, rečiau – Naujojoje Akmenėje ir Mažeikiuose. Galima teigti, kad didžiausią įtaką oro užterštumo kietosiomis dalelėmis padidėjimui 2009 m. turėjo nuo nepakankamai kruopščiai nuvalytų gatvių į orą patekavusios dulkės, dėl nepalankių sklaidos sąlygų ore besikaupiantys pramonės, energetikos įmonių bei individualių namų šildymo įrenginių išmetimai, transporto tarša. Oro užterštumą tam tikrais epizodais įtakoję ir pavasarinis žolės bei atliekų deginimas miestuose ir priemiesčiuose esant ramiems ir be kritulių orams. Teršalų koncentracijos ore padidėjimai paprastai siejami su didesniais jų išmetimais arba nepalankiomis teršalų sklaidai meteorologinėmis sąlygomis. Kietosios dalelės gali būti tiesiogiai išmetamos į aplinkos orą (vadinamosios pirminės dalelės) arba susidaryti atmosferoje kaip antrinės dalelės vykstant cheminėms reakcijoms tarp tokių dujinių teršalų kaip sieros dioksidas, azoto oksidai, amoniakas ir kt. Pagrindiniai kietųjų dalelių šaltiniai miestuose dažniausiai yra antropogeninės kilmės: transporto keliamą taršą, pramonės, energetikos įmonių išmetimai, individualių namų šildymas. Dėl transporto išmetimų pastebimai išryškėja koncentracijų kaita per savaitę arba parą (darbo ir nedarbo dienomis, grūsčių metu), tuo tarpu, sezoniniai svyravimai nėra tokie aiškūs. Tačiau šiltuoju metų laiku ir ypač pavasarį kietųjų dalelių ore padaugėja dėl vadinamosios „pakeltosios“ taršos, kuri taip pat siejama su transportu, nors tai nėra transporto išmetimai, o nuo nešvarių gatvių ar šalikelių pravažiuojančių automobilių keliamos dulkės. Pramonės įmonės, deklaruojančios metinius išmetimų kiekius, sezoninių ar kitokių išmetimų dydžio svyravimų nepateikia. Jų išmetimai gali įtakoti teršalų koncentracijos padidėjimą susidarius nepalankioms išsisklaidymo sąlygoms, nepriklausomai nuo metų sezono.

Kitas faktorius, lemiantis oro užterštumo lygį, yra meteorologinės sąlygos. Paprastai anticiklono ar mažo gradiento atmosferos slėgio lauko lemiami ramūs orai be kritulių, įsivyravę ilgesniam laikui, sudaro palankias sąlygas teršalų kaupimuisi ir neretai sąlygoja oro užterštumo padidėjimą net ir esant įprastiems išmetimų dydžiams. Palankias sąlygas teršalams kauptis sudaro ir tokie meteorologiniai reiškiniai kaip rūkas, dulksna arba labai silpnas lietus, jeigu jie stebimi esant silpnam vėjui. Stiprus vėjas dažniausiai išsklaido teršalus, patekusius į atmosferą, bet, kaip minėta aukščiau, kai kuriais atvejais kietųjų dalelių koncentracija padidėja dėl „pakeltosios“ taršos, kai nuo nešvarių gatvių ar šalikelių dulkes į orą pakelia ne tik pravažiuojantys automobiliai, bet ir vėjo gūšiai.

2009 m. kietųjų dalelių koncentracijos padidėjimą šalies miestuose dažniausiai lėmė tokie faktoriai:

- „Pakeltoji“ tarša, kai išsivyravus sausiems orams ypač daug kietųjų dalelių į orą patenka nuo tinkamai nenuvalytų gatvių ir jų aplinkos. Ypač tai pastebima pavasarį, kuomet komunalinės tarnybos nespėja operatyviai pašalinti iš gatvių ir jų prieigų per žiemą susikaupusių nešvarumų, neužtikrina jų švaros. Tokiais atvejais padidinta kietųjų dalelių koncentracija dažnai stebima net ir pučiant stipriam, gūsingam vėjui, kuris greitai išsklaido kitus (dujinius) teršalus.

- Padidėję teršalų išmetimai iš energetikos įmonių ir individualių namų, gaminant šiluminę energiją šaltuoju metų laiku. Kietųjų dalelių koncentracija ore šiuo sezonu ypač padidėja nusistovėjus anticikloninio tipo – šaltiems, ramiems ir sausiems – orams.

- Su transportu susijusi tarša – išmetimai iš automobilių išmetamųjų vamzdžių, tarša keliama dylant stabdžių kaladėlėms ir kelių dangai, ypač kai naudojamos dygliuotos padangos šaltuoju metų laiku.

- Nepalankios teršalų išsisklaidymui meteorologinės sąlygos, kai ilgesniam laikui išsivyravus sausiems orams, silpnam vėjui, net ir esant įprastiems išmetimų dydžiams oro užterštumas palaipsniui didėja, pirmiausia prie intensyvaus eisimo gatvių, paskui ir atokiau nuo jų. Esant tokioms sąlygoms, neretai kietųjų dalelių koncentracija aplinkos ore padidėja ir dėl tolimųjų pernašų, kai tam tikras kiekis teršalų, atneštas iš kitų urbanizuotų Europos regionų, padidina vietinių taršos šaltinių sąlygotą užterštumą.

- Oro užterštumą mieste taip pat gali padidinti statybų, gatvių remonto, vamzdynų tiesimo darbai, dažnai atliekami nesilaikant švaros reikalavimų. Pavasarinis ir rudeninis žolės bei atliekų deginimas miestuose ir priemiesčiuose, esant ramiems sausiems orams, taip pat yra vienas iš papildomų taršos kietosiomis dalelėmis šaltinių.

Kitų teršalų ribinės vertės, išskyrus pavienius ozono ir benzo(a)pireno ribinių verčių atvejų viršijimus, nebuvo viršytos Lietuvos OKT stotyse.

2009 m. Lietuvos OKT stotyse išvados:

- Vidutinės paros kietųjų dalelių (KD 10) koncentracijos viršijimų skaičius 2009 m. Vilniaus ir Kauno aglomeracijų bei zonos miestuose buvo mažesnis nei 35 dienos per metus. Aglomeracijų ir zonos stotyse užfiksuotas viršijimo atvejų skaičius svyravo nuo 7 iki 33 dienų.

- Maksimali ozono (O₃) 8 val. koncentracija keturiose aglomeracijų ir septyniose zonos stotyse nuo 1 iki 9 dienų viršijo siektiną vertę (120 µg/m³). Pastarųjų 3-jų metų (2007-2009 m.) laikotarpio viršijimo atvejų skaičiaus vidurkis niekur neviršijo leidžiamos ribos 25 dienų per metus; nei gyventojų informavimo, nei pavojaus slenksčiai nebuvo viršyti.

- Vidutinės metinės kietųjų dalelių (KD 10 ir KD 2,5), azoto dioksido (NO₂), sieros dioksido (SO₂), benzeno ir švino koncentracijos neviršijo ribinių verčių.
- Vidutinė metinė benzo(a)pireno koncentracija Kauno Petrašiūnų OKT stotyje viršijo siektiną vertę (1 ng/m³). Vilniaus aglomeracijoje ir zonoje šio teršalo metiniai vidurkiai nesiekė nustatytos normos.
- Vidutinės metinės arseno, kadmio, nikelio koncentracijos aglomeracijų ir zonų stotyse neviršijo siektinų verčių.

Nors 2008-2009 m., daugiausia dėl vyravusių palankių meteorologinių teršalų sklaidos sąlygų, vidutinės metinės kietųjų dalelių koncentracijos šalies OKT stotyse neviršijo nustatytų ribinių verčių, tačiau šio teršalo koncentracijos padidėjimas atskiromis dienomis ar periodais vis dar išlieka aktuali problema. 2009 m. daugiausia KD 10 paros ribinės vertės viršijimų šalies miestuose nustatyta sausio – balandžio mėnesiais. Tikėtina, kad žiemą atšalus orams, oro užterštumą daugelyje miestų labai padidina individualių namų, neprisijungusių prie bendros centrinio šildymo sistemos, išmetami teršalai. Oro užterštumas kietosiomis dalelėmis pavasarį, kaip ir ankstesniais metais, priklausė nuo meteorologinių sąlygų ir savivaldybių pastangų valyti gatves. Šiltuoju metų laiku imantis pakankamai efektyvios priemonės – reguliaraus gatvių valymo – kietųjų dalelių koncentraciją galima nors dalinai kontroliuoti ir sumažinti paros ribinės vertės viršijimų skaičių.

Savivaldybių aplinkos monitoringas

Be valstybinio aplinkos monitoringo, kurį organizuoja ir vykdo Aplinkos ministerija (Aplinkos apsaugos agentūra), oro kokybė vertinama ir savivaldybėse vykdamas savivaldybių aplinkos monitoringą. Vadovaujantis **Bendrųjų savivaldybių aplinkos monitoringo nuostatais**, patvirtintais Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. D1-436, savivaldybės rengia savivaldybių monitoringo programas, kurias derina su regionų aplinkos apsaugos departamentais.

Visuomenės sveikatos centrai atsakydami į klausimą, ar jų administruojamoje teritorijoje vykdomas savivaldybių aplinkos monitoringas, 6 iš 10 nurodė, kad vykdomas. Į klausimą, ar visuomenės sveikatos centras dalyvavo rengiant savivaldybių aplinkos monitoringo programas, parenkant tikslingas stebėti aplinkos oro teršalų ir stebėjimo (matavimo) vietas ir teršalus ir ar buvo atsižvelgta į jų pasiūlymus, teigiamai atsakė 3 visuomenės sveikatos centrai. 4 visuomenės sveikatos centrai nurodė, kad naudojami savivaldybių aplinkos oro monitoringo duomenimis, juos naudoja vertinat teritorijų planavimo dokumentus, statybos projektus, nagrinėjant strateginio

pasekmių aplinkai vertinimo, poveikio aplinkai vertinimo, poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ataskaitas, nagrinėjant asmenų skundus ir pareiškimus, teikiant informaciją visuomenei. Pažymėtina, kad Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos taip pat naudojami savivaldybių aplinkos monitoringo duomenimis, skelbiamais Aplinkos apsaugos agentūros ar savivaldybių interneto svetainėse nagrinėdama asmenų skundus, prašymus, pareiškimus, rengdama pareiškėjams atsakymus.

Kadangi visuomenės sveikatos specialistai tam tikrais atvejais dalyvauja rengiant savivaldybių aplinkos oro kokybės monitoringo programas, naudojasi šio monitoringo duomenimis priimdami sprendimus trumpai apžvelgsime šio monitoringo paskirtį ir tikslus. Savivaldybių aplinkos monitoringas yra aplinkos monitoringo sistemos dalis, apimanti savivaldybių lygiu joms priskirtose teritorijose sistemingus gamtinės aplinkos bei jos komponentų būklės ir jų tarpusavio sąveikos stebėjimus antropogeninio poveikio aplinkai vertinimą ir prognozes. Savivaldybės aplinkos monitoringas yra skirtas aplinkos kokybei valdyti savivaldybės teritorijoje, kad atlikus stebėjimus, būtų gauta išsamesnė, negu gaunama valstybinio aplinkos monitoringo metu, informacija apie savivaldybių teritorijų gamtinės aplinkos pokyčius, taip pat ir oro, kuria remiantis būtų galima vertinti ir prognozuoti aplinkos pokyčius bei galimas pasekmes, rengti atitinkamas rekomendacijas, neigiamo poveikio mažinimo programas bei planus ir įgyvendinti jose numatytas priemones, teikti informaciją specialistams ir visuomenei.

Savivaldybių aplinkos monitoringo (ir aplinkos oro monitoringo) duomenys teikiami regionų aplinkos apsaugos departamentams ir kitoms programose numatytoms institucijoms. Duomenys taip pat yra skelbiami savivaldybių interneto svetainėse, informacija yra prieinama specialistams ir plačiajai visuomenei.

Pavyzdžiui, Klaipėdos miesto savivaldybės teritorijoje yra 2 stacionarūs oro kokybės tyrimų postai, kuriuose vykdomas valstybinis aplinkos oro monitoringas. Klaipėdos miesto savivaldybė siekdama vertinti savo administruojamos teritorijos aplinkos oro užterštumą prie intensyviausio transporto eismo gatvių bei pramonės ir jūrų uosto galimo poveikio zonoje, vertinti oro kokybę tankiai apgyvendintose teritorijose, dažnai gyventojų lankomose ar santykinai švariose vietose yra numačiusi 2007 – 2011 metais dar 20 miesto teritorijos vietų atlikti oro kokybės tyrimus naudojant pasyviųjų sorbentų metodą oro užterštumo sieros dioksidu, azoto oksidu, lakiaisiais organiniais teršalais (benzenu, toluenu, etilbenzenu, ksilenu) nustatyti. Savivaldybės interneto svetainėje yra pateiktos planuojamų tyrimų vietos, nurodytos planuojamos tirti medžiagos, šių tyrimų rezultatai.

Ūkio subjektų aplinkos monitoringas

Be valstybinio aplinkos monitoringo ir savivaldybių aplinkos monitoringo aplinkos oro kokybės stebėjimas atliekamas vykdant ūkio subjektų aplinkos monitoringą vadovaujantis **Ūkio subjektų aplinkos monitoringo nuostatais**, patvirtintais Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. rugsėjo 16 d. įsakymu Nr. D1-546. Ūkio subjektų aplinkos monitoringo rūšys yra:

- ūkio subjektų technologinių procesų monitoringas (įrenginiuose vykstančių technologinių procesų parametrų, galinčių turėti įtakos teršalų išmetimui monitoringas, kuriame stebima, ar ūkio subjektas nenukrypsta nuo technologinio režimo);
- ūkio subjektų taršos šaltinių išmetamų/išleidžiamų teršalų monitoringas (vertinama, ar iš taršos šaltinių išmetamų/išleidžiamų teršalų kiekis neviršija nustatytų ribinių verčių ar normų);
- ūkio subjektų poveikio aplinkos kokybei (poveikio gamtinei aplinkai) monitoringas, kuris pagal teisės akto reikalavimus gali būti vykdomas nuolatinių, nenuolatinių matavimų ar matematinio modeliavimo būdais.

Ūkio subjektai privalo duomenis teikti institucijoms, kurios numatytos vykdomoje programoje, šiame teisės akte nustatytais terminais saugoti duomenis, skelbti tyrimų rezultatus visuomenei.

Remiantis visuomenės sveikatos centrų anketinės apklausos duomenimis, 7 (iš 10) VSC inicijuoja vykdyti ūkio subjektų aplinkos oro kokybės monitoringą. Į klausimą, kokių procedūrų metu buvo inicijuojama vykdyti ūkio subjektų aplinkos oro kokybės monitoringą, 6 (iš 7) visuomenės sveikatos centrai atsakė – taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo procese, 4 (iš 7) nurodė, kad ir nagrinėjant asmenų skundus, prašymus, pranešimus, 1 (iš 7) nurodė, kad ir derinant poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ataskaitą.

Darytina išvada, kad VSC dalyvaudami taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo procese ir vertindami paraiškas šiems leidimams gauti bei taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų projektus dėl sprendinių susijusių su triukšmo ir kvapų kontrole, turi galimybę susipažinti su vykdomais ūkio subjektų taršos šaltinių, aplinkos oro kokybės monitoringais, tyrimų rezultatais ir, esant reikalui (pvz., esant visuomenės skundams dėl įmonės veiklos taršos ir įtakos aplinkos oro kokybei), teikti pastabas ir pasiūlymus dėl ūkio subjekto vykdomo ar planuojamo vykdyti monitoringo, o taip pat teikti pasiūlymus regionų aplinkos apsaugos departamentams, kad jie įpareigotų įmones taikyti pažangesnes gamybos technologijas, statyti išmetamų teršalų valymo įrenginius ar taikyti kitas aplinkos oro taršos mažinimo priemones. Be to, VSC inicijuoja vykdyti ūkio subjektų aplinkos oro kokybės monitoringą

nagrinėdami asmenų skundus, prašymus, pranešimus, poveikio visuomenės sveikatai vertinimo procese.

Lokaliniai aplinkos oro kokybės tyrimai

Ūkinės veiklos keliamam poveikiui nagrinėjama teritorijai ar tam tikros teritorijos oro kokybės įvertinimui be monitoringinių oro kokybės vertinimo metodų naudojami lokaliniai tyrimai, kurie gali būti atliekami mobilios laboratorijos ar bet kokios kitos laboratorijos indikatoriniais metodais, taip pat naudojant pasyviųjų sorbentų metodą. Pasyvusis sorbentas tai nedidelis vamzdelis, kurio vienas galas yra užpildytas sorbentu gebančiu savyje kaupti teršalus iš aplinkos oro be papildomo aktyvaus oro siurbimo. Laikas per kurį pasyvusis sorbentas kaupia teršalą kinta nuo kelių dienų iki kelių savaitių ar mėnesių. Praėjus nustatytam laikui vamzdelis uždaromas ir siunčiamas į laboratoriją cheminei analizei. Šis pasyviųjų sorbentų panaudojimas ypač tinka nustatant teršalų pasiskirstymą didelėse teritorijose, kai reikia įvertinti integruotą teršalo koncentracijos lygį per ilgesnį laiko periodą, tose vietose, kuriose nėra įrengta stacionarių oro kokybės tyrimų stočių, kur reikalinga įvertinti ilgalaikio poveikio ribines vertes (paros, metines). Šis pasyviųjų sorbentų nustatymo metodas yra taikomas Aplinkos ministerijos institucijai pavaldžių laboratorijų, taip pat vykdančioms savivaldybių oro kokybės monitoringą. Aplinkos apsaugos agentūros interneto svetainėje yra skelbiami duomenys apie atliekamus lokalius aplinkos oro kokybės tyrimus, parengtas ir vykdomas aplinkos oro kokybės tyrimų programos.

Visuomenės sveikatos specialistai dažnai kartu su Aplinkos apsaugos agentūros specialistais dalyvauja lokaliuose aplinkos oro tyrimuose vykdydami valstybinę visuomenės sveikatos saugos kontrolę (operatyviają kontrolę pagal asmenų skundus, pareiškimus, prašymus) vertindami ūkinės veiklos poveikį gyvenamajai aplinkai (patalpų orui), o nustatant priežastinį ryšį su ūkine veikla atlieka ir tyrimus aplinkos ore. Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos ar jai pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų interneto svetainėse taip pat skelbiami duomenys apie svarbias gyvenamosios aplinkos (patalpų ir gyvenamųjų teritorijų) tyrimų sudarytas programos, duomenų rezultatus.

Visuomenės sveikatos specialistams vykdančioms visuomenės sveikatos priežiūros veiklą ar valstybinę visuomenės sveikatos saugos kontrolę tyrimus aplinkos ore ir gyvenamosios aplinkos ore įgaliota atlikti Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldi Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija. Ši laboratorija 2010 metais turi galimybę aplinkos ore ar gyvenamosios aplinkos ore nustatyti 31 cheminės medžiagos (teršalo) koncentracijas, kai normuojamos yra virš

300 teršalų aplinkos ore ir gyvenamosios aplinkos ore, ir atlikti tyrimus tik konkrečių ieškomų (žinomų) medžiagų. Dėl ribotų Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos galimybių visuomenės sveikatos specialistai vykdydami valstybinę visuomenės sveikatos saugos kontrolę ne visais atvejais gali kokybiškai įvertinti aplinkos oro bei gyvenamosios aplinkos oro kokybę, ypač kai reikia oro mėginyje nustatyti (identifikuoti) nežinomas medžiagas, nustatyti pažeidėją ir imtis administracinio poveikio priemonių. Tokiais atvejais visuomenės sveikatos specialistai kreipiasi tarnybinės pagalbos į Aplinkos ministerijai pavaldžią aplinkos oro kokybės tyrimų laboratoriją, kurios galimybės yra žymiai didesnės ir kuri gali identifikuoti nežinomas medžiagas. Kompleksiniai – Aplinkos ministerijos ir Sveikatos apsaugos ministerijos institucijų – aplinkos taršos ir gyvenamosios aplinkos taršos tyrimai atliekami tais atvejais, kuomet asmenų skunduose, prašymuose, pranešimuose skundžiamasi ūkio subjekto keliamo tarša tiek aplinkos oro kokybei, tiek gyvenamosios aplinkos oro kokybei, ir kai tokius skundus turi nagrinėti kelios institucijos (Aplinkos ministerijos ir Sveikatos apsaugos ministerijos institucijos). Remiantis visuomenės sveikatos centrų anketinės apklausos duomenimis (dėl tarnybinės pagalbos kreipimosi atveju), 5 iš 10 VSC nurodė, kad kreipiasi pagalbos į Aplinkos ministerijai pavaldžias institucijas.

Pažymėtina, kad vykdant lokalinius tyrimus (vykdant operatyviają valstybinę visuomenės sveikatos saugos kontrolę pagal asmenų skundus, pareiškimus, prašymus, vertinant ūkinės veiklos poveikį aplinkos orui ir gyvenamajai aplinkai, nustatant priežastinį ryšį su ūkine veikla, visuomenės sveikatos specialistai turi labai kvalifikuotai sudaryti valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu atliekamų oro kokybės tyrimų programą, kad būtų galima nustatyti ir įrodyti taršos šaltinio daromą įtaką oro kokybei ir įrodyti ūkio subjekto kaltę. Tokiai kvalifikuotai programai sudaryti specialistams dažnai trūksta patirties, kvalifikacijos, metodinių nurodymų, rekomendacijų. Taigi tyrimai gali būti atlikti nekokybiškai, neįrodytas priežastinis ryšys su taršos šaltiniu (pažeidėju), tyrimus gali tekti kartoti. Dėl tyrimų specifikos (laukimo kol bus specialios meteorologinės sąlygos, pvz., tam tikra vėjo kryptis, oro temperatūra, drėgmė ar kt.), nekvalifikuotai sudarytos tyrimų programos ar nekokybiškai atliktų tyrimų, operatyvioji visuomenės sveikatos saugos kontrolė užsitęsia ir dažnai negali būti atlikta per teisės aktais nustatytus terminus.

Paklausus VSC apie jų dalyvavimą vykdant lokalinius aplinkos oro kokybės tyrimus, VSC nurodė, kad jie inicijuoja vykdyti tokius tyrimus arba patys vykdo nagrinėdami asmenų skundus, prašymus ir pranešimus (8 iš 10 VSC), poveikio visuomenės sveikatai vertinimo (4 iš 10 VSC), poveikio aplinkai vertinimo, statybos procese (3 iš 10 VSC), bei kitais atvejais – strateginio pasekmių aplinkai vertinimo procese, teikiant informaciją visuomenei, ekstremalių sveikatai situacijų ir įvykių valdyme.

Minėta aplinkos oro valstybinio monitoringo, savivaldybių aplinkos monitoringo, ūkio subjektų monitoringo sistema, vykdomų lokalinių tyrimų duomenys yra renkami, analizuojami ir sisteminiami Aplinkos apsaugos agentūroje. Šie duomenys toliau naudojami vykdant aplinkos oro kokybės prognostinius skaičiavimus, nustatant ūkio subjektams reikalingų foninio aplinkos oro užterštumo duomenis. Visuomenės sveikatos specialistai turi galimybę susipažinti su Aplinkos apsaugos agentūros išduotais oro kokybės foninio užterštumo duomenimis, kurie turi būti įvertinti rengiant planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo, poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ataskaitas.

1.2. DUOMENŲ APIE APLINKOS ORO KOKYBĘ VISUOMENEI TEIKIMAS

Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymo 9 straipsnyje, aukščiau minėtose Aplinkos oro užterštumo sieros dioksidu, azoto dioksidu, azoto oksidais, benzeno, anglies monoksidu, švinu, kietosiomis dalelėmis ir ozonu normose taip pat nustatyta, kad kai yra viršijamas teršalų pavojaus slenkstis Aplinkos ministerijos ir Sveikatos apsaugos ministerijos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka turi kuo skubiau informuoti visuomenę ir savivaldybės turi imtis priemonių, kad būtų sumažintas pavojus žmonių sveikatai ir aplinkai.

Informacijos teikimo visuomenei tvarka nustatyta **Visuomenės, suinteresuotų institucijų ir įstaigų informavimo apie aplinkos oro užterštumo lygius tvarkos apraše**, patvirtintame Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. gegužės 26 d. įsakymu Nr. D1-265/V-436. Šiame apraše nurodyta, kad Aplinkos apsaugos agentūra, kuri vykdo valstybinę aplinkos oro kokybės stebėseną, nustačiusi, kad yra viršijamos tam tikrų teršalų ribinės vertės informaciją teikia savo tinklalapyje, taip pat elektroniniu paštu Aplinkos ministerijai, savivaldybei, Sveikatos apsaugos ministerijai, Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos, visuomenės sveikatos centrui, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos, suinteresuotoms organizacijoms. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame teisė akte nėra numatyta, kokių veiksmų turėtų imtis konkreči institucija, gavusi tokią informaciją, kuri institucija turėtų koordinuoti kitų institucijų veiksmus. Praktikoje būta atvejų, kuomet visuomenės sveikatos centrai gavę atitinkamą informaciją, ar žiniasklaidai pateikus informaciją visuomenei apie epizodinį teršalų viršijimą (pvz., dėl kietųjų dalelių viršijimo, kas dažnai pasitaiko pavasariais didžiuosiuose miestuose) nežinojo, kokių konkrečiai veiksmų imtis. Taip pat buvo atvejų, kad savivaldybės tuo metu žiniasklaidoje teikdavo siūlymus vaikų darželių administracijoms vaikų neleisti į lauką, visuomenei nebūti šalia gatvių.

Aplinkos oro užterštumo sieros dioksidu, azoto dioksidu, azoto oksidais, benzenu, anglies monoksidu, švinu, kietosiomis dalelėmis ir ozonu normose numatyta, kad tokiais atvejais savivaldybės turi tikslinti aplinkos oro kokybės programas, jas suderinti su institucijomis (taip pat ir su visuomenės sveikatos centru) bei visuomene, tačiau apie tai, kad turi būti informuojama visuomenė apie galimą žalą sveikatai ir būtinas imtis skubias priemones, nėra numatyta. Svarstyta ar nebūtų tikslinga parengti Sveikatos apsaugos ministerijos sistemos institucijų veiksmų planą, kokių teršalų ir jų koncentracijų viršijimui esant tikslinga ar būtina informuoti visuomenę apie viršijimus ir teikti pasiūlymus, bei kokius konkrečius veiksmus atlikti.

Visuomenės, suinteresuotų institucijų ir įstaigų informavimo apie aplinkos oro užterštumo lygius tvarkos apraše yra aprašytos procedūros, kurios turėtų būti skubiai vykdomos gavus informaciją apie oro kokybės rodiklius, viršijančius azoto dioksido pavojaus slenkstį, sieros dioksido pavojaus slenkstį, ozono pavojaus ar informavimo slenkstį, taip pat pateikta, kokia informacija turi būti teikiama visuomenei. Anksčiau pateiktoje valstybinio aplinkos oro kokybės monitoringo duomenų 2007-2009 m. apžvalgoje buvo pažymėta, kad tokių teršalų koncentracijų, viršijančių minėtų teršalų pavojaus ir informavimo slenkščių Lietuvoje nebuvo, todėl šio teisės akto įgyvendinimo praktikos nėra. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad teisės akte numatyta, kad informaciją apie teršalų koncentracijas, pavojų sveikatai ir kokių priemonių turi imtis visuomenė paskelbia Aplinkos ministerijai pavaldus Aplinkos apsaugos departamentas, kuriame manytina nedirba medicininį išsilavinimą turintys specialistai. Taip pat numatyta, kad esant tokiai situacijai, informaciją turi gauti daug institucijų, tame tarpe Sveikatos apsaugos ministerija, Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Ekstremalių sveikatai situacijų centras, VSC, tačiau nenumatyta, kaip tos institucijos turėtų koordinuoti savo veiksmus teikiant informaciją visuomenei. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, svarstyta ar nebūtų tikslinga rengti Sveikatos apsaugos ministerijos sistemos institucijų veiksmų planą, kuriame numatyti kokių pagal kompetenciją veiksmų, priemonių turėtų imtis konkreči institucija, gavusi atitinkamą informaciją, kokia institucija yra koordinuojanti, konsultuojanti ir pan.

1.3. SAVIVALDYBIŲ APLINKOS ORO KOKYBĖS VALDYMO PROGRAMŲ RENGIMAS, DERINIMAS

Nuo 2010 m. liepos 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymo (4 straipsnis) nuostata, kad savivaldybės, siekdamos užtikrinti, kad nebūtų viršijamos aplinkos oro kokybės (užterštumo) normos, privalo parengti ir iki 2010 m. gruodžio 31 d. patvirtinti aplinkos oro kokybės valdymo programas ir jų įgyvendinimo priemonių planus. Ši programa turi būti

suderinta su Aplinkos ministerijos regiono aplinkos apsaugos departamentu ir Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžia teritorine visuomenės sveikatos priežiūros įstaiga. Jei valstybinio aplinkos monitoringo metu nustatoma, kad viršijamos pagal Europos Sąjungos kriterijus nustatytos aplinkos oro kokybės ribinės vertės, programa turi būti tikslinama numatant papildomas priemones taršai sumažinti. Kokia informacija turi būti įtraukta į savivaldybių rengiamas aplinkos oro kokybės valdymo programas pateikta Aplinkos oro užterštumo sieros dioksidu, azoto dioksidu, azoto oksidais, benzenu, anglies monoksidu, švinu, kietosiomis dalelėmis ir ozonu normose. Visuomenės sveikatos centras turėdamas informaciją apie problemines rajono taršos vietas, informaciją apie kietųjų dalelių padidėjimą tam tikru metų laiku turi galimybę inicijuoti reikalingų tyrimų (stebėsenos) atlikimą ir inicijuoti priemonių aplinkos oro užterštumui mažinti ar aplinkos oro kokybei gerinti numatymą ir įgyvendinimą. Kadangi ši teisės akto nuostata yra naujai įsigaliojusi, jos įgyvendinimo praktikos (programų derinimo ar jų tikslinimo) dar nėra.

II. TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ TERITORIJŲ PLANAVIMO PROCESĄ, ĮGYVENDINIMO PRAKTIKA

Viena iš pagrindinių procedūrų, užtikrinančių aplinkos, o kartu (netiesiogiai) ir gyvenamosios aplinkos oro kokybę, yra teritorijų planavimo procesas. Teritorijų planavimo proceso, susijusio su aplinkos oro valdymu, bendrieji principai yra nustatyti Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymo 11 straipsnio 3 dalyje, kurioje nurodoma, kad planavimo organizatoriai, planuojamos ūkinės veiklos užsakovai, rengdami ir tvirtindami teritorijų planavimo dokumentus bei planuodami ūkinę veiklą, privalo užtikrinti, kad nebus viršijamos nustatytos ribinės užterštumo vertės ir pavojaus slenksčiai, taip pat nebus naudojamos teritorijos, kuriose dėl natūralių ar dirbtinių sąlygų teršalai sunkiau išsisklaido. Teritorijų erdvinio planavimo ir zonavimo, ūkinės veiklos objektų, galinčių daryti poveikį aplinkos orui, teritorijų planavimo, statinių projektavimo, statybos, rekonstravimo, priėmimo naudoti ir naudojimo tvarką nustato **Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas, Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas, Lietuvos Respublikos statybos įstatymas**, kiti įstatymai bei teisės aktai. Statant naujus objektus, kurie gali tapti aplinkos oro taršos šaltiniu, ar juos rekonstruojant, plečiant veiklą, turi būti parinkti geriausi prieinami gamybos būdai, įvertintas planuojamos ūkinės veiklos poveikis aplinkai ir visuomenės sveikatai, taip pat turi būti numatomos priemonės aplinkos oro taršai mažinti. Be to, ūkio subjektams teisės aktais nustatytais atvejais reikia nustatyti sanitarines apsaugos zonas, kurios yra viena iš gyvenamųjų teritorijų, tuo pačiu ir patalpų, apsaugos nuo oro taršos priemonių.

Teritorijų planavimo procesas yra vienas iš valstybinio reguliavimo būdų, kuriuo tarp kitų tikslų siekiama reguliuoti aplinkos oro bei gyvenamosios aplinkos oro kokybę. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme išskiriamos teritorijų planavimo rūšys (bendrasis, specialusis ir detalusis) ir lygmenys (nacionalinis, regiono, rajono, vietovės).

Aplinkos oro ir gyvenamosios aplinkos oro kokybei užtikrinti Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme įtvirtinti bendrojo teritorijų planavimo uždaviniai: suformuoti teritorijos tvarkymo, naudojimo ir apsaugos koncepciją; optimizuoti teritorijos urbanistinę struktūrą ir infrastruktūros sistemą; numatyti priemones užstatytų teritorijų gyvenimo ir aplinkos kokybei gerinti; nustatyti planuojamos teritorijos užstatymo aukščio ir intensyvumo parametrus; numatyti pagrindines regioninės politikos formavimo bei įgyvendinimo nuostatas; nustatyti teritorijų funkcines zonas, nurodančias teritorijos integruotumą ir (ar) jos ypatumus. Bendrojo teritorijų planavimo dokumentai yra svarbi teritorijų planavimo dokumentų rūšis, nes kitų

teritorijų planavimo dokumentų (specialiųjų ir detaliųjų planų) sprendiniai negali prieštarauti patvirtintiems bendriesiems planams.

Bendrojo teritorijų planavimo rezultatai yra įtvirtinami teritorijos bendrajame (generaliniame) plane, kuris Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje apibrėžiamas kaip teritorijų kompleksinio planavimo dokumentas, kuriame, atsižvelgiant į teritorijų planavimo lygmenis ir uždavinius, nustatyta planuojamos teritorijos vystymo erdvinė koncepcija ir teritorijos naudojimo bei apsaugos principai. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 9 straipsnio 2 dalimi, šis dokumentas yra privalomas visiems planuojamoje teritorijoje esančio nekilnojamojo turto savininkams, valdytojams ar naudotojams. Aiškindamas šias įstatymo nuostatas, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, jog bendrasis teritorijos planas iš esmės nustato teritorijos vystymo, naudojimo bei apsaugos principus (tam tikras elgesio taisykles), kuriais turi vadovautis visi planuojamos teritorijos nekilnojamojo turto savininkai, valdytojai ar naudotojai (individualiais požymiais neapibūdinti subjektai). Kadangi bendrasis teritorijos planas atitinka **Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo** 2 straipsnio 13 dalyje įtvirtintus norminio teisės akto požymius, jis yra laikytinas norminiu administraciniu aktu (2005 m. balandžio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS^S-115/2005). Pozicijos, kad bendrasis (generalinis) planas yra norminis teisės aktas, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai laikėsi ir vėlesnėje savo praktikoje.

Specialiojo teritorijų planavimo uždaviniai yra: užtikrinti racionalų žemės, gamtinių ir kultūros išteklių naudojimą, plėtoti susisiekimo komunikacijas, inžinerinių tinklų sistemas bei kitą infrastruktūrą, nustatyti teritorijos naudojimo, tvarkymo ir apsaugos režimą, kraštovaizdžio formavimo kryptis ir teritorijų tvarkymo priemonės, plėtoti turizmo ir poilsio paslaugas, rezervuoti koridorius susisiekimo komunikacijoms, infrastruktūros ir kitiems visuomenės poreikiams tenkinti. Kaip vienas iš specialiojo teritorijų planavimo objektų yra saugomų teritorijų sistema ir jos dalys, o šiai sistemai priklauso ir ūkio subjektų sanitarinių apsaugos zonų nustatymo teritorijų planavimo dokumentai (specialieji planai), užtikrinantys visuomenės sveikatos saugą aplinkos oro ir gyvenamosios aplinkos oro aspektu. (Sanitarinių apsaugos zonų įgyvendinimo praktika bus aptariama kitoje ataskaitos dalyje).

Detaliojo teritorijų planavimo uždaviniai yra šie: detalizuojant bendrojo ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose nustatytus teritorijų tvarkymo ir naudojimo reikalavimus, nustatyti planuojamos teritorijos naudojimo ir užstatymo kokybinius ir kiekybinius parametrus; suformuoti žemės sklypus statinių statybai sudarant sąlygas investicijoms ir ūkinei veiklai plėtoti; nustatyti ar pakeisti teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimą statinių statybos projektams rengti ir žemės sklypui naudoti; suformuoti žemės juostas komunikaciniams koridoriams ir susisiekimo

komunikacijoms įrengti, inžinerinės ir miesto infrastruktūros plėtrai; nustatyti ar pakeisti užstatymo, erdvių, socialinės infrastruktūros išdėstymo principus ir teritorijų naudojimo tipus.

Skirtingai nei bendrasis ar detalusis planavimas, specialusis teritorijų planavimas pasižymi didele specialiojo teritorijų planavimo dokumentų, išvardintų Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje, įvairove. Ši įvairovė lemia, jog specialusis teritorijų planavimo dokumentas pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo formuojamą praktiką gali būti priskiriamas arba prie norminių, arba prie individualių administracinių aktų.

Dalyvaudami teritorijų planavimo procese teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų specialistai pagal kompetenciją dalyvauja įgyvendinant Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme nustatytus pagrindinius teritorijų planavimo tikslus, tarp kurių išvardijami tikslai sietini ir su oro taršos apsaugos principais: išlaikyti valstybės teritorijos socialinio, ekonominio ir ekologinio vystymo pusiausvyrą, formuoti sveiką ir harmoningą gyvenamąją, darbo ir poilsio aplinką stengiantis sukurti geresnes ir visoje valstybės teritorijoje visavertes gyvenimo sąlygas; saugoti, racionaliai naudoti ir atkurti gamtos išteklius, gamtos ir kultūros paveldo vertybes, tarp jų ir rekreacijos išteklius, formuoti gamtinį karkasą, sudaryti prielaidas kraštovaizdžio ekologiškai pusiausvyrai palaikyti arba jai atkurti, atsižvelgti ir į aplinkosaugos reikalavimus, tuo pačiu ir aplinkos apsaugos nuo oro taršos reikalavimus.

Teritorijų planavimas – viešosios teisės sritis, ir šiam procesui pradėti yra būtinas kompetentingo viešojo administravimo subjekto sprendimas. Viešojoje teisėje veikiančys įstatymo viršenybės ir teisinio apibrėžtumo principai lemia tai, kad visi viešojo administravimo subjektai turi tik tokius įgalinimus, kurie jiems yra suteikti konkrečiomis teisės aktų nuostatomis, o plečiamas valdymo institucijų kompetencijos aiškinimas yra negalimas. Institucijos, vykdydamos įstatymais joms priskirtą veiklą, privalo veikti tik taip, kaip numato teisės aktai, priešingu atveju būtų pažeistas viešojo administravimo subjektui taikytinas bendrojo draudimo principas – veikti taip, kaip nėra leidžiama (2009 m. kovo 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-383/2009; 2009 m. balandžio 1 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-72/2009). Taigi teritorijų planavimas gali būti pradedamas, o patvirtinti teritorijų planavimo dokumentai gali būti keičiami tik teisės aktuose nustatytais atvejais ir pagrindais.

Visuomenės sveikatos priežiūros institucijos teritorijų planavimo procedūrose dalyvauja priklausomai nuo teritorijų planavimo dokumento lygmens ir rūšies. Dalyvaudamos šiose procedūrose institucijos parengia teritorijų planavimo sąlygas, vertina bei derina teritorijų planavimo dokumentus.

Planavimo sąlygų rengimas

Planavimo sąlygas visuomenės sveikatos priežiūros institucijos rengia vadovaujantis **Planavimo sąlygų teritorijų planavimo dokumentams rengti parengimo ir išdavimo tvarkos aprašu**, patvirtintu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gegužės 7 d. įsakymu Nr. D1-262 (toliau – Aprašas), **Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamentu**, patvirtintu Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2008 m. lapkričio 17 d. įsakymu Nr. V-97 (toliau – Reglamentas). Apraše nustatyta, kad sąlygų reikalavimai turi būti konkretūs, tiesiogiai susieti su planuojama teritorija ir planavimo tikslais, vietovės ypatumais ir ribomis, parengti atsižvelgiant į gretimybes (gretimų sklypų pagrindinę žemės naudojimo paskirtį, naudojimo būdus ir/ar pobūdžius) bei trečiųjų asmenų pagrįstų teisių apsaugą, susijusią su planavimo tikslais, ir įvertinantys planuojamoje teritorijoje išduotas kitų teritorijų planavimo dokumentų rengimo sąlygas. Reglamente patikslinama, kad rengiant planavimo sąlygas turi būti vadovujamasi visuomenės sveikatos saugą reglamentuojančiais teisės aktais.

Igyvendindami šias teisės aktų nuostatas visuomenės sveikatos specialistai susiduria su problema, kad dažnai jie nėra galutiniai planavimo sąlygų rengėjai (tais atvejais, kai galutinės sąlygas išduoda savivaldybės), arba ne visais atvejais dėl sąlygų kreipiamasi į jų įstaigą, todėl negali įgyvendinti reikalavimo, kad sąlygos rengiamos atsižvelgiant į išduotas planavimo sąlygas kitiems teritorijų planavimo dokumentams rengti. Taip pat pažymėtina, kad teisės aktai tam tikrais atvejais aiškiai neapibrėžia, kokių teisės aktų reikalavimams įgyvendinti planavimo sąlygose turi būti keliami reikalavimai. Reglamente nurodyta, kad visuomenės sveikatos priežiūros institucijos turi pareigą įvertinti sanitarinių apsaugos zonų nustatymo ir įgyvendinimo reikalavimus, pagal kompetenciją dalyvauti strateginio pasekmių aplinkai vertinimo, poveikio aplinkai vertinimo, poveikio visuomenės sveikatai vertinimo procedūrose, vertinti visuomenės sveikatos saugos reglamentų (higienos normų) reikalavimų, kitų sveikatos apsaugos ministro patvirtintų teisės aktų atitiktį nustatytiems reikalavimams. Tačiau teisės aktai aiškiai nenustato, kuri institucija planavimo sąlygose turėtų kelti reikalavimus kai kurių teisės aktų pvz., statybos techninių reglamentų, aplinkosauginių taisyklių įgyvendinimui. Statybos techniniuose reglamentuose, aplinkosauginėse taisyklėse keliami tam tikri reikalavimai vertintini teritorijų planavimo procese, ir nėra aišku, kuri institucija yra atsakinga už šių reikalavimų įgyvendinimą. Tokie reikalavimai yra pvz., atstumai tarp statinių, atstumai tarp statinių ir sklypo ribų, teritorijos insoliacija. VVSPT

nagrinėjo skundus dėl VSC veiksmų, kurie yra susiję su **statybos techniniame reglamente 2.06.01:1999 „Miestų, miestelių ir kaimų susisiekimo sistemos“**, patvirtintame Lietuvos Respublikos apsaugos ministro 1999 m. kovo 2 d. įsakymu Nr. 61, nustatytų atstumų tarp automobilių stovėjimo aikštelių ir gyvenamųjų pastatų, privažiavimų prie statinių įgyvendinimo, pakankamo automobilių skaičiaus numatymo teritorijų planavimo dokumentuose, dėl **statybos techniniame reglamente STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“**, patvirtintame Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 705, numatytos daugiabučių kiemų insoliacijos, atstumo nuo vaikų žaidimo aikštelės iki gyvenamojo pastato ar atliekų kontenerių ir pan. Visi šie minimi ar panašūs statybos techniniuose reglamentuose nustatyti reikalavimai netiesiogiai gali turėti įtakos visuomenės sveikatos saugos teisės aktuose nustatytiems veiksniams (triukšmui, oro kokybės reikalavimams) bei jų ribiniams dydžiams, tačiau teisės aktuose nėra aiškiai įvardinta, kad šiuos reikalavimus turi vertinti visuomenės sveikatos specialistai. Taigi pagrindine teisės aktų, reglamentuojančių teritorijų planavimo procesą, įgyvendinimo problema yra visuomenės sveikatos specialistų kompetencijos apibrėžimo trūkumas..

Taip pat pažymėtina, kad Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos yra gavusi asmenų skundų dėl VSC išduodamų planavimo sąlygų teritorijų planavimo dokumentams rengti, kad sąlygose prašoma įvertinti gretimų objektų galimą taršą ir įtaką planuojamos teritorijos aplinkos oro kokybei. Tokie reikalavimai keliami dažniausiai tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad ūkio subjektas kelia aplinkos taršą, o jam nėra nustatyta sanitarinė apsaugos zona bei asmenys planuoja gyvenamąsias teritorijas tokių objektų gretimybėse. Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktuose atsakymuose pareiškėjams buvo konstatuojama, kad tokie VSC reikalavimai vadovaujantis Aprašu ir kitais teisės aktais yra pagrįsti.

Apraše taip pat nurodyta, kad planavimo sąlygos galioja tam tikrą ribotą laiką, taip pat tol, kol jos neprieštarauja teisės aktams ir patvirtintiems teritorijų planavimo dokumentams. Institucija turi organizuoti savo išduotų planavimo sąlygų stebėseną ir atsiradus minėtiems atvejams pakeisti planavimo sąlygas ar inicijuoti jų pakeitimą sąlygas išdavusiai galutinei institucijai. Šias teisės akto nuostatas įgyvendinti visuomenės sveikatos priežiūros institucijos dažniausiai gali tik tais atvejais, kai pasikeičia visuomenės sveikatos saugą reglamentuojantys teisės aktai. Tačiau VSC dažniausiai neturi informacijos apie patvirtinamus teritorijų planavimo dokumentus (šią informaciją turi savivaldybės), todėl negali įgyvendinti nuostatos dėl planavimo sąlygų keitimo patvirtinus naują teritorijų planavimo dokumentą, kurios sprendiniai įtakoja planuojamą teritoriją. Praktikoje pasitaikė atveju, kad ir savivaldybė (Valstybinės visuomenės

sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos nagrinėtu atveju, Palangos miesto savivaldybė), turinti informaciją apie patvirtintus kelis tai pačiai teritorijai galiojančius teritorijų planavimo dokumentus, kurių sprendiniai vienas kitam prieštaravo, išdavė planavimo sąlygas rengti teritorijų planavimo dokumentus (ar projektavimo sąlygų sąvadą rengti statinių projektus) gyvenamųjų namų statybos ar trumpalaikio apgyvendinimo pastatams statyti teritorijoje, kuri patenka į Palangos oro uosto sanitarinės apsaugos zonos. Tokių parengtų teritorijų planavimo dokumentų procedūros vėliau negalėjo būti užbaigtos, nes teritorijų planavimo sprendiniai prieštaravo bendrojo, detaliojo teritorijų planavimo dokumentams, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytoms specialiosioms žemės naudojimo sąlygoms, o tai sukėlė pagrįstą asmenų nepasitenkinimą ir skundus.

Teritorijų planavimo dokumentų derinimas

Visuomenės sveikatos centrų specialistai vietos lygmens teritorijų planavimo dokumentus derina dalyvaudami savivaldybių nuolatinėse statybų komisijose. Šių komisijų pirmininkai suteikia galimybę iki komisijos posėdžių VSC specialistams susipažinti su derinamais teritorijų planavimo dokumentais. Reglamente numatyta, kad tais atvejais, kai rengiant teritorijų planavimo dokumentus teisės aktų nustatytais atvejais turi būti atliktos poveikio aplinkai vertinimo, poveikio visuomenės sveikatai vertinimo, sanitarinių apsaugos zonų nustatymo procedūros, jos turi būti atliktos iki komisijos posėdžio. VSC specialistas, vertindamas teritorijų planavimo dokumentus bei dalyvaudamas nuolatinės statybos komisijos posėdyje, turi nustatyti, ar įvykdytos visuomenės sveikatos centro išduotos planavimo sąlygos. Jei VSC nebuvo išdavęs planavimo sąlygų, visuomenės sveikatos specialistas turi nustatyti ar pateiktas derinti teritorijų planavimo dokumentas atitinka sanitarinių apsaugos zonų nustatymą (jei tokios procedūros buvo atliekamos), specialiųjų žemės naudojimo sąlygų ir teritorijų planavimą, visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimus, strateginio pasekmių aplinkai vertinimo dokumentuose pateiktas išvadas, sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos pasirinktoje vietoje leistinumo poveikio aplinkai požūriui (kai tai privaloma), išvadą dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ataskaitos ir galiojančių teritorijų planavimo dokumentų sprendinius, Kaip jau minėta, VSC nedisponuoja visa informacija apie planuojamai teritorijai galiojančius teritorijų planavimo dokumentus, todėl gali įvertinti planuojamo teritorijų planavimo dokumento atitiktį tik jiems žinomų planuojamai teritorijai galiojančių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams.

Minėtu Palangos oro uosto sanitarinės apsaugos zonos nustatymo teritorijų planavimo dokumentuose atveju VVSPT taip pat nagrinėjo kelis skundus, kai nebuvo vykdomas teritorijų

planavimo procesas, bet buvo vykdomas statybos procesas, teritorija buvo skirta gyvenamųjų namų statybai, tačiau pateko į Palangos oro uosto sanitarinės apsaugos zonos teritoriją. Pareiškėjai skundėsi visuomenės sveikatos specialistų sprendimais, neleidžiančiais planuoti gyvenamosios aplinkos teritorijas Palangos oro uosto sanitarinėje apsaugos zonoje ar gyvenamiesiems (poilsio) statiniams atsirasti šioje sanitarinės apsaugos zonos teritorijoje, vilkinimu derinti teritorijų planavimo dokumentą ar statinio projektą. VVSPT pritarė visuomenės sveikatos centro priimtiems sprendimams, neleidžiantiems tokiems statiniams atsirasti, nes rengiami teritorijų planavimo dokumentai prieštaravo Palangos oro uosto detaliojo plano ir Palangos miesto savivaldybės bendrojo plano sprendiniams. VVSPT raštu informavo Palangos miesto savivaldybę apie būtinybę spręsti susidariusią situaciją, tačiau prieštaravimai nebuvo pašalinti ir VVSPT vėl gavo analogiškus skundus. VVSPT susidariusiai problemai spręsti kreipėsi į Valstybinę teritorijų planavimo ir statybos inspekciją prie Aplinkos ministerijos, tačiau ji situacijos nenagrinėjo motyvuodama tuo, kad nuo teritorijų planavimo dokumentų patvirtinimo praėjo daugiau kaip vieneri metai. Pateikti pavyzdžiai parodo, kad VSC šiuo atveju tinkamai vykdė savo funkcijas, o nepasitenkinimas dėl VSC priimamų sprendimų kilo ir turi galimybę pakartotinai kilti dėl savivaldybės priimtų prieštarų sprendimų.

Teismų praktikoje nagrinėjant bylas dėl teritorijų planavimo procedūrų pažymima, kad Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 11 straipsnio 8 dalis, 18 straipsnio 2 dalis ir 26 straipsnio 3 dalis nustato, kad bendrojo, specialiojo ir detaliojo plano sprendiniai turi neprieštarauti įstatymais, Vyriausybės nutarimais nustatytų specialiųjų žemės naudojimo sąlygų reikalavimams, taip pat aukštesnių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams, kitiems teisės aktams. Taigi, kaip ir bet kuriems kitiems atitinkamas teisinės pasekmes sukeliantiems administraciniais aktams, priimamiems teritorijų planavimo dokumentams yra keliamas teisėtumo reikalavimas. Vadovaudamasis minėtomis nuostatomis, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai laikosi pozicijos, kad teritorijų planai negali būti tvirtinami, jeigu jie prieštarauja minėtiems teisės aktams, taip pat aukštesniems teritorijų planams (2007 m. gegužės 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁷-535/2007), ar (ir) jų tvirtinimas pažeistų teisėtumo principą (2005 m. vasario 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸-321/2005). Tai, kad patvirtinus teritorijos planavimo dokumentą, jis įgyja teisinę galią, o teritorija – tam tikrą teisinį statusą, rodo tokio proceso (teritorijų planavimo dokumentų tvirtinimo) svarbą, todėl plano tvirtinimas nėra tik formalus veiksmas. Administracinėje byloje Nr. A⁴-446/2007 teisėjų kolegija pabrėžė, kad jo metu privalu išsamiai ir objektyviai patikrinti bei įvertinti visą detaliojo planavimo procesą, t. y., ar detaliojo planavimo organizatorius įvykdė visus teisės aktų nustatytus reikalavimus, ar teikiamas tvirtinti detalusis planas nustatyta tvarka suderintas, viešai apsvarstytas

ir pan. (2007 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴-446/2007). Būtent kompetentinga institucija, tvirtindama teritorijų planavimo dokumentus, privalo patikrinti, ar nėra kliūčių tai daryti (2007 m. rugsėjo 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁸-756/2007; 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁷-742/2007).

Pažymėtina, jog pareiškėjai ne visada skiria atsisakymą derinti pateiktus teritorijų planavimo dokumentus ir vilkinimą atlikti šiuos veiksmus. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų pareiškėjas teigė, kad atsakovas neteisėtai ir nepagrįstai vilkina detaliojo plano sprendinių derinimą. Tačiau teisėjų kolegija nustatė, kad atsakovas atsisakymą derinti detaliojo plano sprendinius grindžia tuo, jog dėl detaliojo plano sprendinių įgyvendinimo galimybių bus galima spręsti tik parengus Pašilių žvyro telkinio, į kurį patenka pareiškėjo žemės sklypas, naudojimo poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą, atlikus poveikio visuomenės sveikatai vertinimą ir sumažinus sanitarinę apsaugos zoną, bei, kad vadovaujantis **Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų**, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 343, reikalavimais išžvalgytuose naudingųjų iškasenų telkiniuose, kurių ištekliai patvirtinti, ir prie jų esančiuose perspektyviuose naudingųjų iškasenų plotuose žemės savininkui, naudotojui draudžiama statyti gyvenamuosius namus. Atsižvelgus į tai, buvo konstatavo, kad atsakovas atsisakė derinti detaliojo plano sprendinius, nurodydamas pareiškėjui tokio savo sprendimo atitinkamus teisinius pagrindus, todėl šie atsakovo veiksmai turi būti vertinami kaip sprendimas, kuriuo atsisakoma derinti detaliojo plano sprendinius, o ne kaip neteisėtas ir nepagrįstas vilkinimas priimti sprendimą dėl detaliojo plano sprendinių (2007 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴-783/2007).

Paminėtina, jog tam tikrais ypatingai išskirtiniais atvejais gali būti tvirtinami parengti planai, net jei kai kurie jų sprendiniai neatitinka paminėtų dokumentų. Administracinėje byloje Nr. A¹⁷-773/2007 (pareiškėjas siekė detalaus planavimo metu pakeisti specialiojo teritorijos planavimo dokumentu nustatytą pagrindinę tikslinę žemės sklypo naudojimo paskirtį iš žemės ūkio į gyvenamąją teritoriją – sodybinio užstatymo) teisėjų kolegija, nustačiusi, jog detaliojo plano sprendiniai prieštarauja specialiojo teritorijų planavimo dokumentui, vis dėlto nurodė, kad faktinių duomenų apie tai, jog planuojama teritorija prieštarautų Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje išvardintiems teritorijų planavimo tikslams, nesurinkta ir negauta. Kolegijos teigimu, šiuolaikinė teisės samprata remiasi aiškiu teisės ir įstatymo skyrimu, pripažįstant teisę fundamentalesniu dalyku negu įstatymas. Jeigu teisė tapatinama su įstatymu, tai teisės praktikos požiūriu pirmenybė būtų teikiama ne teisingumui, o teisėtumui. Formalus įstatymų taikymas nulemtų teisėtą sprendimą, kuris ne visada gali būti teisingas. Teisėjų kolegijos nuomone, turi būti pripažįstamas ne bet koks teisėtumas, o tik teisingumo teisėtumas. Tokiu atveju, kai pagal faktines bylos aplinkybes, visuotinai pripažintus teisės principus, akivaizdu, jog

sprendimas konkretaus socialinio konflikto atžvilgiu bus formalus, bet neteisingas, būtina pirmumą teikti bendrajai teisės sampratai. Teisėjų kolegijos teigimu, planuojamas žemės sklypas buvo apsuptas kitos paskirties žemės sklypais, kuriuose jau pastatyti gyvenamieji namai, aplink žemės sklypą yra užstatyta kaimo dalis, o tai, teisėjų kolegijos teigimu, tik pagrindė šio žemės sklypo paskirties pakeitimo tikslingumą. Nekilo jokių dviprasmybių, kad ginčo žemės sklype žemės ūkio veikla negalės būti vykdoma. Be to, teisėjų kolegija pažymėjo, jog tokia veikla negalės būti vykdoma ir dėl to, jog per teritoriją nutiesti inžineriniai tinklai į šalia esančią gyvenvietę (2007 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁷-773/2007).

Kaip jau anksčiau buvo minėta, VSC išduodamas planavimo sąlygas susiduria su kompetencijos apibrėžimo problema, ta pati kompetencijos problema iškyla ir derinant teritorijų planavimo dokumentus, t. y., kad teisės aktai aiškiai neapibrėžia, kokių teisės aktų reikalavimų įgyvendinimą reikia įvertinti derinant teritorijų planavimo dokumentus. Ji dažniausiai iškyla tada, kai reikia įvertinti kitų valstybės institucijų patvirtintus teisės aktus (statybos techninius reglamentus, aplinkosaugines taisykles ir kt.), kuriuose keliami tam tikri reikalavimai vertintini teritorijų planavimo procese, ir nėra aišku, kuri institucija yra atsakinga už jų įgyvendinimą.

VVSPT nagrinėdama asmenų skundus dėl VSC priimamų sprendimų derinant teritorijų planavimo dokumentus, susidūrė su atvejais, kai vienbučių gyvenamųjų namų savininkai buvo nepatenkinti dėl kaimynystėje planuojamų daugiabučių gyvenamųjų namų (mažaaukščių, kotedžo tipo). Kalbant apie tokio pobūdžio skundus, paminėtina administracinė byla (Nr. A¹⁴-1240/2006), kurioje teisėjų kolegija pažymėjo, jog pareiškėjų norai, kad šalia jų gyvenamųjų namų nebūtų statomi nauji daugiabučiai pastatai, kad nepagausėtų gyventojų ir automobilių jų gyvenamojoje aplinkoje, kad nepadaugėtų triukšmo, kad aplink būtų statomi jų skonį ir pageidavimus atitinkantys pastatai ir panašiai, yra suprantami, tačiau šių pareiškėjų interesų negarantuoja ir negina įstatymas. Gyvenamųjų namų statyba ir su tuo tiesiogiai susijęs gyventojų, automobilių skaičiaus, triukšmo padidėjimas yra normalus reiškinys, kurį turėjo numatyti pareiškėjai, apsigyvendami ginčo teritorijoje. Nurodytų aplinkos veiksnių išaugimas, teisėjų kolegijos teigimu, galėtų būti draudžiamas tik tuo atveju, kai tai viršytų teisės aktuose įtvirtintas ribines normas (2006 m. rugpjūčio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴-1240/2006). Taip pat tokie teritorijų planavimo dokumentai negalėtų būti derinami, jei jie prieštarautų kitiems galiojantiems teritorijų planavimo dokumentams.

Išanalizavus VVSPT pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų 2007 – 2009 m. veiklos ataskaitose pateiktus duomenis, nustatyta, kad 2007 m. visuomenės sveikatos centrai išdavė 3861 planavimo sąlygas teritorijų planavimo dokumentams rengti, 2008 metais –

3878, o 2009 m. – 3652 planavimo sąlygas teritorijų planavimo dokumentams rengti. Visuomenės sveikatos centrai 2007 m. įvertino (derino) 3587 teritorijų planavimo dokumentus, 2008 m. – 3857, o 2009 m. – 3416 teritorijų planavimo dokumentus. Iš pateiktų duomenis tikėtina išvada, kad teritorijų planavimo procesams, kurių 2009 metais buvo vykdoma mažiau nei 2007 m. ir 2008 m. turėjo įtakos ekonominis sunkmetis.

Kartu su kitomis institucijomis dalyvaudami teritorijų planavimo procedūrose, VSC pagal kompetenciją įgyvendina aplinkos oro ir gyvenamosios aplinkos oro kokybės užtikrinimo ir valdymo principus. Pažymėtina, kad teritorijų planavimo proceso ir visuomenės sveikatos specialistų dalyvavimo šiose procedūrose teisinė bazė yra išsami ir pakankama (procedūrų prasme), išskyrus aiškios visuomenės sveikatos specialistų kompetencijos apibrėžtį, bei kai kurias specifines sritis, kurios yra teritorijų planavimo proceso sudedamoji dalis (pvz., sanitarinių apsaugos zonų nustatymo), ar tam tikrų procesų procedūras (pvz., planuojamos ūkinės veiklos aplinkos oro modeliavimo duomenų įvertinimo poveikio aplinkai ar poveikio visuomenės sveikatai vertinimo metu, neturint Aplinkos ministerijai pavaldžių institucijų, atsakingų už šią sritį, vertinimo). VVSPT nagrinėdama asmenų skundus, prašymus, pareiškimus susidūrė su problemomis, kai negalėjo kompetentingai įvertinti, ar planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai ar poveikio visuomenės sveikatai vertinimo dokumentuose buvo tinkamai įvertinta įmonės prognozuojama aplinkos oro tarša. Apie šias problemas informacija bus pateikta analizuojant atskirus procesus, kaip teritorijų planavimo proceso sudedamąsias dalis.

2.1. SANITARINIŲ APSAUGOS ZONŲ (SAZ) NUSTATYMAS

Įvertinant vieno iš instrumentų, įgyvendinančių aplinkos oro kokybės užtikrinimo būdų – sanitarinių apsaugos zonų (SAZ) nustatymo – situaciją Lietuvoje, pažymėtina, kad atkūrus Lietuvoje nepriklausomybę buvo pradėta žemės reforma. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarime Nr. 343 „Dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ buvo nustatyta, kad suteikiant žemės savininkams bei žemės naudotojams sklypus, turėjo būti taikomos ir specialiosios žemės naudojimo sąlygos (teisės aktais SAZ apibrėžta kaip teritorija, kuriai galioja nustatytos specialiosios žemės naudojimo sąlygos), kurios turėjo būti įrašytos konkrečiam žemės sklypui. Šiame dokumente rajonų valdyboms buvo suteikta teisė atsižvelgiant į vietos gamtines sąlygas keisti atskiriems savininkams specialiąsias žemės naudojimo sąlygas suderinus su atitinkamomis ministerijomis, valstybės tarnybomis, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos departamentu.

Visuomenės sveikatos centrai dalyvaudami teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje susiduria su situacija, kai daugeliui šiuo metu veikiančių ūkinės veiklos objektų SAZ nėra nustatytos, specialiosios žemės naudojimo sąlygos nėra įrašytos žemės sklypų nuosavybės dokumentuose. Tokiai situacijai susidaryti galėjo turėti įtakos tai, kad pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo metais daugelis įmonių buvo reorganizuojamos, pertvarkomos, laikinai nutraukdavo veiklą ar bankrutuodavo. Tai galėjo turėti įtakos priimant sprendimus dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nustatymo žemės sklypų dokumentuose apie tokias (pertvarkomas, reorganizuojamas ar likviduojamas) įmones. Nesant žemės naudojimo apribojimų prie (netoli) stovinčių gamybinių pastatų buvo statomi gyvenamieji ar visuomeniniai pastatai, kurių neturėtų būti, jei būtų nustatytos ir įteisintos SAZ (galimose SAZ teritorijose). Kita iš priežasčių, kodėl SAZ nebuvo nustatomos, galėjo būti visuomenės sveikatos centru, taip pat valdžios institucijų, koordinuojančių teritorijų planavimą ar statybų procesą, neteisingas SAZ esmės supratimas, nes SAZ buvo suprantama kaip „saugus atstumas“ tarp ūkio subjekto ir kito statinio, pvz., gyvenamojo namo. Jį išlaikius ūkio subjektams planuojantiems ūkinę veiklą nebuvo reikalaujama rengti jokių teritorijų planavimo dokumentų (SAZ nustatymo dokumentų) ir specialiąsias žemės naudojimo sąlygas įrašyti Nekilnojamojo turto registre. Susiformavus tokiai teritorijų planavimo ir statybų praktikai, susidarė situacijos, kad gyvenamieji namai ar visuomeninės paskirties pastatai radosi prie taršos objektų. Plečiantis pramonei, įmonės išmeta į aplinkos orą daugiau teršalų ar skleidžia į aplinką kitų taršos veiksnių (triukšmą, vibraciją, kvapus), todėl gyventojai dažniau ėmė skųstis dėl įmonių kaimynystės ir jų galimos taršos. 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymui ir atsiradus nuostatai, kad SAZ turi nustatyti ir asmenys „valdantys“ taršos objektus, suaktyvėjo (skundais, prašymais, pareiškimais) visuomenė, kuri kaip vieną iš „kovos“ būdų su esančia taršos objektų kaimynyste (kodėl įmonė negali būti šalia jų būstų) pradėjo taikyti argumentą, kad tarp minėtų statinių nėra teisės aktais nustatytų SAZ norminių dydžių. Tačiau **Lietuvos Respublikos žemės įstatymo** 21 straipsnis nustato, kad žemės savininkai turi naudoti žemę pagal pagrindinę naudojimo paskirtį, naudojimo būdą bei pobūdį, laikytis žemės sklypui nustatytų specialiųjų žemės naudojimo sąlygų. Tokiu būdu, istoriškai susiklosčius gyvenamųjų ir gamybinių įmonių, žemės ūkio objektų gretimybėms bei nesant nustatytoms specialiosios žemės naudojimo sąlygoms, fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę būti ir veikti esamoje teisės aktais suformuotoje ar kitaip įteisintoje teritorijoje. Tokiais atvejais gyventojų „kovos“ būdais su esančiomis greta įmonėmis kaip teršėjais turėtų būti ne SAZ nustatymo klausimas, o griežtesnių reikalavimų įmonėms taikymas: pažangesnių technologijų taikymas, oro valymo įrenginių statyba, aplinkos želdinimas, aplinkos infrastruktūros gerinimas ar kitų priemonių taikymas. Tokius reikalavimus kelti įmonėms

ar kitiems taršos objektams yra įgalios šiuos objektus kontroliuojančios Aplinkos ministerijai pavaldžios institucijos, kurioms visuomenės sveikatos specialistai gali teikti (teikia) argumentuotus pasiūlymus. Teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos pasiūlymus teikia tais atvejais, kai vykdant operatyviają visuomenės sveikatos saugos kontrolę dėl taršos objekto aplinkos ore nustatomos teršalų koncentracijos, viršijančios ribines vertes. Tokie atvejai buvo Kalvarijoje, Marijampolės r. dėl kiaulių fermos UAB „Saerimner“ (2007 – 2009 metais) Jurbarko r. dėl kiaulių komplekso „Dainiai“ (2010 metais), Marijampolės cukraus fabriko „Arvi cukrus“ (2010 metais) ir t.t.

Minėtos problemos, susijusios su SAZ nustatymu atsispindi nagrinėjamuose asmenų skunduose, prašymuose, pareiškimuose. Išanalizavus 2010 m. VSC ir VVSPT gautų ir nagrinėtų skundų ataskaitą, matyti, kad buvo nagrinėta 30 skundų dėl SAZ: dėl planuojamos ar esamos ūkinės veiklos nenustatytos SAZ – 19 skundų, dėl trečiųjų asmenų pageidaujamos didesnės SAZ – 8, dėl asmens (gyventojų) pageidaujamos mažesnės SAZ – 1, dėl nustatytos SAZ pažeidžiant trečiųjų asmenų interesus – 3 skundai.

Atsakydami į klausimą – kiek kartų 2008 – 2010 metais VSC nepritarė teritorijų planavimo dokumentams, jei objektui nebuvo nustatyta SAZ – VSC informavo, kad 2008 m. nepritarta 42 teritorijų planavimo dokumentams, 2009 m. – 45 teritorijų planavimo dokumentams, o 2010 m. (per 10 mėnesių) – 35 teritorijų planavimo dokumentams (iš viso – 122). Atkreiptinas dėmesys, kad daugiausiai nepritarė teritorijų planavimo dokumentams Klaipėdos VSC: atitinkamai 2008 m. – 33, 2009 m. – 31, 2010 m. (per 10 mėn.) – 27 (iš viso – 91), kai tuo tarpu Kauno VSC atitinkamai nepritarė 2008 m. – 3, 2009 m. – 3, 2010 m. (per 10 mėn.) – 1 (iš viso – 7); Panevėžio VSC atitinkamai nepritarė 2008 m. – 3, 2009 m. – 2, 2010 m. (per 10 mėn.) – 3 (iš viso – 8); Tauragės VSC atitinkamai nepritarė 2008 m. – 3, 2009 m. – 4, 2010 m. (per 10 mėn.) – 1 (iš viso – 8); Marijampolės VSC atitinkamai nepritarė 2008 m. – 0, 2009 m. – 4, 2010 m. (per 10 mėn.) – 3 (iš viso – 7) teritorijų planavimo dokumentams.

Paklausus VSC, kiek jie 2008 – 2010 metais nepritarė statinių projektavimo dokumentams, jei objektui nebuvo nustatyta SAZ, VSC informavo, kad 2008 m. – nepritarta 29 statinių projektams, 2009 m. – 43 statinių projektams, o 2010 m. (per 10 mėn.) – 21 statinių projektams (iš viso – 93). Atkreiptinas dėmesys, kad daugiausiai nepritarė statinių projektams Kauno VSC: 2008 m. – 20, 2009 m. – 15, 2010 m. (per 10 mėn.) – 14 (iš viso – 49); Klaipėdos VSC nepritarė 2008 m. – 4, 2009 m. – 19, 2010 m. (per 10 mėn.) – 0 (iš viso – 23); Tauragės VSC nepritarė 2008 m. – 5, 2009 m. – 4, 2010 m. (per 10 mėn.) – 3 (iš viso – 12); Marijampolės VSC nepritarė 2008 m. – 0, 2009 m. – 3, 2010 m. (per 10 mėn.) – 3 (iš viso – 6) statinių projektams.

Iš šių apklausos duomenų darytina išvada, kad teritorijų planavimo ir statybos procesai objektams, kuriems reikia nustatyti SAZ intensyviausiai vyko didžiuosiuose miestuose, šių miestų VSC specialistai aktyviausiai inicijuodavo SAZ nustatymo procedūras, vykdė SAZ įgyvendinimo kontrolę.

2.1.1. SAZ nustatymas bendraisiais planais

Įgyvendindamos Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 24 straipsnio nuostatas, pagal kurias SAZ nustatomos ir bendraisiais teritorijų planavimo dokumentais, teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos pritardavo bendrųjų planų sprendiniams, kuriuose būdavo nustatomos ar pažymimos ūkio subjektams SAZ. Visuomenės sveikatos centrų pateikti duomenys dėl SAZ nustatymo bendraisiais planais ir specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įrašymo žemės sklypų dokumentuose: 7 iš 10 VSC pažymėjo, kad jų aptarnaujamoje teritorijoje miestų ar savivaldybių rajonų bendruosiuose planuose yra nustatomos ar pažymimos SAZ. SAZ nustatomos daugiausiai svarbiems infrastruktūros ar reikšmingiems visuomenei objektams: geriamojo vandens vandenvietėms, nuotekų valymo įrenginiams, atliekų tvarkymo įrenginiams (sąvartynams), dujų skirstymo stotims, kapinėms, kai kuriems žemės ūkio objektams, Klaipėdos valstybiniam jūrų uostui, Klaipėdos oro uostui, Palangos oro uostui, kai kuriems naudingųjų iškasenų telkiniams. Dauguma VSC pažymėjo, kad specialiosios žemės naudojimo sąlygos, jeigu nebuvo parengtų žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentų, nebuvo įrašytos žemės sklypų dokumentuose.

Tokia situacija, kai SAZ nustatomos bendraisiais planais, tartum apsaugo nuo gyvenamųjų ar visuomeninių objektų priartėjimo prie svarbių potencialių taršos objektų (kurie neišvengiamai turi būti) ir galimų visuomenės konfliktų dėl taršos atsiradimo, tačiau sudaroma situacija, kai ribojama nuosavybės teisė laisvai disponuoti savo žeme nepranešus konkrečiam asmeniui apie galimų apribojimų taikymą jo konkrečiam žemės sklypui, nes rengiant bendrąjį planą nėra įpareigojimo, o ir galimybių, informuoti konkrečius asmenis apie galimus apribojimus jo žemės sklypui, o yra tik pareiga informuoti visuomenę apie bendrojo plano sprendinius per viešas informavimo priemones. Toks įpareigojimas informuoti konkretų asmenį atsirastų rengiant specialųjį ar detalųjį planą, kuriuo būtų galimybė nustatyti specialiąsias žemės naudojimo sąlygas konkrečiai teritorijai ar žemės sklypui. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 21 straipsnio nuostata, kad žemės sklypų savininkai ar kiti naudotojai turi laikytis teritorijų planavimo dokumentuose nustatytų reikalavimų, bei Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 22 straipsnio 7 dalies nuostata, kad specialiosios žemės naudojimo sąlygos konkrečiam žemės sklypui taikomos

nuo jo įrašymo į Nekilnojamojo turto registrą, sudaro daug keblumų visuomenės sveikatos specialistams, kuriems dažnai neaišku, kaip elgtis tokiose situacijose, kai bendruosiuose planuose yra nustatytos SAZ, o žemės dokumentuose specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nėra. Nors tenka pripažinti, kad patys VSC specialistai pritardami tokiems bendrųjų planų sprendiniams, kuriuose nebuvo aiškių nuostatų dėl konkrečių SAZ nustatymo žemesnio lygmens dokumentais, sudarė galimybes susidaryti tokioms situacijoms. Tokiais atvejais patartina kreiptis į savivaldybes, kaip į teritorijų planavimo procesą koordinuojančias institucijas, kad jos inicijuotų žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentų rengimą tikslu nustatyti konkrečioms objektams SAZ su visomis teisės aktais numatytais nuosavybės kompensavimo priemonėmis, ar keistų bendrųjų planų sprendinius.

SAZ nustatymo bendraisiais planais praktika konkrečiau žemės sklypo savininko atveju yra komplikauta taip pat ir tuo, kad pasikeitus teisės aktų reikalavimams dėl būtinybės konkrečiai veiklai nustatyti SAZ, turi būti keičiami miesto, rajono ar net apskrities bendrojo plano sprendiniai, o tai labai ilgai užtrunkantis procesas. Pvz., Specialiosiose žemės ir miško naudojimo sąlygose panaikinus reikalavimą esamoms kapinėms nustatyti SAZ, konkrečiau žemės sklypo savininkas turės galimybę pasistatyti gyvenamąjį namą tuo atveju, kai miesto ar rajono ar net apskrities bendrajame plane bus panaikintas sprendinys dėl kapinių SAZ nustatymo.

VVSPT susidūrė su atvejais, kai bendruosiuose planuose painiojamos sąvokos: SAZ sąvoka painiojama su apsaugos zonos sąvoka (pvz., Marijampolės miesto bendrajame plane nustatyta kapinių apsaugos zona). Šiuo atveju, kai kapinių SAZ įvardijama kaip kapinių apsaugos zona, kyla klausimas, ar galima apsaugos zona įvardijamai teritorijai taikyti SAZ apribojimus, nes teisės aktuose nenumatytos apsaugos zonos ir jų apribojimai. Taip pat būta atvejų, kai teritorijų planavimo dokumentuose apie ūkinės veiklos objektus brėžiami apskritimai, neįvardijant jų reikšmės (pvz., rengiant Kretingos rajono bendrąjį planą fermoms buvo apibrėžti apskritimai, neįvardijant jų reikšmės), taip pat ir aiškinamajame rašte nėra paaiškinama tokių apskritimų reikšmė; pasitaikė atvejų kai teritorijų planavimo dokumentuose nurodomi ūkinės veiklos apribojimai, skirtingi nei jie būna nustatyti teisės aktuose (pvz., Palangos oro uosto detalijame plane nurodyti SAZ režimo reikalavimai skirtingi, nei teisės aktuose). Pažymėtina, kad visuomenės sveikatos centrai neįsigilinę į tokius neaiškius, teisės aktams prieštaraujančius sprendinius, pritaria teritorijų planavimo dokumentams, tačiau vėliau susiduria su situacija, kai nežino kaip tokių dokumentų neaiškiais sprendiniais vadovautis priimant sprendimus. Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos, nustačiusi teritorijų planavimo dokumentų sprendinių ir teisės aktų prieštaravimus, pataria VSC inicijuoti bendrųjų planų pakeitimus.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad yra pasitaikę atvejų kai, nesant žemės sklypui nustatytų specialiųjų žemės naudojimo sąlygų ir nustatyto SAZ bendruoju planu, teritorijų planavimo dokumentus tikrinanti institucija (Kauno apskrities viršininko administracijos Teritorijų planavimo ir statybų valstybinės priežiūros departamentas) yra neleidusi užbaigti žemės sklypo naudojimo būdo keitimo iš komercinės į gyvenamąją teritoriją detaliojo plano rengimo procedūros, nurodydama, kad greta planuojamo žemės sklypo yra potencialus taršos objektas, galintis pakenkti ateityje atsirasiantiems gyventojams. Toks institucijos sprendimas buvo patvirtintas ir teismo sprendimu. Teismo argumentai (Kauno apygardos administracinis teismas, administracinė byla Nr. I-41-422/2010) buvo tokie, kad Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtinti teritorijų planavimo tikslai – formuoti sveiką ir harmoningą gyvenamąją, darbo ir poilsio aplinką, 19 straipsnio 2 dalyje numatyti detaliojo planavimo uždaviniai įpareigoja detaliojo planavimo organizatorių įvertinti gretimybes – gretimų žemės sklypų, infrastruktūros objektų išdėstymo, naudojimo ir apsaugos sąlygas bei tvarką, taip pat ir specialiąsias žemės naudojimo sąlygas, tai, kad negalima nuginčyti fakto, kad šalia planuojamos teritorijos yra gamybinis objektas, kuris šiuo metu turi statybos leidimą ir kuriam turi būti nustatyta SAZ, o taip pat jis šiuo metu vykdo SAZ nustatymo procedūras. Teismas pabrėžė, kad detalusis planavimas yra reglamentuojamas Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymu ir jo pagrindu priimtais poįstatyminiais teisės aktais, kuriuose įtvirtintos normos yra specialiosios kitų teisės norminių aktų atžvilgiu, todėl Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 22 straipsnio 7 punkto nuostatos negali būti išimtinai taikomos ignoruojant detaliojo planavimo numatytus uždavinius ir tikslus, nustatytus Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme. Manytina, kad tokia teismų praktika visuomenės sveikatos specialistams padeda suvokti, kad negalima teisės aktų normų reikalavimus taikyti besąlygiškai, kad kiekvieną situaciją reikia įvertinti individualiai ir priimti sprendimus atsižvelgiant į teisės aktų reikalavimų visumą bei specifiką. Tuo pačiu galima daryti išvadą, kad teritorijų planavimo procesas visuomenės sveikatos saugos požiūriu yra sudėtingas ir reikalaujantis žinių ir praktikos.

2.1.2. SAZ nustatymas specialiaisiais ar detaliaisiais planais

Pažymėtina, kad SAZ nustatymo procedūros vis dažniau visuomenės sveikatos centrų inicijuojamos planuojamai veiklai, kai SAZ nustatymo būtinybė keliama kaip viena iš teritorijų planavimo ar statinio statybos įgyvendinimo privalomųjų reikalavimų. VSC pateikti duomenys dėl jų inicijavimo nustatyti SAZ teritorijų planavimo dokumentais: 10 (visi) VSC teigia, kad jie inicijuoja nustatyti SAZ teritorijų planavimo dokumentais ir tai VSC atlieka išduodami sąlygas

teritorijų planavimo dokumentams rengti (2 VSC), teritorijų planavimo dokumentų derinimo metu (10 VSC), statinių projektų tikrinimo metu (9 VSC), asmenų skundų nagrinėjimo atvejais (3 VSC), poveikio visuomenės sveikatai vertinimo procedūrų metu (1 VSC). Ir šie duomenys patvirtina, kad SAZ tikslingiausia nustatyti planuojant ūkinę veiklą. Kai kuriais atvejais visuomenės sveikatos priežiūros institucijos kelia reikalavimus SAZ nustatyti ir vykdomai veiklai (raštais kreipiasi į savivaldybes, pačias įmones), tačiau dažniausiai ši iniciatyva nebūna įgyvendinama, nes nebuvo teisės aktais numatytų priemonių „priversti“ jau veikiančias, bet ne planuojančias veiklą įmones nustatyti SAZ. Pažymėtina, kad **Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas** 2010 m. rugsėjo mėn. papildytas 51² straipsniu „Ūkinės ar kitokios veiklos objektų statyba ar naudojimas pažeidžiant aplinkos apsaugos reikalavimus“, nustatančiu administracinę atsakomybę už ūkinės ar kitokios veiklos vykdymą, objektų naudojimą nenustačius sanitarinės apsaugos zonos ribų, kai tai numatyta įstatymuose ar kituose teisės aktuose. Nors įstaigos dar neturi Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas 51² straipsnio ketvirtosios ir penktosios dalių taikymo praktikos, visgi, VVSPT nuomone, jau dabar galima daryti prielaidą, kad šios normos taikymas praktikoje bus komplikotas dėl vieno iš būtinųjų administracinio teisės pažeidimo sudėties elemento – kaltės, t.y. būtino nustatyti administracinę atsakomybę traukiamo asmens psichinio santykio su daroma pavojinga veika, šiuo atveju ūkine veikla nenusistačius sanitarinės apsaugos zonos. Tai, kad veikiantiems ūkio subjektams nėra nustatytos arba neįregistruotos (ypač dažnas reiškinys) SAZ daugeliu atvejų yra sąlygota netinkamo valstybės institucijų (vykdžiusių žemės reformą, tvirtinusių teritorijų planavimo dokumentus) funkcijų atlikimo. Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos nustatė normatyvinius SAZ ribų dydžius atskiriems objektams, kurių specialiosios žemės naudojimo sąlygos žemės reformos metu turėjo būti įregistruotos į privatinę nuosavybę gražinamų žemės sklypų nuosavybės dokumentus. Prievolės nusistatyti SAZ veikiantiems objektams nustatymas faktiškai perkeltų atsakomybę už netinkamą valstybės funkcijų vykdymą ant ūkio subjektų pečių, nors faktinė situacija nuo objekto veiklos pradžios daugeliu atveju ženkliai pasikeitė: gyvenamoji aplinka priartėjo prie taršos šaltinio ne dėl ūkio subjekto, bet dėl valstybės institucijų kaltės. Nusistatydamas SAZ (jei patektų draudžiami statiniai), ūkio subjektas turėtų arba nutraukti veiklą, mažinti veiklos apimtį, arba išpirkti gyvenamuosius namus, kas pareikalautų didelių finansinių išlaidų, kurių ūkio subjektas negalėjo numatyti ir įtakoti.

VSC atsakydami į klausimą, kiek jie 2008 – 2010 metais yra suderinę SAZ nustatymo teritorijų planavimo dokumentų (detaliųjų ar specialiųjų planų), nurodė, kad 2008 m. suderino 63, 2009 m. – 105, 2010 m. – 86 SAZ nustatymo dokumentus (iš viso – 254 SAZ nustatymo

dokumentus). Kaip jau buvo pastebėta anksčiau, daugiausiai SAZ nustatymo dokumentų suderino Klaipėdos VSC (iš viso 174) ir Kauno VSC (iš viso 68). Klaipėdos VSC 2008 m. suderino 44 SAZ nustatymo dokumentus, 2009 m. – 65, 2010 m. – 65 SAZ nustatymo dokumentus; Kauno VSC 2008 m. suderino – 18 SAZ nustatymo dokumentų, 2009 m. – 34, 2010 m. – 16 SAZ nustatymo dokumentų.

Iš šių apklausos duomenų darytina išvada, kad teritorijų planavimo ir statybos procesai objektams, kuriems reikia nustatyti SAZ intensyviausiai vyko didžiuosiuose miestuose, šių miestų VSC specialistai aktyviausiai inicijuodavo SAZ nustatymo procedūras, vykdė SAZ įgyvendinimo kontrolę.

2.2. STRATEGINIS PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMAS (SPAV)

Strateginis pasekmių aplinkai vertinimas (SPAV) yra vienas iš prevencinių aplinkos apsaugos instrumentų, kurio tikslas yra užtikrinti, kad planų ir programų (t.y., nacionalinio, regioninio, rajono ar vietinio lygmenų planavimo dokumentai (veiksmų planai ir programos, plėtros planai (programavimo dokumentai), ūkio šakų plėtros planai ir programos, strategijos, koncepcijos, teritorijų planavimo dokumentai ir t.t. ir kurių įgyvendinimo pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai, įskaitant tokių planų ir programų visišką ar dalinį pakeitimą) rengimo organizatoriai turės išsamią ir patikimą informaciją apie galimas reikšmingas planų ir programų įgyvendinimo pasekmes aplinkai, tuo pačiu ir aplinkos orui, kuo ankstyvesnio planavimo etapo metu (t. y., bus konsultuojamasi su tam tikromis valstybės ir savivaldybių institucijomis). Šio vertinimo tikslas yra užtikrinti, kad SPAV būtų atliekamas prieš priimant ir (arba) tvirtinant planus ir programas. Plačiau apie SPAV tikslus, atlikimo atvejus, procedūras, SPAV dokumentus, teisinį proceso reglamentavimą buvo kalbėta projekto 1.2.1 poveiklės „Aplinkos oro kokybės valdymo srities teisinės bazės, įskaitant teritorijų planavimą ir statybų procesą, analizė“ ataskaitoje. SPAV yra procedūra panaši į poveikio aplinkai vertinimo procedūrą, tačiau ji taikoma rengiant planus, programas bei konkrečių projektų (ūkinės veiklos) grupes. SPAV gali būti sektorinis SPAV, t. y. kuris atliekamas planuojant keletą vieno sektoriaus projektų, ir regioninis SPAV, taikomas planuojant regione bendrą ūkio plėtrą. SPAV sudaro prielaidas ūkinės veiklos plėtotei ir tuo pačiu sąlygoja žemiausiu, projektiniu lygmeniu atliekamą konkrečios ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą.

SPAV vertinimo objektu yra bet kokio lygmens ar rūšies planavimo dokumentai, kurių įgyvendinimo pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai (aplinkos orui), o jų rengimas nėra griežtai nustatytas, todėl plano ar programos rengimo organizatorius gali pats pasirinkti planavimo

dokumento rengimo etapą, kurio metu bus atliekamas SPAV. Išimtis yra teritorijų planavimo dokumentai, kurių rengimo etapai ir stadijos yra išsamiai reglamentuotos: atranka dėl SPAV atliekama teritorijų planavimo proceso parengiamojo etapo metu, SPAV apimties nustatymo dokumentas ir SPAV ataskaita rengiama teritorijų planavimo dokumento koncepcijos nustatymo metu.

SPAV atrankos tikslas – nuspręsti, ar privaloma atlikti konkretaus plano ar programos vertinimą. Atrankos dokumente pateikiama nustatytos apimties informacija apie rengiamą planą ar programą, teritorijos, kurioje gali kilti plano ar programos įgyvendinimo pasekmių, savybes, apie galimą plano ar programos įgyvendinimo pasekmių aplinkai reikšmingumą. Planų ir programų įgyvendinimo pasekmių aplinkai reikšmingumas nustatomas pagal teisės aktuose nustatytus kriterijus. Vienas iš tokių kriterijų, susijęs su oro taršos aspektu yra poveikis visuomenės sveikatai ir aplinkai, teritorijos, kurios sprendiniai gali sukelti pasekmių, savybė susijusi su aplinkos kokybės normų arba ribinių verčių viršijimu. Tais atvejais, kai privaloma vertinti konkretaus plano ar programos įgyvendinimo pasekmes aplinkai, visais atvejais rengiamas SPAV apimties nustatymo dokumentas. Jame pateikiama informacija, susijusi su oro taršos galimomis pasekmėmis, t.y. teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, trumpas aprašymas, informacija apie tai, kokie aplinkos komponentai ir kokios pasekmės bus nagrinėjamos atliekant vertinimą, informacija apie pasekmių aplinkai prognozavimo ir vertinimo metodus, kuriuos numatoma naudoti vertinimui atlikti. Sekantis SPAV etapas yra SPAV ataskaitos parengimas. Ataskaitoje aprašomos ir įvertinamos teritorijų planavimo dokumentų sprendinių koncepcijos kryptių ir jų alternatyvų įgyvendinimo galimos reikšmingos pasekmės aplinkai, išsamiai išnagrinėjami visi vertinimo apimties nustatymo dokumente numatyti klausimai. Šalia kitų aspektų privalo būti pateikta galimos reikšmingos tiesioginės, netiesioginės, trumpalaikės, vidutinės trukmės, ilgalaikės, nuolatinės, laikinos, teigiamos ir neigiamos pasekmės aplinkai, visuomenei ir jos sveikatai, orui, klimatui ir šių veiksnių tarpusavio sąveikai.

SPAV proceso dalyviai yra planų ir programų rengimo organizatoriai, kurie patys yra atsakingi už SPAV procedūrų vykdymą ir nustatymą, ar jos bus vykdomos, vertinimo subjektai (tarp jų ir institucijos atsakingos už sveikatos apsaugą) ir visuomenė. Atliekant skirtingo lygmens planavimo dokumentų vertinimą, procese dalyvauja atitinkamo lygmens subjektai. Jei atliekamas nacionalinio lygmens planų ir programų vertinimas, jame dalyvauja Sveikatos apsaugos ministerija, jei atliekamas regiono, rajono ir vietovės lygmenų planų ir programų vertinimas, jame dalyvauja teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos.

2007 m. visuomenės sveikatos centrų specialistai dalyvavo 88 SPAV atrankos procedūrose, nagrinėjo 47 SPAV apimties nustatymo dokumentus, vertino 24 SPAV ataskaitas;

2008 m. dalyvavo 153 SPAV atrankos procedūrose, nagrinėjo 21 SPAV apimties nustatymo dokumentus, vertino 41 SPAV ataskaitą; 2009 m. dalyvavo 94 SPAV atrankos procedūrose, nagrinėjo 14 SPAV apimties nustatymo dokumentus, vertino 19 SPAV ataskaitų.

VSC dalyvavimas SPAV procedūrose	2007 m.	2008 m.	2009 m.
dalyvauta SPAV atrankos procedūrose	88	153	94
nagrinėta SPAV apimties nustatymo dokumentų	47	21	14
vertinta SPAV ataskaitų	24	41	19

Pagal pateiktus duomenis matyti, kad planų ar programų rengimo organizatoriai, būdami patys atsakingi už SPAV procedūrų vykdymą ir sprendimo priėmimą, ar jos bus vykdomos, dažnai nusprendžia, kad šios procedūros nebus vykdomos. To priežastys galėtų būti tai, kad šiose procedūrose reikalinga pateikti informacija (taip pat ir apie planuojamų sprendinių galimą poveikį aplinkos orui) gali būti integruota į kitas planų ar programų dalis, ar perkeliama į kitas teritorijų planavimo procedūras. Aplinkos ministerija 2010 m. yra atkreipusi planų ar programų rengimo organizatorių, valstybės institucijų dėmesį, kad pasitaiko atvejų, kad SPAV procedūros nėra vykdomos net ir tais atvejais, kai jos yra privalomos, o tai gali sudaryti prielaidas, kad „ES Komisija, o taip pat Europos Teisingumo teismas, dėl ES direktyvų netaikymo gali pradėti pažeidimo procedūrą prieš Lietuvą“. Aplinkos ministerija atkreipė dėmesį, kad planų ir programų organizatoriai, institucijos dėmesingiau įvertintų SPAV objektų kriterijus ir planams ir programoms, kurie atitinka šiuos kriterijus, būtų vykdomos SPAV procedūros.

VSC specialistai iki šiol nėra iškėlę klausimų, problemų dėl SPAV procedūrų vykdymo ir VVSPT nėra gavusi asmenų skundų, prašymų ar pareiškimų dėl VSC specialistų dalyvavimo šiose procedūrose.

2.3. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMAS (PAV)

Tais atvejais, kai rengiant teritorijų planavimo dokumentus (specialiojo ar detalaus planavimo dokumentus) planuojama konkreti reikšminga aplinkai veikla, turi būti atliekamas poveikio aplinkai vertinimas (PAV) vadovaujantis Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu. PAV objektas yra planuojama ūkinė veikla, kuri dėl savo pobūdžio, masto ar numatomos vietos ypatumų gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, tuo pačiu ir orui. Kai pagal Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymą turi būti atliktas planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas,

tačiau jis nėra atliktas, šis vertinimas atliekamas specialiojo ar (ir) detaliojo plano rengimo metu (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 10 str. 4 d., 17 str. 4 d., 25 str. 4 d.). Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje laikomasi nuostatos, kad aplinkybė, jog nebuvo atliktas teritorijos planavimo dokumento sprendinių (planuojamos ūkinės veiklos) poveikio aplinkai vertinimas, kai toks vertinimas yra privalomas, laikytina pakankamu pagrindu pripažinti atitinkamą teritorijos planavimo dokumentą neteisėtu ir jį panaikinti. Vienoje iš Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išnagrinėtų bylų buvo sprendžiamas ginčas dėl Plinkšių durpių telkinio naudojimo detaliojo plano panaikinimo, nes nebuvo atliktas poveikio aplinkai vertinimas. Teisėjų kolegija konstatavo, kad ginčijamas detalusis planas patvirtintas pažeidžiant imperatyvias **Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo** nuostatas dėl būtino planuojamos veiklos poveikio tarptautinės reikšmės saugomai teritorijai – Plinkšių miško biosferos poligonui – vertinimo. Tai, teisėjų kolegijos teigimu, sudarė pagrindą pripažinti, kad sprendimas, kuriuo patvirtintas minėtas detalusis planas, yra neteisėtas dėl to, jog prieštarauja aukštesnės galios teisės aktams (2006 m. sausio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴-86/2007).

Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu poveikio aplinkai vertinimo procesą koordinuojančia institucija yra paskirta Aplinkos ministerija ar kita Vyriausybės įgaliota institucija (įgaliota yra Aplinkos ministerija). PAV procese taip pat dalyvauja PAV subjektai – teisės aktais įgalios valstybės ir savivaldybių institucijos pagal kompetenciją teikiančios išvadas dėl PAV dokumentų bei visuomenė.

PAV tikslai yra nustatyti, apibūdinti ir įvertinti galimą tiesioginį ir netiesioginį planuojamos ūkinės veiklos poveikį visuomenės sveikatai, orui bei aplinkos komponentų tarpusavio sąveikai; sumažinti planuojamos ūkinės veiklos neigiamą poveikį visuomenės sveikatai ir kitiems aplinkos komponentams; nustatyti, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus jos pobūdį ir poveikį aplinkai, leistina pasirinktoje vietoje.

PAV procesą sudaro: atranka dėl PAV, PAV proceso dalyvių informavimas bei pranešimas visuomenei apie priimtą atrankos išvadą; PAV programos rengimas, pranešimas visuomenei apie parengtą programą, derinimas ir tvirtinimas; PAV ataskaitos rengimas, derinimas ir viešas visuomenės supažindinimas; sprendimo priėmimas ir PAV proceso dalyvių informavimas apie priimtą sprendimą. Visi šie PAV etapai yra reikšmingi oro taršos reguliavime, šiuose etapuose dalyvauja ir visuomenės sveikatos priežiūros institucijos. Visuomenės sveikatos priežiūros institucijos, kaip PAV proceso subjektai, pagal kompetenciją įvertina planuojamos ūkinės veiklos sprendinių atitiktį visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų reikalavimams ir priima sprendimą, ar planuojama ūkinė veikla yra leistina pasirinktoje vietoje.

PAV atranką, kurios tikslas nustatyti, ar privaloma atlikti konkrečios planuojamos ūkinės veiklos PAV, atlieka atsakinga institucija (Aplinkos ministerija ar jos įgaliotos institucijos) be kitų aspektų atsižvelgdama ir į galimą planuojamos ūkinės veiklos poveikį orui.

Teritorinėms visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms 2008 m. buvo pateikta 233 PAV atrankos išvadų. VSC pateikė atsakingai institucijai 9 prašymus persvarstyti atrankos išvadas. 2009 m. buvo pateikta 358 PAV atrankos išvadų bei 15 prašymų persvarstyti atrankos išvadas.

Kai yra rengiamos PAV ataskaitos, pradinis etapas yra PAV programų rengimas. PAV programoje turi būti pateikiama informacija apie tai, kokie aplinkos komponentai ir koks poveikis bus nagrinėjamas atliekant vertinimą, informacija apie poveikio aplinkai prognozavimo ir vertinimo metodus, kuriuos numatoma naudoti atliekant vertinimą, bei numatytos priemonės neigiamam poveikiui aplinkai išvengti, sumažinti ar kompensuoti.

Teritorinėms visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms 2008 m. buvo pateikta nagrinėti 74 PAV programos, 54 iš jų buvo pritarta iš pirmo karto, 20-čiai pritarta po pakartotinio derinimo. Teritorinėms visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms 2009 m. buvo pateikta nagrinėti 51 PAV programos, 45 iš jų buvo pritarta iš pirmo karto, 6-ioms pritarta po pakartotinio derinimo.

VSC dalyvavimas PAV programos rengimo procedūrose	2008 m.	2009 m.
nagrinėta PAV programų	74	51
suderinta PAV programų iš pirmo karto	54	45
suderinta PAV programų po pakartotinio derinimo	20	6

Suderinus su visais PAV proceso vertinimo subjektais PAV programas rengiamos PAV ataskaitos. Šiose ataskaitose privalo būti išsamiai išnagrinėti visi programoje numatyti klausimai bei pateikta informacija: susidarysiančių teršalų aprašymas; aplinkos komponentų, kuriuos planuojama ūkinė veikla gali paveikti, aprašymas; galimo tiesioginio ir netiesioginio planuojamos ūkinės veiklos poveikio orui apibūdinimas ir įvertinimas ir kt. Rengiant PAV ataskaitas (taip pat ir teisės aktais nustatytais atvejais statinio projekto aplinkos apsaugos dalį), turi būti pateikiami oro taršos skaičiavimai taikant PAV rengėjų pasirinktą teršalų sklaidos skaičiavimo modelį, įvertinant vietovės, kurioje vykdoma ar planuojama vykdyti ūkinė veikla, foninio aplinkos oro užterštumo ir meteorologinius duomenis, kuriuos pateikia Aplinkos ministerijos institucijos. Vykdomos ir planuojamos ūkinės veiklos poveikis aplinkos orui vertinamas modeliavimo ar matavimo būdu teršalų pažemio koncentracijas lyginant su teršalų ribinėmis vertėmis.

Teritorinėms visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms 2008 m. buvo pateikta nagrinėti 61 PAV ataskaitos, 32 iš jų buvo pritarta iš pirmo karto, 24-ioms pritarta po pakartotinio derinimo,

5-ioms nepritarta; 2009 m. buvo pateikta nagrinėti 49 PAV ataskaitos, 20-čiai iš jų buvo pritarta iš pirmo karto, 19-ai pritarta po pakartotinio derinimo, 10-čiai nepritarta.

VSC dalyvavimas PAV ataskaitos nagrinėjimo procedūrose	2008 m.	2009 m.
nagrinėta PAV ataskaitų	61	49
suderinta PAV ataskaitų iš pirmo karto	32	20
suderinta PAV ataskaitų po pakartotinio derinimo	24	19

Pagal pateiktus duomenis matyti, kad VSC kaip PAV proceso vertinimo subjektai dalyvauja PAV procese, pagal kompetenciją priima sprendimus, susijusius su visuomenės sveikatai saugios aplinkos, taip pat ir aplinkos oro kokybės užtikrinimu, pagal kompetenciją įvertina, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus jos pobūdį ir poveikį aplinkai, leistina pasirinktoje vietoje. Plačiau apie tam tikras problemas dalyvaujant PAV procedūrose bus aptarta nagrinėjant poveikio visuomenės sveikatai vertinimo procesus.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu galutinius sprendimus dėl PAV ataskaitos ir planuojamos ūkinės veiklos galimybių priima atsakinga institucija – regioninis aplinkos apsaugos departamentas, kurio teritorijoje planuojama ūkinė veikla, arba Aplinkos ministerija.

2.4. POVEIKIO VISUOMENĖS SVEIKATAI VERTINIMAS (PVSV)

Poveikio visuomenės sveikatai vertinimo (PVSV) pagrindiniai principai nustatomi Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatyme. Šiame įstatyme numatyta, kad norint pradėti ar išplėsti ūkinę veiklą, galinčią kelti grėsmę (pavojų) visuomenės sveikatai, atliekamas PVSV (18 straipsnis), fiziniai ir juridiniai asmenys, rengdami planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo, teritorijų planavimo dokumentus ir statinių projektus, įstatymų nustatyta tvarka atlieka PVSV (25 straipsnis), kai atliekamas PVSV, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nenumatytus atvejus ir vertinimo tvarką nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija (įgaliota Sveikatos apsaugos ministerija). Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 38 straipsnyje nurodoma, kad atliekant PVSV, nustatomas visuomenės sveikatai darančių įtaką veiksnių galimas poveikis visuomenės sveikatai. Aplinkos oras yra vienas iš visuomenės sveikatai darančių įtaką veiksnių. **Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nenumatytų poveikio visuomenės sveikatai vertinimo atvejų ir vertinimo atlikimo taisyklėse**, patvirtintose

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. V-50, yra numatoma keletas PVSV etapų, iš kurių vienas yra PVSV atranka. PVSV atrankos tikslas – nustatyti ar privalomas PVSV ataskaitos rengimas. PVSV atrankos metu be kitų visuomenės sveikatai darančių įtaką veiksnių vertinama ūkinės veiklos įtaka oro kokybei. Atsižvelgdamas į atrankos sprendimą teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos sprendžia, ar būtina rengti PVSV ataskaitą, kurioje turėtų būti pateikiamas išsamus poveikio orui įvertinimas.

Reikalavimas atlikti PVSV procedūras visuomenės sveikatos priežiūros institucijų dažniausiai būdavo pateikiamas nustatant teritorijų planavimo dokumentų rengimui planavimo ar statinių projektų rengimui projektavimo sąlygose vadovaujantis Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamentu. Tačiau nuo 2010 m. spalio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos statybos įstatymo pakeitimams, teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos nebedalyvauja statinio projektavimo sąlygų nustatymo procese (planavimo sąlygų nustatymas teritorijų planavimo procese kol kas išlieka nepakitęs), tačiau turės galimybę informacinėje sistemoje „Infostatyba“ patikrinti, kaip planuojamos ūkinės veiklos organizatoriai įvertino poveikį visuomenei sveikatai (o taip pat ir poveikį aplinkai) statinio projekto rengimo metu. Atitinkamai yra pakoreguota daugelis statybos procedūras reglamentuojančių teisės aktų pagal naujas Lietuvos Respublikos statybos įstatymo nuostatas. **Statybos techniniame reglamente STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“**, patvirtintame Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. D1-708 (2010 m. rugsėjo 27 d. įsakymu Nr. D1-808 išdėstytas nauja redakcija), yra nustatyta, kad statinio rengimo privalomieji dokumentai yra planuojamos ūkinės veiklos PVSV dokumentai. Apie šių PVSV procedūrų įvykdymą, kai tai numatyta teisės aktuose, projektuotojas turės pateikti informaciją projekte (bendrojoje dalyje). Projektuotojas taip pat turės pateikti informaciją apie patvirtintą teritorijų planavimo dokumentą (kai jis buvo rengiamas), pateikti sprendimą dėl patvirtinimo ir brėžinį. Tokiu būdu bus galimybės tikrinant statinio projektą įvertinti ir SAZ nustatymą (ar nenustatymą) teritorijų planavimo dokumentu, kai toks dokumentas rengiamas.

Teritorinėse visuomenės sveikatos priežiūros įstaigose 2008 m.: atlikta 606 atrankos dėl PVSV atlikimo, iš kurių 92 priimti sprendimai, kad PVSV privalomas, o 514 priimti sprendimai, kad PVSV neprivalomas; nagrinėtos 119 PVSV ataskaitos, iš kurių 70 pritarta iš pirmo karto, 43 pritarta pakartotinai jas įvertinus, o 6 PVSV ataskaitoms nepritarta; 2009 m.: atlikta 511 atrankų dėl PVSV atlikimo, iš kurių 127 priimti sprendimai, kad PVSV privalomas, o 384 priimti

sprendimai, kad PVSV neprivalomas; nagrinėtos 144 PVSV ataskaitos, iš kurių 76 pritarta iš pirmo karto, 36 pritarta pakartotinai jas įvertinus, o 32 PVSV ataskaitoms nepritarta.

VSC dalyvavimas PVSV procedūrose	2008 m.	2009 m.
atlikta PVSV atrankų	606	511
priimta atrankos sprendimų, kad PVSV privalomas	92	127
nagrinėta PVSV ataskaitų	119	144
pritarta PVSV ataskaitoms iš pirmo karto	70	76
pritarta PVSV po pakartotinio įvertinimo	43	36
nepritarta PVSV ataskaitoms	6	32

Pagal pateiktus duomenis matyti, kad PVSV (kaip atskiro proceso) procedūros Lietuvoje yra plačiai atliekamos, visuomenės sveikatos specialistams tenka didelis krūvis nagrinėjant PVSV dokumentus, PVSV dokumentais vadovaujamosi priimant sprendimus.

Taigi konkrečios planuojamos ūkinės veiklos poveikis visuomenės sveikatai per aplinkos komponentų, taip pat ir aplinkos oro kokybės, galimus pokyčius įvertinamas dviem pagrindinėmis procedūromis: PAV ir PVSV. Lyginant ir analizuojant šias dvi procedūras matyti, kad PAV procedūroms atlikti yra numatyti atvejai, kurių dauguma siejami su konkrečiomis veiklomis, nustatant joms veiklos apimtį, kurias viršijus atliekamas PAV. Tuo tarpu, atskiram PVSV atlikti atvejai yra nustatyti veiklos rūšims pagal ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių, veiklos apimtys nepateikiamos. Nesant PVSV atlikti konkrečių veiklos apimčių, galimas PAV ir atskiro PVSV procesų procedūrų dubliavimas, mažoms įmonėms keliami per dideli reikalavimai atlikti brangiai kainuojančias PVSV procedūras. Minėtam dubliavimui atsirasti galimybę sudaro Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nenumatytų poveikio visuomenės sveikatai vertinimo atvejų ir vertinimo atlikimo taisyklės, kuriose numatyta, kad PVSV atliekamas, kai atlikus atranką dėl PAV, nusprendžiama, kad nebus rengiama PAV ataskaita. Pavyzdžiui, regiono aplinkos apsaugos departamentas atlikęs atranką dėl PAV nustato, kad PAV atlikti nereikia (lyg ir nusprendžia, kad nebus poveikio visuomenės sveikatai), tačiau priima sprendimą, kad reikia atlikti PVSV, tuo pačiu lyg ir paneigdamas savo ankstesnį sprendimą ir pripažindamas, kad visgi galimas poveikis visuomenės sveikatai. Kita PVSV atvejų silpnoji pusė yra tai, kad PVSV atvejai yra kai kurios planuojamos ūkinės veiklos rūšys, kurios nesukelia poveikio žmogaus sveikatai (pvz., bibliotekų, švietimo, ugdymo veikla), tačiau teisės aktai įpareigoja planuojant šią veiklą atlikti PVSV procedūras, nors realiai jos nėra vykdomos. Pagal Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme

nenumatyto poveikio visuomenės sveikatai vertinimo atvejų ir vertinimo atlikimo taisyklės, PVSV procedūros turėtų būti atliekamos ne tik kai rengiami teritorijų planavimo dokumentai, statinių projektai, nustatomos ar tikslinamos SAZ ribos, bet ir kai vykdomos leidimų-higienos pasų išdavimo procedūros. Tačiau leidimų-higienos pasų išdavimo procedūrose įvertinti ūkinės komercinės veiklos atitiktį visuomenės sveikatos saugos teisės aktams yra nustatytos visai kitos procedūros, todėl PVSV atlikimas leidimų-higienos pasų išdavimo procedūrose yra netikslingas ir realiai nėra vykdomas.

PVSV ar PAV metu įvertinamas planuojamos ūkinės veiklos taršos veiksnių poveikis aplinkos oro kokybei pagal Aplinkos ministerijos nustatytus reikalavimus. Teisės aktai nurodo, kad teršalų skaičiavimo, modeliavimo metodikos yra taikomos PAV procedūroms, bet nenurodo, kad jos gali būti taikomos PVSV metu atliekamoms teršalų modeliavimo procedūroms. Tokia teisinė bazė sudaro prielaidas PVSV ataskaitų rengėjams sumodeliuoti teršalus ir daryti prognozes, neturint konkrečių reikalavimų modeliavimui, o visuomenės sveikatos specialistus įpareigoja įvertinti modeliavimo rezultatus nesant aiškių teisės aktų reikalavimų, o tuo pačiu ir neturint pakankamos kompetencijos.

Į klausimą, kiek kartų VSC PVSV metu nepritarė šiems dokumentams dėl nepakankamai įvertintos ūkinės veiklos poveikio aplinkos oro kokybei, VSC atsakė, kad 2009 m. 38 kartus, o 2010 m. (per 10 mėn.) – 28 kartus. Taip pat VSC nurodė, kad 2009-2010 metais jie po 1 kartą kreipėsi į Aplinkos ministeriją ar jai pavaldžias institucijas dėl tarnybinės pagalbos vertinant planuojamos ūkinės veiklos oro teršalų sklaidos modeliavimo duomenis.

Dėl Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir jai pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos PVSV ir PAV procese per 2009 m. buvo išnagrinėti 36 skundai, iš kurių: pagrįsti buvo – 6 (17 proc.), nepagrįsti – 30 (83 proc. visų išnagrinėtų dėl VVSPT ir VSC dalyvavimo PVSV ir PAV procese skundų). Pagrindinės pagrįstų skundų priežastys buvo dėl dalyvavimo PVSV dokumentų vertinime, rengiant sąlygas detaliesiems planams; dėl nepagrįstai reikalaujamo pakartotinio PVSV ataskaitos supažindinimo su visuomene; dėl PVSV ataskaitos nederinimo; dėl užtrukusio poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ataskaitos derinimo proceso, dėl vėjo jėginių planavimą nepakankamai reglamentuojančių teisės aktų; dėl planuojamos pramoninės teritorijos be SAZ nustatymo.

2009 m. išnagrinėtų skundų, prašymų, pranešimų dėl VVSPT ir VSC dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio visuomenės sveikatai ir poveikio aplinkai vertinimo procese skaičiaus ir pagrįstumo palyginimas su 2008 m.

Išnagrinėti skundai, prašymai, pranešimai:	Per 2008 m.	Per 2009 m.	Išnagrinėtų skundų pagrįstumo pokytis 2009 m. lyginant su 2008 m.
Iš viso išnagrinėta {skaičius}	197	227	x
Pagrįsti (skaičius (proc.))	48 (24 %)	58 (25,5 %)	↑ 1,5 %
Nepagrįsti (skaičius (proc.))	149 (76 %)	169 (74,5 %)	x
Dėl VVSPT ir VSC dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio visuomenės sveikatai ir aplinkai vertinimo procese (skaičius)	32	36	x
Pagrįsti (skaičius (proc.))	6 (19 %)	6 (17 %)	↓ 2 %
Nepagrįsti (skaičius (proc.))	26 (81 %)	30 (83 %)	x

Lyginant 2009 m. su 2008 m., matome, kad nors dėl VVSPT ir VSC dalyvavimo PVSV ir PAV procese per 2009 m. gauta skundų daugiau, jų pagrįstumas sumažėjo 2 procentais.

Įvertinus pateiktą informaciją matyti, kad būtina tobulinti PVSV teisinę bazę, aiškiau apibrėžiant atvejus, kada turi būti atliekamas PVSV (siekiant išvengti PAV atvejų dubliavimo), iš atvejų pašalinti veiklas, kurios negali sukelti neigiamo poveikio visuomenės sveikatai, tobulinti ir aiškiau apibrėžti PVSV atlikimo procedūras, vertinimo metodus. Esant sudėtingiems atvejams, kai reikalinga kompetentingų institucijų nuomonė, tikslinga inicijuoti PAV atlikimo procedūras ar kreiptis tarnybinės pagalbos į Aplinkos ministerijai pavaldžias institucijas.

III. TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ VALSTYBINĖS STATYBŲ PRIEŽIŪROS PROCESĄ, ĮGYVENDINIMO PRAKTIKA

Šioje ataskaitos dalyje bus nagrinėjami teisės aktų įgyvendinimo aspektai susiję su patalpų oro kokybės ir mikroklimato, kaip tarpusavyje neatsiejamų visuomenės sveikatos saugos veiksnių, užtikrinimo reikalavimais visuomenės sveikatos specialistams dalyvaujant statybos procedūrose.

Projekto 1.1.2.4 poveiklės „Patalpų oro kokybės valdymo srities teisinės bazės, įskaitant teritorijų planavimą ir statybų procesą, analizė“ ataskaitoje atlikus statybų procesą ir visuomenės sveikatos priežiūros institucijų dalyvavimą jame reglamentuojančių teisės aktų turinio analizę buvo konstatuota, kad visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimas valstybinės statybos priežiūros procese yra problemiškas, kadangi į šias įstaigas gali būti nesikreipta dėl statinio projektavimo sąlygų išdavimo, jos gali nedalyvauti (arba dalyvauti ne sprendžiamojo balso teise) sprendžiant statybos leidimo išdavimo klausimą, į jų motyvuotą nepritarimą gali būti neatsižvelgta statinio pripažinimo tinkamu naudoti proceso metu ir dėl kitų ataskaitoje įvardintų priežasčių. Taigi šioje ataskaitos dalyje bus toliau apžvelgiamos jau įvardintos problemos bei pateikiamas visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo statybų procese praktikos įvertinimas.

Patalpų oro kokybė susijusi su aplinkos oro kokybe, jos veikiama bei įtakojama. Tais atvejais, kai prieš rengiant statinio projektą buvo atliekamos teritorijų planavimo, PAV, PVSV, SAZ nustatymo procedūros, statybos proceso metu vertinama tik patalpų oro kokybė bei galintys ją įtakoti veiksniai, darant prielaidą, kad galimas aplinkos oro kokybės poveikis patalpų orui jau įvertintas teritorijų planavimo procedūrų metu. Tačiau tais atvejais, kai statinių projektai rengiami teritorijose, kuriose nebuvo vykdytos teritorijų planavimo procedūros, nebuvo atliekamos planuojamos ūkinės veiklos PAV ar PVSV procedūros, PAV, PVSV, SAZ nustatymo procedūros atliekamos statinių projektų rengimo metu. Kadangi teritorijų planavimo procesą, PAV, PVSV SAZ nustatymą, aplinkos oro neigiamo poveikio gyvenamajai aplinkai mažinimo priemonės reglamentuojantys teisės aktai bei jų įgyvendinimo praktika aptarti ankstesniame skyriuje, šiame skyriuje bus kalbama tik apie teisės aktų reglamentuotas patalpų oro, mikroklimato užtikrinimo priemones bei šių teisės aktų įgyvendinimo galimybes.

Lietuvos Respublikos statybos įstatymas ir poįstatyminiai teisės aktai nustato visų Lietuvos Respublikos teritorijoje statomų, rekonstruojamų ir remontuojamų statinių esminius reikalavimus, statybos techninio normavimo, statybinių tyrinėjimų, statinių projektavimo, naujų statinių statybos, rekonstravimo, remonto, jų pripažinimo tinkamais naudoti, statinių naudojimo ir priežiūros, nugriovimo bei visos šios veiklos priežiūros tvarką, statybos dalyvių, viešojo

administravimo subjektų, inžinerinių tinklų bei susisiekimo komunikacijų savininkų (ar naudotojų), kitų juridinių ir fizinių asmenų veiklos šioje srityje principus.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos statybos įstatyme 2010 metais buvo padaryti esminiai pakeitimai (įsigalioję nuo 2010 m. spalio 1 d.), kurie iš esmės pakeitė vykdytas statybos procedūras, kuriose dalyvavo visuomenės sveikatos specialistai. Šioje poveiklėje bus apžvelgtos visuomenės sveikatos specialistų dalyvavimo statybos procesuose vykdytos procedūros, apžvelgti Lietuvos Respublikos statybos įstatymo ir susijusių teisės aktų pakeitimai, kurių pagrindu iš esmės keičiasi visuomenės sveikatos specialistų veiksmai dalyvaujant statybų valstybinėje priežiūroje.

Pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatyme pateiktą apibrėžtį statinys (redakcija iki 2010 m. spalio 1 d.) – visa tai, kas sukurta statybos darbais naudojant statybos produktus ir yra tvirtai sujungta su žeme. Tai – pastatai (gyvenamieji, pramoniniai, komerciniai, biurai, sveikatos apsaugos, švietimo, poilsio, žemės ūkio ir kiti) ir inžineriniai statiniai ar mišrios rūšies statiniai (su inžineriniais statiniais sujungti pastatai), taip pat statinių priestatai, antstatai ir jų dalys, įrenginių, technologinių inžinerinių sistemų ir statinio inžinerinių sistemų statybinės konstrukcijos. Pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatyme pateiktą apibrėžtį statinys (redakcija nuo 2010 m. spalio 1 d.) – pastatas arba inžinerinis statinys, turintis laikančiąsias konstrukcijas, kurios visos (ar jų dalis) sumontuotas statybos vietoje atliekant statybos darbus, ir kuris yra nekilnojamasis daiktas. Ši įstatymo redakcija aiškesnė, nes nustatyta, kad *statinys turi turėti laikančias konstrukcijas, sumontuotas statybos vietoje ir statinys turi būti nekilnojamasis daiktas*. Visuomenės sveikatos specialistams šis apibrėžimas aktualus tuo, kad tam tikrais atvejais (pvz., radiotechninių objektų, statomų ant pastatų stogų, pastatų inžinerinių įrenginių) tampa aišku, kad tokie minėti radiotechniniai objektai negali būti traktuojami kaip statiniai. Tokių radiotechninių objektų projektų derinimas siekiant įvertinti jų atitiktį visuomenės sveikatos saugos reikalavimams yra nustatomas ne pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymo, o pagal Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo ir poįstatyminių teisės aktų nuostatas.

Lietuvos Respublikos statybos įstatyme taip pat nustatyta, kad statinys (jo dalis) turi būti suprojektuotas ir pastatytas iš tokių statybos produktų, kurių savybės per ekonomiškai pagrįstą statinio naudojimo trukmę turi užtikrinti esminius statinio reikalavimus. Vienas iš 6 esminių reikalavimų, susijusių su visuomenės sveikatos sauga aplinkos oro, patalpų oro ir mikroklimato aspektais yra higienos, sveikatos ir aplinkos apsaugos esminis statinio reikalavimas, t. y. kad būtų nepažeistos statinyje ar prie jo esančių žmonių higienos sąlygos ir nekiltų grėsmė žmonių sveikatai dėl šių priežasčių: kenksmingų dujų išsiskyrimo, pavojingų kietųjų dalelių ar dujų atsiradimo ore, pavojingos spinduliuotės, vandens ar dirvožemio taršos, nuotėkų, dūmų, kietųjų ar skystųjų atliekų netinkamo šalinimo, statinių konstrukcijų ar statinių vidaus drėgmės. Esminius

statinio reikalavimus ir statinio techninius parametrus pagal statinių ar statybos produktų charakteristikų lygius ir klases nustato Vyriausybės įgaliotų institucijų teisės aktai pagal Vyriausybės nustatytą kompetenciją.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 21 d. nutarimas Nr. 1316 „Dėl normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų normavimo sričių paskirstymo tarp valstybės institucijų“ numato, kad Sveikatos apsaugos ministerijai priskirtos normatyvinių statinio saugos dokumentų normavimo sritys yra visuomenės sveikatos apsaugos, sanitarinių apsaugos zonų vertinimas, planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas (pagal kompetenciją), poveikio visuomenės sveikatai vertinimas ir kt. Su visuomenės sveikatos sauga susijusius esminius statinio reikalavimus ir statinio techninius parametrus vertintinus valstybinės statybų priežiūros proceso metu nustato **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 9 d. nutarimas Nr. 341 „Dėl esminių statinio reikalavimų ir statinio techninių parametrų pagal statinių ar statybos produktų charakteristikų lygius ir klases nustatymo kompetencijos priskyrimo valstybės institucijoms“**, priskiriantis Sveikatos apsaugos ministerijai visų paskirčių statinių cheminių medžiagų (teršalų), pašalinių kvapų ore parametrų ribinių verčių nustatymą, jonizuojančiosios ir nejonizuojančiosios spinduliuotės normavimą, žmogaus kūną veikiančių leidžiamų vibracijos lygių statiniuose nustatymą, pastatų ir patalpų mikroklimato parametrų nustatymą, pavojingų cheminių medžiagų didžiausios leidžiamos koncentracijos dirvožemyje nustatymą, geriamojo vandens kokybės reikalavimų ir kitų saugos sveikatai reikalavimų nustatymą (nebaigtinis sąrašas). Kitiems visuomenės sveikatos saugos reikalavimams gali būti priskirtini ir reikalavimai, nustatyti atskiras veiklos rūšis ar objektus reglamentuojančiuose teisės aktuose, pvz., Lietuvos higienos normose: **Lietuvos higienos norma HN 39:2005 „Pirtys: įrengimo ir priežiūros saugos sveikatai reikalavimai“**, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. V-595, **Lietuvos higienos norma HN 118:2002 „Apgyvandinimo paslaugų saugos sveikatai reikalavimai“**, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. V-2.

Lietuvos Respublikos statybos įstatyme apibrėžiami normatyviniai statinio saugos ir paskirties dokumentai – tai dokumentai, kurie kitų įstatymų ar teisės aktų pagrindu nustato statinio apsaugos ir saugos, žmonių, kurie juo naudojami, apsaugos ir saugos, statinio aplinkos apsaugos ir saugos reikalavimus, atsižvelgiant į statinio paskirtį (statinio tipą) ir jame planuojamą veiklą. Šie dokumentai taip pat nustato statinio paskirties reikalavimus: statinio matmenų (priklausančių nuo statinio paskirties) apskaičiavimo, funkcinių ryšių tarp statinio dalių (patalpų) ir statinių, technologinių ir energetikos įrenginių, technologinių inžinerinių sistemų, technologijos ir energetikos procesų patikimumo, efektyvumo ir saugos; inžineriniais tinklais tiekiamų ir statinio

inžinerinėse sistemose naudojamų vandens, nuotėkų, energijos nešiklių ir pan.; žemės ūkio melioracijos sistemų reguliuojamo dirvožemio drėgmės režimo ir agrotechnikos.

Sveikatos apsaugos ministerijai priskirti normatyviniai statinio saugos ir paskirties reikalavimai, susiję su patalpų oro kokybe ir mikroklimatu, yra sunormuoti visuomenės sveikatos saugos teisės aktuose. Lietuvos higienos normos, nustatančios pagrindinius gyvenamosios aplinkos oro kokybės ir mikroklimato visuomenės sveikatos saugos parametrus, yra **Lietuvos higienos norma HN 35:2007 „Didžiausia leidžiama cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore“**, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. V-362, kuri reglamentuoja cheminių medžiagų didžiausią leidžiamą koncentraciją gyvenamosios aplinkos ore; **Lietuvos higienos norma HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“**, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. V-1081, kuri nustato mikroklimato (patalpų oro temperatūros, santykinės oro drėgmės, oro judėjimo greičio, temperatūrų skirtumų derinys) parametrus gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpose bei bendruosius mikroklimato parametrų matavimo ir kontrolės reikalavimus; **Lietuvos higienos norma HN 121:2010 „Kvapo koncentracijos ribinė vertė gyvenamosios aplinkos ore“**, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. V-885, nustatanti kvapo koncentracijos ribinę vertę (8 europiniai kvapo vienetai (8 OUE/m³)), taikomą gyvenamųjų ir kai kurių visuomeninės paskirties pastatų patalpų, bei jų aplinkos orui. Specialieji oro kokybės ir mikroklimato parametrai atskiriems pastatams ir patalpoms yra apibrėžti specialiosiose higienos normose, pvz. specialiosios oro kokybės ir mikroklimato parametrų vertės yra nustatytos **Lietuvos higienos normoje HN 21:2010 „Bendrojo lavinimo mokykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“**, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. sausio 22 d. įsakymu Nr. V-60, **Lietuvos higienos normoje HN 75:2010 „Įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“**, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. įsakymu Nr. V-313, **Lietuvos higienos normoje HN 79:2010 „Vaikų poilsio stovykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“**, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. V-765, **Lietuvos higienos normoje HN 124:2009 „Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“**, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. rugsėjo 1 d. įsakymu Nr. V-714, **Lietuvos higienos normoje HN 125:2004 „Socialinių paslaugų įstaigos: bendrieji saugos sveikatai reikalavimai“**, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. vasario 9 d. įsakymu Nr. V-57 ir kt.

Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros bei statinių naudojimo priežiūros nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. 370 (*nuo 2010 m. spalio 10 d. pripažintas netekusiu galios*), 5 punkte buvo nurodyta, kad valstybės institucijos statinio saugos ir paskirties reikalavimų valstybinę priežiūrą vykdo pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 21 d. nutarimu Nr. 1316 „Dėl normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų normavimo sričių paskirstymo tarp valstybės institucijų“, joms priskirtas normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų normavimo sritis. Šiuose nuostatuose taip pat buvo nurodyta, kad statybų valstybinė priežiūra (institucijoms pagal aukščiau minėto teisės akto priskirtą kompetenciją) apima šias funkcijas: statinio projektavimo sąlygų (pagal įstatymų nustatytą kompetenciją) nustatymą ir kontroliavimą, kaip jų laikomasi projektuojant ir statant statinius; specialiosios statinio projekto ekspertizės teisės aktų nustatyta tvarka organizavimą arba atlikimą ir dalyvavimą statinių pripažįstant tinkamu naudoti.

Pagal aukščiau minėtus teisės aktus Sveikatos apsaugos ministerijai priskirta kompetencija yra reglamentuoti esminius statinio saugos reikalavimus, susijusius su patalpų oro kokybe ir mikroklimatu, ir vykdyti šių reikalavimų priežiūrą statinių statybos procese.

Šildymo ir vėdinimo inžinerinių sistemų, kaip pagrindinių veiksnių, nulemiančių tinkamą patalpų oro kokybę ir mikroklimatą, įrengimą reglamentuoja statybos techniniai reglamentai, pvz., **statybos techninis reglamentas STR 2.09.02:2005 „Šildymas, vėdinimas ir oro kondicionavimas“**, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. D1-289, statybos techninis reglamentas STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“, **statybos techninis reglamentas STR 2.02.09:2005 „Vienbučiai ir dvibučiai gyvenamieji pastatai“**, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. D1-338 ir kt. Lietuvos higienos normose taip pat yra reglamentuotos kai kurios pagrindinės nuostatos, susijusios su inžinerinių sistemų įrengimu (pvz., vėdinimo sistemų įrengimu), kurias įgyvendinus manoma, kad bus užtikrinti normuojami oro kokybės ir mikroklimato rodikliai, pvz., Lietuvos higienos normoje HN 125:2004 „Socialinių paslaugų įstaigos: bendrieji saugos sveikatai reikalavimai“ numatyti tam tikri su vėdinimu susiję reikalavimai socialinių paslaugų įstaigose: patalpų natūraliam vėdinimui turi būti numatytos orlaidės ir (ar) viršlangiai; projektuojant mechaninį vėdinimą turi būti numatyta ištraukiamoji ir tiekiamoji vėdinimo sistemos. Ištraukiamoji vėdinimo sistema turi būti numatyta virtuvėse, tualetuose, vonios (dušo) patalpose, sporto salėje, rūkymo patalpoje, skalbykloje; atskiros vėdinimo sistemos turi būti sveikatos priežiūros patalpoms, maisto tvarkymo, tualetų bei vonios (dušo) patalpoms, skalbykloms. Lietuvos higienos normoje HN 124:2009 „Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ numatyti tam tikri su vėdinimu susiję reikalavimai vaikų globos įstaigose:

natūralus patalpų vėdinimas turi būti užtikrinamas varstomais langais, orlaidėmis ir natūralios traukos kanalais; ištraukiamoji mechaninė vėdinimo sistema turi būti numatyta tualetuose, vonios (dušo) patalpose, skalbimo, džiovinimo ir lyginimo patalpoje (patalpose), virtuvės patalpose, renginių-kūno kultūros salėje, skalbykloje; virtuvės patalpose turi būti įrengta mechaninė oro ištraukimo sistema, kuri apribotų garų, kvapų sklaidimą į gretimas patalpas, virš viryklių ir panašių įrenginių turi būti sumontuoti gartraukiai; atskiros vėdinimo sistemos turi būti sveikatos priežiūros patalpose, virtuvėje, tualetu ir vonios (dušo) patalpose, skalbykloje, skalbimo, džiovinimo ir lyginimo patalpoje (patalpose).

Pagal Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamentą visuomenės sveikatos specialistai dalyvaudami statybų valstybinėje priežiūroje privalo:

- užtikrinti, kad statinys (jo dalis) būtų pastatytas laikantis *visuomenės sveikatos saugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų*;

- būtų nepažeisti statinyje ar statinio aplinkoje *visuomenės sveikatos saugos reikalavimai* dėl šių priežasčių: cheminių medžiagų (teršalų) buvimo gyvenamosios aplinkos ore, nejonizuojančiosios spinduliuotės ribinių dydžių, žmogaus kūną veikiančių vibracijos lygių, mikroklimato, statinyje ir šalia statinio esančios aplinkos saugaus žmonių sveikatai akustinio triukšmo ribinių dydžių, geriamojo vandens kokybės, kitų visuomenės sveikatos saugos reikalavimų;

- statinyje planuojant ūkinę veiklą, galinčią turėti neigiamą poveikį visuomenės sveikatai, būtų atliekamas poveikio visuomenės sveikatai vertinimas, kuris gali būti atskiras arba poveikio aplinkai vertinimo proceso dalis (kai atliekamas planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas teisės aktų nustatyta tvarka);

- statinyje planuojant vykdyti ūkinę veiklą, kuri susijusi su žmogaus gyvenamosios aplinkos tarša, būtų nustatytos sanitarinių apsaugos zonų ribos.

Kyla klausimas, ar visuomenės sveikatos specialistai vienodai supranta, kas yra „visuomenės sveikatos saugą reglamentuojantys teisės aktai“, nes teisės aktai aiškiai neapibrėžia šio plačiai naudojamo termino. Ar tai tik Sveikatos apsaugos ministerijos sunormuoti esminiai, normatyviniai statinio saugos ir paskirties reikalavimai, ar ir kitų institucijų (pvz., Aplinkos ministerijos patvirtintuose statybos techniniuose reglamentuose) sunormuoti esminiai, normatyviniai statinio saugos ir paskirties reikalavimai, kurie dažniausiai yra statinio architektūriniai, inžineriniai, sklypo tvarkymo reikalavimai ir kt., kuriuos įvykdžius turėtų būti užtikrinti Sveikatos apsaugos ministerijos sunormuoti parametrai (pvz., mikroklimato, oro

kokybės). Atsižvelgdami į tai, visuomenės sveikatos specialistai, teikdami VVSPT siūlymus dėl jų dalyvavimo statybų valstybinėje priežiūroje teisės aktų tobulinimo, nurodė, kad būtina aiškiai nustatyti, ar visuomenės sveikatos specialistai turi vertinti statybos techniniuose reglamentuose nustatytus reikalavimus, ar ne.

Iki 2010 m. spalio 1 d. visuomenės sveikatos specialistų dalyvavimas statybų procese buvo numatytas: Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatyme (15 straipsnis): VVSPT ir jai pavaldžios teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos pagal kompetenciją vykdo statybų valstybinę priežiūrą; Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros bei statinių naudojimo priežiūros nuostatuose, Nuolatinės statybos komisijos pavyzdiniuose nuostatuose, Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamente.

Šiuo metu visuomenės sveikatos priežiūros specialistų dalyvavimas statybų procese yra numatytas: Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatyme (15 straipsnis): VVSPT ir jai pavaldžios teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos pagal kompetenciją vykdo statybų valstybinę priežiūrą; Lietuvos Respublikos statybos įstatyme (23 straipsnio 15 dalies 6 punktas): VVSPT pagal kompetenciją tikrina statybos ir rekonstravimo projektų sprendinių atitiktį nustatytiems reikalavimams; Aplinkos ministerijos patvirtintuose teisės aktuose (**statybos techniniame reglamente STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“**, patvirtintame Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 27 d. įsakymu Nr. D1-826, **statybos techniniame reglamente STR 1.11.01:2010 „Statybos užbaigimas“**, patvirtintame Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 28 d. įsakymu Nr. D1-828), Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamente.

Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros bei statinių naudojimo priežiūros nuostatuose buvo konkrečiai nuostata, kad valstybės institucijų kompetencija statybos procese yra priskiriama pagal minėtame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 21 d. nutarime Nr. 1316, kuriame priskirtos sritys teisės aktų reglamentavime (normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų reglamentavime). Tai buvo teisės akto nuostata, kuri nustatė institucijų, tuo pačiu ir visuomenės sveikatos specialistų, kompetenciją statybų valstybinės priežiūros procese. Tačiau įgyvendinat šias nuostatas dėl kompetencijos priskyrimo institucijoms praktika buvo tokia, kad teisės aktai nenumatė kai kurių institucijų dalyvavimo pradiniuose ar net visuose statybos etapuose, aiškiai neapibrėžė, kuri institucija dalyvaujanti statybos procedūrose turi vertinti kitų

institucijų reglamentuojamus parametrus, kai reglamentuojanti institucija nedalyvauja statybos procedūrose. Pvz., Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos kompetencijai yra priskirta prekybos paskirties pastatų (veterinarijos vaistinių), gydymo paskirties pastatų (veterinarijos gydyklų), kitų pastatų, kuriuose vykdomai veiklai yra būtinas veterinarinio patvirtinimo numeris, normavimo sritis, tačiau šios institucijos dalyvavimas visame statybos procese iki 2010 m. spalio 1 d. nebuvo numatytas. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai (Valstybinei darbo inspekcijai) buvo priskirta normavimo sritis – darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įrengiamoms darbo vietoms statiniuose ir statybvietėse normavimas, tačiau šios institucijos dalyvavimas buvo numatytas tik galutiniame statinio pripažinimo tinkamu naudoti procese, nedalyvaujant projektavimo sąlygų išdavimo bei projekto sprendinių vertinimo etapuose. Valstybinės darbo inspekcijos keliami reikalavimai galutiniame statybos etape – statinio pripažinimo tinkamu naudoti etape – pagrįstai keldavo statybos organizatorių „pasipiktinimą“ dėl naujai keliamų reikalavimų tuo etapu, kai jau statinys yra pastatytas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 21 d. nutarime Nr. 1316 „Dėl normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų normavimo sričių paskirstymo tarp valstybės institucijų“ Aplinkos ministerijai yra priskirta gyvenamųjų ir daugelio negyvenamųjų (pramoninių, garažų, sandėliavimo, prekybos, paslaugų, maitinimo, inžinerinių ir kt.) statinių normavimo sritys, tačiau nebuvo numatyta, kuri institucija prižiūri šiuos reikalavimus statybos procese, nes Aplinkos ministerijai pavaldiems regionų aplinkos apsaugos departamentams buvo (ir šiuo metu yra) numatyti atvejai dalyvauti statybos procese tada, kai planuojamam objektui reikia atlikti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procedūras, kai rengiama statinio projekto aplinkos apsaugos dalis ar objektas yra saugojamoje teritorijoje. Dažniausiai kompetencijos klausimai kildavo (ir šiuo metu kyla) dėl to, kurios institucijos kompetencija statybos procese būtų įvertinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro patvirtintų teisės aktų – statybos techninių reglamentų, kai kurių aplinkosauginių normatyvinių dokumentų (LAND) bei kitų ne sveikatos apsaugos ministro patvirtintų teisės aktų reikalavimus. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 26 d. nutarime Nr. 280 „Dėl Lietuvos Respublikos statybos įstatymo įgyvendinimo“** Aplinkos ministerija yra įgaliota nustatyti normuojamus atstumus tarp statinių, taip pat tarp statinių ribų, tačiau nėra aišku, kuri institucija šiuos atstumus kontroliuoja. Pažymėtina, kad visuomenės sveikatos specialistai darė prielaidą, kad statybos techniniuose dokumentuose nustatytus reikalavimus, kurie gali būti priskiriami statybos sklypo tvarkymo ar statinio architektūros reikalavimams (pvz., patalpų ir teritorijos insoliacijos, normuojamų atstumų tarp statinių, atstumų tarp statinių ir sklypo ribų), turėtų vertinti savivaldybės architektas, dalyvaujantis savivaldybės Nuolatinėje statybos komisijoje. Teisės aktais nenumačius kai kurių institucijų būtino dalyvavimo visuose statybos

proceso etapuose ar nenustačius aiškias institucijų kompetencijos padalinimo statybos priežiūros procese visuomenės sveikatos specialistai savo nuožiūra vykdė teisės aktų reikalavimų, kurie yra tiesiogiai ar gali būti netiesiogiai susiję su įvairių sričių visuomenės sveikatos sauga, įgyvendinimo priežiūrą prisiimdami atsakomybę ir tuo pačiu „užpildydami“ statybos proceso reglamentavimo spragas. Pvz., visuomenės sveikatos priežiūros institucijos išduodamos projektavimo sąlygas statiniams, kuriuose numatomos darbo vietos, keldavo reikalavimus (sąlygose) dėl darbo vietų įrengimo, šių reikalavimų įgyvendinimą vertindavo ir statinio projekto vertinimo metu bei dalyvaudami savivaldybių nuolatinėse statybų komisijose. Tačiau statinio pripažinimo tinkamu naudoti etape minėtus reikalavimus įvertindavo Valstybinės darbo inspekcijos atstovai. Nuo 2010 m. spalio 1 d. dalis anksčiau minėtų teisės aktų spragų buvo panaikinta Lietuvos Respublikos statybos įstatyme nustatant, kad statinių projektus tikrina ir statybos užbaigimo etapuose dalyvauja institucijos anksčiau nedalyvavusios ar nepilnai dalyvavusios statybos procese, pvz. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, Valstybinė darbo inspekcija.

Toliau bus apžvelgtos specifinio aplinkos oro kokybės veiksnio – legionelle bakterijų – prevencija, kontrolė ir valdymą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimo praktika, o taip pat detaliau apžvelgta oro kokybės ir mikroklimato veiksnių valdymą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimo praktika.

Statybos techninis reglamentas STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ (toliau – STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“) nustato gyvenamojo pastato ir jo sklypo projekto sprendinių reikalavimų sistemą, kuri įgyvendinama statybos darbais. Šiame reglamente nurodoma, kad gyvenamieji pastatai turi būti suprojektuoti bei pastatyti taip, kad atitiktų gyvenamajame pastate ir prie jo esančių žmonių higienos sąlygas ir nekiltų grėsmė žmonių sveikatai. Projektuojant būstą, sveikos vidaus aplinkos reikalavimai užtikrinami reguliuojant šilumą, apšvietą, oro kokybę, oro drėgnumą ir triukšmą. Kaip viena iš oro kokybės gyvenamuosiuose pastatuose užtikrinimo priemonių STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ įvardinama legionelle bakterijų ir kitų kenksmingų mikroorganizmų *aeroliuose* atsiradimo galimybės ribojimas. Kaip galimą taršos legionella bakterijomis šaltinį **statybos techninis reglamentas STR 2.01.01(3):1999 „Esminiai statinio reikalavimai. Higiena, sveikata, aplinkos apsauga“**, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 420, identifikuoja karšto vandens kaupimo ir tiekimo sistemą (vandens rezervuarai, vandens minkštinimo įrenginiai, čiaupai, dušų galvutės, poveržlės, sandarikliai, sklendės, kaloriferiai, siurbliai, šilumokaičiai, cisternos, temperatūros valdymo įtaisai, vamzdynai ir kt.) bei pateikia jos savybes ir rodiklius, turinčius įtakos legionella bakterijų keliamai grėsmei:

- tinkama ir tiksli temperatūros kontrolė;
- projektiniai sprendiniai, lengvinantys vandens valymą ir cheminį apdorojimą;
- projektiniai sprendiniai, ribojantys vandens aerozolių susidarymą;
- projektiniai sprendiniai, minimaliai ribojantys vandens stratifikaciją (siekiant išvengti *legionelle* bakterijų dauginimosi);
- vandens tėkmės skatinimas;
- projektiniai sprendiniai, ribojantys medžiagų, kuriose gali daugintis grybeliai bei mikroorganizmai, naudojimą.

Legionelioze užsikrečiama žmogui patekus į užkėsto aerozolio išplitimo zoną ir įkvėpus legionelių su infekuoto vandens dalelėmis. Šia liga neužsikrečiama geriant vandenį, tačiau legioneliozė neabejotinai su juo susijusi. Legionelių rezervuarai yra dušai ir čiaupai, šalto ir karšto vandens tiekimo sistemos, sūkurinės vonios, turkiškos pirtys ir saunos, aušinimo bokštai ir garų kondensatoriai, oro kondicionavimo sistemos ir pan. Pirmoji legioneliozės profilaktikos priemonė yra nepalankių legionelių dauginimuisi sąlygų sudarymas. Taigi, reikalavimas turintis apsaugoti gyvenamųjų patalpų orą nuo legionelių atsiradimo yra pagrįstas ir tikslingas. Kadangi legionelių ore atsiradimas susijęs su jų buvimu vandenyje, legioneliozės prevencijos priemone galėtų būti laikyti STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ šalto ir karšto vandens tiekimo sistemų reikalavimus, kur nurodyta: „tam, kad mikroorganizmų kiekis vandentiekioose, kuriuose karštas vanduo yra teikiamas nuolat (koloriferiuose, saugojimo rezervuaruose), netaptų kenksmingas, karšto vandens temperatūra šiuose komponentuose turėtų būti ne žemesnė nei 60°C, o šalto vandens temperatūra – ne aukštesnė kaip 25°C. Karšto vandens tiekimo įranga turi būti suprojektuota taip, kad temperatūra karšto vandens čiaupe būtų ne žemesnė nei 50°C. Vandentiekiai, kuriuose turi būti karšto vandens recirkuliaciniai vamzdžiai, turi būti suprojektuoti taip, kad cirkuliacinio karšto vandens temperatūra nenukristų žemiau 50°C“. Tačiau kita STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ Higiena, sveikata, aplinkos apsauga skyriaus nuostata teigia, kad geriamojo vandens kokybė gyvenamajame pastate turi atitikti **Lietuvos higienos normas HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“**, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. liepos 23 d. įsakymu Nr. V-455 (toliau – HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“) ir **Lietuvos higienos normas HN 48-2001 „Žmogaus vartojamo žalio vandens kokybės higieniniai reikalavimai“**, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. 621 (nuo 2007 m. gruodžio 7 d. pripažinta netekusi galios Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. V-966) reikalavimus. HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ reglamentuoja ne tik geriamojo vandens cheminius

rodiklius, bet nustato ir tam tikrus vandens mikrobiologinės taršos rodiklius. Šioje higienos normoje reglamentuojama, kad legioneliozių prevencijai pastato karšto vandens sistemoje vandens temperatūra turi būti 50-60°C, sudarant technines prielaidas vandens šildytuve karšto vandens temperatūrą padidinti iki 66°C, o vartotojų čiaupuose iki 60°C. Lyginant STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ ir HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ pateiktus vandens temperatūrų dydžius, galime pastebėti skirtumą. STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nustatyta, kad karšto vandens temperatūra čiaupe turi būti ne žemesnė nei 50°C, koloriferiuose (šildytuvuose), saugojimo rezervuaruose ne žemesnė nei 60°C, tačiau nenumatyta, kad turi būti sudarytos techninės galimybės šio vandens temperatūrą pakelti atitinkamai iki 60°C ir 66°C, kaip reglamentuojama HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“. STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ viename punkte nustatant tam tikrus vandens temperatūrų dydžius, o kitame punkte pateikiant nuorodą į teisės aktą, kuris kitaip reglamentuoja šiuos parametrus, sukuriama situacija, kai ne tik dviejų teisės aktų nuostatos yra prieštaringos, bet paties STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nuostatos prieštarauja viena kitai.

Europos legioneliozės darbo grupės (EWGLI) narių parengtose ir Bendrijos užkrečiamųjų ligų epidemiologinės priežiūros ir kontrolės komiteto, pagal Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą Nr. 2119/98/EB patvirtintose Europos legioneliozės, susijusios su kelionėmis, profilaktikos ir kontrolės rekomendacijose nurodyta, kad pagrindinė legioneliozės prevencijos priemonė yra ne tik tinkamas vandens tiekimo sistemų projektavimas, bet profilaktika, kontroliuojant vandens sistemose esančius organizmus. Vandens temperatūrą EWGLI įvardina kaip ypatingai svarbų legioneliozės rizikos kontrolės veiksnį. Reikėtų pastebėti, Užkrečiamųjų ligų prevencijos ir kontrolės centro parengtose Legioneliozės profilaktikos ir kontrolės darbų legioneliozės rizikos vietose atlikimo rekomendacijose (toliau – Rekomendacijos) nurodyta, kad palankiausia vandens temperatūra legionelėms daugintis yra 20-45°C. Žemesnėje nei 20°C ir aukštesnėje nei 60°C temperatūroje legionelės nesidaugina, bet išlieka gyvybingos. Rekomendacijose taip pat nurodyta, kad 20 °C temperatūroje legionelės lėtai, o 25°C – greitai dauginasi. Tai reikštų, kad šalto vandens temperatūra turėtų būti ne aukštesnė kaip 20 °C. Tokiu atveju, STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nustatyta „legioneliozės prevencijos priemonė“ leidžianti palaikyti ne aukštesnę kaip 25°C vandens temperatūrą (tai reiškia, kad vandens temperatūra gali siekti 24, 25°C) iš tiesų sudaro palankias sąlygas legionelėms daugintis. Tačiau šiuo požiūriu ir pačių Rekomendacijų nuostatos yra dviprasmiškos ir prieštaringos: nurodydamos palankiausios legionelėms daugintis vandens temperatūros parametrus (20-45°C), jos teigia, kad „šalto vandens temperatūra turi būti ne aukštesnė nei 25°C“. Pirmasis nepalankių sąlygų legionelių

dauginimuisi vandenyje sudarymo etapas turėtų būti siejamas su tinkamu vandens tiekimo sistemos projektavimu ir įrengimu. Statinio projektavimo metu neįgyvendinus tam tikrų sprendinių (ar juos įgyvendinus netinkamai), vėliau palaikyti legionelių dauginimosi prevenciją užtikrinančių vandens temperatūros parametrų gali tiesiog nebūti techninių galimybių. Vandens temperatūra yra ypatingai svarbus legioneliozės rizikos kontrolės veiksnys. Nagrinėjamu atveju, jau gyvenamojo namo vandens tiekimo sistemos projektavimo metu sudaromos sąlygos legionelėms vandenyje ne tik atsirasti, bet ir daugintis. Tokiu būdu neužtikrinama jo gyventojų apsauga nuo oro taršos legionelėmis.

Kadangi jau minėtos Užkrečiamų ligų prevencijos ir kontrolės centro parengtos Rekomendacijos yra tik rekomendacinio pobūdžio dokumentas, vienintelis visuomenės sveikatos saugos teisės aktas šiuo metu reglamentuojantis legionelių kiekį vandenyje ir legioneliozės prevencijos karšto vandens sistemoje priemonės yra HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“. Ši higienos norma nustato leidžiamą legionelių kiekį vandenyje – 1 ml vandens mėginyje, paimtame iš bet kurios pastato karšto vandens grąžinimo vamzdžio vietos, neturi būti daugiau kaip 100 kolonijas sudarančių vienetų 37 °C temperatūroje.

Kaip vieną iš legionelių atsiradimo ore būdų ir legionelių rezervuarų reikėtų paminėti ir oro kondicionavimo, oro vėdinimo sistemas. STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nustato, kaip turėtų būti įgyvendinamos legionelių ribojimo vandenyje priemonės, tačiau apie jų atsiradimo ore kondicionavimo sistemose ribojimo priemonės, kaip turėtų būti įgyvendinamos oro kokybės užtikrinimo priemonės turinčios apriboti legionelių atsiradimą ne su vandens tiekimo sistemos naudojimu susijusiuose aerozoliuose STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nedetalizuoja. Pagrindiniai reikalavimai šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemoms projektuoti ir įrengti išdėstyti statybos techniniame reglamente STR 2.09.02:2005 „Šildymas, vėdinimas ir oro kondicionavimas“, tačiau šiame statybos techniniame reglamente nekalbama apie specialiuosius, susijusius su galima mikrobiologine oro tarša, šių sistemų įrengimo reikalavimus.

Visuomenės sveikatos saugos teisės aktai nustato tik leidžiamą vandenyje esančių legionelių kiekį. Leidžiamas legionelių kiekis ore (*aerozoliuose*) ar ploviniuose nuo tam tikrų paviršių teisės aktuose nėra reglamentuotas. Minėti rodikliai turėtų būti reglamentuoti (jeigu juos reikia reglamentuoti) sveikatos apsaugos ministro patvirtintu teisės aktu, tačiau nei viename visuomenės sveikatos saugą reglamentuojančiame teisės akte, legionelių kiekis ore (*aerozoliuose*) ar ploviniuose nuo paviršių nėra reglamentuotas. Todėl praktiškai (atlikus oro (*aerolio*), plovinių nuo tam tikro paviršiaus tyrimus) įvertinti ar tinkamai įgyvendintas su legioneliozės prevencija susijęs reikalavimas nėra galimybių.

Taigi, legioneliozės prevencija numato ne tik priemonių, susijusių su tinkamu šalto ir karšto vandens tiekimo sistemų projektavimu, montavimu, atitinkamos jų eksploatacijos, priežiūros priemonių įgyvendinimą, bet ir oro kokybės gerinimui naudojamų prietaisų ir įrenginių eksploatacijos ir priežiūros priemonių įgyvendinimą. Siekiant, kad šios priemonės būtų efektyvios, būtina nuosekli, nuolatinė atitinkamų sistemų rizikos taškų stebėseną ir kontrolę. Išsamias rekomendacijas, kokios yra rizikos taškai tam tikruose objektuose ar sistemose, kaip turėtų būti vykdoma rizikos taškų stebėseną ir kontrolę pateikia EWGLI. Tačiau tai nėra privalomo pobūdžio dokumentas. Todėl vandens tiekėjai ir / ar vandentiekio sistemas eksploatuojantys asmenys gali, bet neprivalo jomis vadovautis. Siekiant sumažinti užsikrėtimo legionelioze riziką, reglamentuoti bei įteisinti pagrindinius vandens tiekimo ir kitų taršos legionelėmis sistemų eksploatacijos ir priežiūros reikalavimus, 2006 m. buvo organizuotas tarpinstitucinis pasitarimas legioneliozės rizikos mažinimo priemonėms aptarti. Pasitarimo metu nutarta sveikatos apsaugos ministro įsakymu sudaryti darbo grupę Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu „Dėl Legioneliozės prevencijos taisyklių patvirtinimo“ projektui parengti. Teisės akto tikslas – parengti bendras legionelių prevencijos, legionelių vandens tiekimo ir kitose, su galima tarša legionelėmis susijusiose, sistemose atsiradimo galimybių mažinimo taisykles, kurios galėtų būti taikomos tiek gyvenamųjų namų, tiek įvairios paskirties visuomeninių pastatų vandens tiekimo ir kitų sistemų priežiūrai bei reglamentuoti saugų žmogui legionelių kiekį. Tačiau minėtas teisės aktas nebuvo parengtas. Kaip jau buvo minėta, šiuo metu visuomenės sveikatos saugos teisės aktai reglamentuoja tik leidžiamą (nepavojingą žmogui) legionelių kiekį geriamajame vandenyje, tačiau nenurodo kokiu būdu (išskyrus vandens temperatūros kontrolę) šis turėtų būti užtikrinamas, kokių priemonių turėtų būti imamasi nustačius vienokį ar kitokį legionelių kiekį, kokios papildomos legionelių kiekio ribojimo priemonės gali būti naudojamos bei kokiais rodikliais remiantis turėtų vertinama, pvz., oro kondicionavimo sistemų tarša legionelėmis.

Išvada. Netinkamas STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ legionelių atsiradimo geriamajame vandenyje prevencijos priemonių reglamentavimas, jau vandens tiekimo sistemos projektavimo metu sudaro sąlygas legionelėms vandenyje ne tik atsirasti, bet ir daugintis bei nenumato techninių galimybių vandens tiekimo sistemos eksploatavimo metu užtikrinančių gyventojų apsaugą nuo vandens ir oro taršos legionelėmis. Kadangi STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nenumato, kokiomis techninėmis priemonėmis turėtų būti užtikrinama gyvenamųjų pastatų (patalpų) oro apsauga nuo legionelių bakterijų, visuomenės sveikatos saugos teisės aktai nereglamentuoja legionelių bakterijų kiekio aerozoliuose, o STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nuostatos dėl legionelių atsiradimo vandenyje prevencijos yra prieštaringos ir dviprasmiškos (nurodomi vandens temperatūros dydžiai, pateikiama nuoroda į teisės aktą,

kuriame reglamentuoti kitokie vandens temperatūros dydžiai), šių teisės akto nuostatų taikymas praktikoje yra problematiškas.

STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nurodyta, kad būsto oro drėgmės reikalavimai užtikrinami:

- projektuojant užtikrinant tinkamą mikroklimato lygį, šildant ir vėdinant patalpas;
- drėkinant ar džiovinant būsto vidaus ir į vidų tiekiamą orą;
- izoliuojant būstą nuo išorės drėgmės;
- izoliuojant gyvenamųjų pastatų sienas, grindis, išorės sienas ir stogo dangą, naudojant tik sertifikuotus statybos produktus, įrangą;

Patalpų šildymo sistema turi būti suprojektuota taip, kad tenkintų patalpų pakankamos šiluminės aplinkos nustatytus reikalavimus bei garantuotų minimalią leistiną oro temperatūrą.

STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ reglamentuoja patalpų pakankamos šiluminės aplinkos parametrus šildymo sezono metu: oro temperatūra – 18-26°C, jaučiamoji (atstojamoji) temperatūra – 17-25°C, santykinė oro drėgmė – 30-75 proc., oro judėjimo greitis – 0,05-0,1 m/s.

Toliau STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nurodo atskirų patalpų minimalią leistiną oro temperatūrą šildymo sezono metu: svetainės, miegamojo, virtuvės, valgomojo, tualetų, sandėliuko, laisvalaikio kambario, bendro naudojimo rūbinės, skalbyklos, džiovyklos – 20°C, bendro naudojimo prausyklos – 21°C, vonios kambario – 21-23°C, koridorių, rūbinės – 18°C, bendro naudojimo laiptinės, sandėlio – 16 °C, bendro naudojimo rūšio – 4°C.

Palyginus STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ pateiktus oro temperatūros parametrus, galima pastebėti, kad šie iš esmės skiriasi. Reglamentuojant pakankamos šiluminės aplinkos parametrus šildymo sezono metu nurodyta leidžiama oro temperatūra – 18-26°C, tačiau minimali leistina svetainės, miegamojo, laisvalaikio kambario oro temperatūrą – 20°C, koridorių, rūbinės – 18°C, bendro naudojimo laiptinės – 16 °C. Tikriausiai tokį reglamentavimą reikėtų suprasti taip: šildymo metu oro temperatūra miegamajame turėtų būti 18-26°C, bet ne mažesnė kaip 20°C. Taigi, vienam STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ punktui nustatant pakankamai plačias leidžiamas oro temperatūros ribas, o kitam jas susiaurinant, visiškai nesuprantama, kurio minėto teisės akto punkto reikalavimais reikėtų vadovautis projektuojant statinį? Toks reglamentavimas neabejotinai sudaro prielaidas skirtingam teisės akto traktavimui ir jo įgyvendinimui.

Dar daugiau painiavos įneša tai, kad STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ ne tik nustatyti konkretūs pakankamos šiluminės aplinkos parametrai, bet čia pat pateikta nuoroda į šiuo metu jau negaliojančią Lietuvos higienos normą HN 42:1999 „Gyvenamųjų ir viešosios paskirties pastatų mikroklimatas“. Visiškai nesuprantamas tokio dvigubo reglamentavimo motyvas. Koku

tikslu statybos techniniame reglamente nustačius konkrečius mikroklimato parametrus, papildomai pateikiama nuoroda į tuos pačius parametrus reglamentuojanti teisės aktą? Kadangi už statybos techninių reglamentų ir higienos normų rengimą ir tvirtinimą yra atsakingos skirtingos (Aplinkos ministerija ir Sveikatos apsaugos ministerija) institucijos, keičiant vieną ar kitą teisės aktą neišvengiamai atsiras šių teisės aktų prieštaravimų. Toks „dvigubo“ reglamentavimo būdas iš anksto sąlygoja teisės akto nuostatų įgyvendinimo problemas. Jeigu vadovautumėmės šiuo metu galiojančios Lietuvos higienos normos HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas (toliau – HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“) nuostatomis, atsidurtume dar didesnėje teisės aktų kolizijoje. HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“ reglamentuoja gyvenamųjų patalpų, buto pagalbinių ir gyvenamųjų pastatų bendrojo naudojimo patalpų mikroklimato parametrus šaltuoju ir šiltuoju metų laikotarpiu. Šioje higienos normoje nurodyta, kad šaltuoju metų laikotarpiu oro temperatūra gyvenamosios patalpose turi būti – 18-22°C, santykinė oro drėgmė – 35-60 proc., oro judėjimo greitis – 0,05-0,15 m/s; šiltuoju metų laikotarpiu oro temperatūra gyvenamosios patalpose turi būti – 18-28°C, santykinė oro drėgmė – 35-65 proc., oro judėjimo greitis – 0,15-0,25 m/s.

Įvertinus tai, kad šildymo sezonas galimas tik šaltuoju metų laikotarpiu, bei palyginus HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“ bei STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ reglamentuotus oro temperatūros parametrus, pastebima, kad šildymo metu oro temperatūra miegamajame turėtų būti 18-22°C (HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“ nuostata) arba 18-26°C, bet ne mažesnė kaip 20°C (STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nuostatos). Nors STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nustatyta minimali leistina oro temperatūra šildymo sezono metu patenka į 18-22°C ir 18-26°C temperatūrų intervalą, vis dėlto neturi siekti apatinės temperatūrų parametru ribos – 18°C. Tokiu būdu patalpų šildymo sistemą projektuojantis asmuo praktikoje turėtų susidurti su teisės akto, kurio nuostatomis jis vadovausis projektuodamas sistemą, pasirinkimo klausimu. Teisės akte pateikiant leidžiamą tam tikro parametro dydžio intervalą (nuo...iki...), teisės akto nuostatas taikantis asmuo nėra įpareigotas pasirinkti šio intervalo vidurkį, jis gali taikyti tiek mažiausią leidžiamą (žemutinė intervalo riba), tiek didžiausią leidžiamą (viršutinė intervalo riba) parametro dydį. Pastebėtina, kad STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nustatyto santykinės oro drėgmės dydžio viršutinė riba (75 proc.) ženkliai skiriasi nuo HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“ reglamentuojamos (65 proc.). Jeigu šildymo sistema bus projektuojama vadovaujantis pastarojo statybos techninio reglamento nuostatomis ir ji užtikrins, pvz., 70-75 proc. santykinę oro drėgmę, statinio (patalpų) eksploatavimo metu įgyvendinti HN

42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“ reglamentuojamą santykinės oro drėgmės dydį 65 proc, gali tiesiog nebūti techninių galimybių. Tuos pačius nesutapimus galime pamatyti ir palyginę oro judėjimo greičio parametrus. Viena kitai prieštarauja ne tik gyvenamųjų patalpų oro temperatūros dydį reglamentuojančios STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nuostatos, bet šioms prieštarauja ir teisės akto, į kurį reglamente pateikta nuoroda nuostatos. Taigi, patalpų šildymo sistemos projektavimo reikalavimus reglamentuojančios STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ nuostatos praktikoje negalėtų būti įgyvendintos tiksliai ir vienodai. Kiekvienu atveju jos gali būti skirtingai traktuojamos ir interpretuojamos. Kadangi būtent nuo statinio projektavimo metu priimtų techninių sprendimų priklauso tolesnės statinio eksploataavimo (tinkamo mikroklimato užtikrinimo ir jo reguliavimo) galimybės, tokia teisės aktų kolizija visiškai nepriimtina ir neabejotinai vėliau gali turėti neigiamos įtakos gyvenamųjų patalpų mikroklimato kokybės užtikrinimui.

3.1. DALYVAVIMAS ATSKIRUOSE VALSTYBINĖS STATYBŲ PRIEŽIŪROS PROCESO ETAPUOSE

3.1.1. Statinio projektavimo sąlygų išdavimas

(nuo 2010 m. spalio 1 d. statinio projektavimo sąlygos neišduodamos)

Visuomenės sveikatos specialistų dalyvavimas statybos procese prasidėdavo nuo projektavimo sąlygų išdavimo (iki 2010 m. spalio 1 d.) pagal savivaldybės administracijos direktoriaus ar jo įgalioto valstybės tarnautojo kreipimąsi. Nors šios institucijos kreipimasis nebuvo privalomas, tačiau pažymėtina, kas visuomenės sveikatos specialistai gana dažnai gaudavo prašymus dėl sąlygų išdavimo, sąlygos buvo išduodamos ir jos būdavo įtraukiamos į projektavimo sąlygų sąvadus.

Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamente detalizuota projektavimo sąlygų išdavimo procedūra ir aspektai. Gavęs savivaldybės administracijos direktoriaus (jo įgalioto savivaldybės administracijos valstybės tarnautojo) paraišką statinio projektavimo sąlygoms parengti VSC projektavimo sąlygas turi parengti per 10 darbo dienų. Parengtos projektavimo sąlygos išsiunčiamos paštu arba pasirašytinai įteikiamos savivaldybės administracijos direktoriui arba jo įgaliotam asmeniui. Taip pat šiame reglamente numatyta, kad statinio projektavimo sąlygos turi būti parengtos konkrečiai ir aiškiai, kad pagal jas galima būtų parengti statinio projekto

sprendinius. Statinio projektavimo sąlygose turi būti pateikiami konkretūs reikalavimai, taip pat pateikiami normatyviniai statinio saugos ir paskirties dokumentai, visuomenės sveikatos saugą reglamentuojantys teisės aktai (su nuorodomis į konkrečius skyrius, punktus), kuriais vadovaujantis turi būti rengiamas projektas. Šio reikalavimo įgyvendinimas praktikoje vertintinas dvejopai. Viena vertus, šios reglamento nuostatos nesilaikymas (pvz., pateikiant tik teisės aktų, kurių reikalavimai privalo būti įvykdyti statinio projekto sprendiniais, sąrašą) sukelia pagrįstą verslo subjektų pasipiktinimą dėl papildomų reikalavimų iškelimo vėlesniuose valstybinės statybų priežiūros etapuose. Kita vertus, ne visais atvejais gali ir turi būti pateikiamas teisės aktų sąrašas nurodant konkrečius reikalavimus, teisės akto punktus. Pavyzdžiui, praktikoje pasitaiko atveju, kai statinio projektavimo sąlygose netikslinga pateikti tam tikro teisės akto konkrečių nuostatų ir punktų, nes statinio projekto sprendiniais turi būti įvykdyti visi šio teisės akto reikalavimai. Taigi Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamento nuostata, visais atvejais įpareigojanti visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos atstovą statinio projektavimo sąlygose nurodyti ne tik visuomenės sveikatos saugą reglamentuojančius teisės aktus, kuriais vadovaujantis turi būti rengiamas projektas, bet ir konkrečius jų skyrius ir / ar punktus, kai kuriais atvejais praktikoje ne tik neįgyvendinamas, bet yra tiesiog netikslingas.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (2009 m. spalio 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-1239/2009) iš esmės yra pripažinęs Nuolatinės statybos komisijos teisę, sprendžiant klausimą dėl statybos leidimo išdavimo, tikrinti ne tik statinio projekto atitiktį projektavimo sąlygoms, bet ir pačių projektavimo sąlygų atitikimą teisės aktų reikalavimams. Administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-1239/2009 buvo sprendžiamas pirmosios instancijos teismo argumentas, jog pareiškėjai, patvirtinus projektavimo sąlygų sąvadą, įgijo teisėtus lūkesčius, virtusius teise gauti statybos leidimą, jeigu jų parengtas projektas atitiks šio sąvado reikalavimus, pagrįstumo klausimas. Šiuo atžvilgiu teisėjų kolegija pabrėžė, jog teisės teorijoje yra laikomasi visuotinai demokratinės visuomenės bei teisinės valstybės pripažinto principo, kad iš neteisės negali atsirasti teisė (*ex injuria jus non oritur*), o toks principas taikomas ir administracinių teismų praktikoje. Nagrinėjamu atveju, savivaldybės administracijai nesikreipus į Kuršių nerijos nacionalinio parko direkciją ir negavus ginčo statinio projektavimo sąlygų, buvo padarytas pažeidimas, dėl kurio buvo patvirtintas teisės aktų reikalavimus neatitinkantis projektavimo sąlygų sąvadas. Todėl nustačius, kad padarytas pažeidimas, dėl kurio buvo patvirtintas teisės aktų reikalavimų neatitinkantis projektavimo sąlygų sąvadas negalėjo atsirasti

pareiškėjų teisė gauti statybos leidimą, jeigu statinio projektas atitiks tokį projektavimo sąlygų sąvada.

Aukščiau buvo pažymėta, kad statinių esminių reikalavimų (oro kokybės ir mikroklimato) užtikrinimas statybos proceso metu priklauso ir nuo tinkamos vietos statiniui parinkimo. Šio reikalavimo įgyvendinimas pirmiausiai užtikrinamas jau aptartomis teritorijų planavimo, SPAV, PAV, PVSU procedūromis. Tačiau statybos proceso metu pasitaiko atvejų, kad prieš vykdant statinio statybą, nėra rengiami teritorijų planavimo dokumentai, teritorijai nėra nustatyta specialiųjų žemės naudojimo sąlygų, tačiau planuojamo statinio gretimybėse yra potencialūs taršos objektai, galintys įtakoti gyvenamosios aplinkos oro kokybę ir mikroklimatą. Tuo pačiu statant (projektuojant) statinį kartu gali būti planuojami pastatai, pastato priklausiniai (pvz., tvartai, garažai), inžineriniai įrenginiai ar pastato inžinerinės sistemos (pvz., katilinės, šildymo sistemos, nuotekų valymo įrenginiai), susisiekimo sistemos (automobilių stovėjimo aikštelės, privažiavimai), kurie gali turėti įtakos planuojamos gyvenamosios aplinkos oro kokybei ir mikroklimatui. Įgyvendinant reikalavimą, kad statiniui būtų parinkta tinkama vieta, išduodami projektavimo sąlygas VSC nurodydavo būtinybę išlaikyti normuojamus atstumus tarp statinių, įvertinti gretimųjų įtaką planuojamam objektui (pvz., atvejais, kai būdavo planuojamas objektas šalia potencialiai taršaus objekto, kuriam nėra nustatyta SAZ ar turi būti išlaikomas reglamentuojamas minimalus atstumas iki esamų ar planuojamų objektų). Dėl pastarojo reikalavimo VVSPT yra gavusi nemažai asmenų skundų, tačiau VVSPT nustatė, kad tokie visuomenės sveikatos specialistų reikalavimai yra pagrįsti ir teisėti (pvz., kai statinys projektuojamas šalia potencialaus taršos objekto žemės ūkio paskirties žemės sklype) ir neprieštarauja teisės aktų reikalavimams.

Įgyvendinant Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamento nuostatą, kad jei projektuojamas statinys, kuriame numatoma vykdyti veiklą, kuriai teisės aktų nustatyta tvarka turi būti įvertintas planuojamos ūkinės veiklos poveikis aplinkai ar visuomenės sveikatai, nustatytos sanitarinės apsaugos zonos ribos, VSC atitinkamai turi būti pateikta: poveikio visuomenės sveikatai vertinimo, poveikio aplinkai vertinimo dokumentai, sanitarinių apsaugos zonų nustatymo teritorijų planavimo dokumentai, visuomenės sveikatos specialistai keldavo sąlygas atlikti PVSU procedūras, nustatyti SAZ. Tokie keliama reikalavimai projektavimo sąlygose projektuojamam statiniui yra pagrįsti ir turi užtikrinti, kad statant potencialiai taršius objektus, jų tarša nekels grėsmės gretimai esančiai gyvenamajai aplinkai. PVSU reglamentuojantys teisės aktai nustato, kad PVSU procedūros atliekamos kai asmenys rengia statinių projektus (o jie paprastai galėdavo

būti rengiami gavus projektavimo sąlygų sąvadą) ar yra nustatomos SAZ. Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 24 straipsnyje taip pat nustatyta, kad asmenys projektuojantys, statantys, rekonstruojantys, valdantys ar turintys nuosavybės teisę statinius, kuriuose vykdoma veikla yra susijusi su žmogaus gyvenamosios aplinkos tarša, turi projektuoti ir įrengti SAZ. Taigi minėti teisės aktai nenumato atvejų, kad norint statyti potencialiai taršius objektus, kuriems turi būti atliktos PVSV procedūros ar nustatytos SAZ, negali būti pradėtos statybos procedūros, t. y. negali būti išduotos projektavimo sąlygos, kol nebus atliktos minėtos procedūros. Todėl manytina, kad 1.1.2.4 poveiklėje pateikta išvada, kad šiais atvejais (kai objektui turi būti atliktos PVSV ar SAZ nustatymo procedūros) projektavimo sąlygos negali būti išduodamos, ne visais atvejais yra teisinga, o PVSV bei SAZ nustatymo procedūros gali būti vykdomos kaip sudėtinė statybos proceso dalis gavus projektavimo sąlygas, kuriose tokie reikalavimai yra keliami (PVSV ir SAZ nustatymas). Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos statybos įstatyme (iki 2010 m spalio 1 d. galiojusioje redakcijoje) buvo nustatyta, kad statinio projektas turėjo būti rengiamas vadovaujantis privalomaisiais statinio projekto rengiamaisiais dokumentais, STR 1.05.06: 2005 „Statinio projektavimas“ buvo nurodyta, kad tarp privalomųjų statinio projektavimo dokumentų yra PVSV dokumentai, statinio projektavimo sąlygų sąvadas. Taigi manytina, kad šios PVSV bei SAZ nustatymo procedūros gali būti atliekamos statinio projekto rengimo metu pradiniam etape, gavus projektavimo sąlygas.

Visuomenės sveikatos centrams 2009 metais buvo pateikta 8267 paraiškų statinio projektavimo sąlygoms išduoti, parengtos 8167 projektavimo sąlygos.

Įsigaliojus paskutiniams Lietuvos Respublikos statybos įstatymo pakeitimams (redakcija nuo 2010 m spalio 1 d.) projektavimo sąlygos nebeišduodamos, statinio projektas turi būti rengiamas vadovaujantis teritorijų planavimo dokumentais, žemės sklypo (teritorijos) statybinių tyrinėjimų dokumentais, galiojančiais teisės aktais, prisijungimo prie inžinerinių tinklų sąlygomis, savivaldybės administracijos nustatytais specialiaisiais architektūriniais reikalavimais.

3.1.2. Statybos leidimo išdavimas

(dalyvavimas savivaldybių nuolatinėse statybos komisijose; nuo 2010 m. spalio 1 d. derinimas tiesiogiai su VSC arba per informacinę sistemą „Infostatyba“)

Visuomenės sveikatos centrų specialistų dalyvavimas savivaldybių nuolatinėse statybos komisijose buvo nustatytas **Nuolatinės statybos komisijos pavyzdiniuose nuostatuose**, patvirtintuose Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. D1-696 (*neteko galios nuo 2010 m. spalio 8 d.*), bei Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros

tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamente.

Prieš priimant sprendimą išduoti arba atsisakyti išduoti statybos leidimą Nuolatinė statybos komisija privalo patikrinti ir nustatyti, ar statinio projektas atitinka teritorijų planavimo dokumentuose nustatytus statybos sklypo tvarkymo reikalavimus (reglamentą), projektavimo sąlygų sąvado reikalavimus ir Nuolatinės statybos komisijos nuostatuose nurodytus teisės aktus (Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 23 straipsnio 2 dalis (galiojusi iki 2010 m. spalio 1 d.)). Nuolatinė statybos komisija protokolu įformina statinio projekto patikrinimo rezultatus ir sprendimu nurodo savivaldybės administracijos direktoriui (jo įgaliotam savivaldybės administracijos valstybės tarnautojui) išduoti statytojui (užsakovui) jo prašomą statybos leidimą ar jo neišduoti. Nuolatinės statybos komisijos sprendimas išduoti statytojui (užsakovui) jo prašomą statybos leidimą ar statybos leidimo neišduoti yra privalomas savivaldybės administracijos direktoriui (jo įgaliotam savivaldybės administracijos valstybės tarnautojui) (Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 23 straipsnio 9 dalis (galiojusi iki 2010 m. spalio 1 d.)). Sprendimas išduoti statybos leidimą gali būti priimtas tik tuo atveju, kai *visi Nuolatinės statybos komisijos nariai* pritaria statybos leidimo išdavimui. Jeigu bent vienas komisijos narys nepritaria statybos leidimo išdavimui, priimamas sprendimas neišduoti statytojui (užsakovui) jo prašomo statybos leidimo. Šia nuostata nuosekliai vadovautasi administracinių teismų praktikoje (pvz., 2009 m kovo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-310/2009). Pastebėtina, kad Nuolatinės statybos komisijos sprendimas neišduoti statybos leidimo, įformintas protokolu, laikytinas individualiu administraciniu aktu ir gali būti skundžiamas teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka (2008 m. vasario 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS³⁹-145/2008). Apskundus Nuolatinės statybos komisijos sprendimą neišduoti statytojui (užsakovui) jo prašomo statybos leidimo, *atsakovais šiose bylose laikomi subjektai, kurių atstovai, įeinantys į Nuolatinės statybos komisijos sudėtį, nepritarė statybos leidimo išdavimui.*

Administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-681/2009 teisėjų kolegija pastebėjo, kad Nuolatinės komisijos nariams ar nariui pateikus pastabas dėl pateikto techninio projekto atitikimo projektavimo sąlygoms, į tokias pastabas turi būti atsižvelgiama ir techninis projektas atitinkamai pataisomas. Statytojui nesutinkant su Nuolatinės statybos komisijos sprendimu neišduoti statybos leidimo ir atitinkamai nesutinkant su pateiktomis pastabomis, toks sprendimas gali būti skundžiamas teismui. Be to, Nuolatinė statybos komisija, net ir asmeniui (komisijos nariui), pateikusiam pastabas, nedalyvaujant kitame komisijos posėdyje, negali priimti sprendimo išduoti statybos leidimą, jeigu į anksčiau pateiktas pastabas nebuvo atsižvelgta, atitinkamai pakeičiant

statinio techninį projektą. Teisėjų kolegija nurodė, jog šis statybos leidimų išdavimo procedūros pažeidimas sudaro vieną iš pagrindų naikinti ginčo statybos leidimą.

Nuolatinės statybos komisijos pavyzdiniuose nuostatuose bei Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamente buvo nustatyta, kad visuomenės sveikatos specialistai turėdavo iki komisijos posėdžio susipažinti su statybos projektu, kuriuos pateikdavo savivaldybių administracijos, projektiniais sprendimais, surašyti statinio projektavimo dokumentų vertinimo pažymą, šios pažymos išvadomis vadovautis dalyvaujant nuolatinės statybos komisijos posėdžiuose. Teisės aktuose buvo nustatyta, kad VSC specialistas vertindamas statinio projekto sprendinius negali kelti papildomų reikalavimų, kurie nebuvo įrašyti į projektavimo sąlygų sąvadą, tačiau nustatęs, kad statinio projekto sprendiniai pažeidžia visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimus, turi teisę nepritari statybos leidimo išdavimui, savo nepitarimo motyvus išdėstydamas raštu, nurodydamas, kurių teisės aktų reikalavimai yra pažeidžiami.

Nors 1.1.2.4 poveiklė analizuodama teisės aktus pažymėjo, kad VSC specialistų dalyvavimas savivaldybių nuolatinėse statybų komisijose prieš išduodant statybų leidimus teisės aktuose yra numatytas neturint sprendžiamojo balso teisės, tačiau vertinant įgyvendinimo praktiką paaiškėjo, kad į visuomenės sveikatos specialistų priimtus sprendimus prieš išduodant statybos leidimus visais atvejais būdavo atsižvelgiama.

Pabrėžtina, kad tam tikrais atvejais *vien formalių pažeidimų*, susijusių su statybos leidimu, nustatymas nesudaro pagrindo panaikinti šį leidimą, jei nėra pažeisti viešieji ar trečiųjų asmenų interesai, o asmuo, kuriam išduotas statybos leidimas, elgėsi sąžiningai. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (2005 m. gruodžio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁵-1797/2005, Administracinių teismų praktika Nr. 8, 2005 m., p. 359–375) yra konstatavęs, kad asmuo leidimo statybai gavimo proceso metu elgėsi sąžiningai ir buvo įgijęs teisėtus lūkesčius gauti leidimą statybai, jei jis teisėtai atliko visus būtinus veiksmus statybos leidimui gauti, pateikė visus tokiam sprendimui reikiamus dokumentus ir pagrįstai negalėjo numatyti, kad viešojo administravimo subjektas statybos leidimo išdavimo proceso metu pažeis formalias procedūras; nepateikė viešojo administravimo subjektui jokių apgaulingų, neteisingų ar neišsamių duomenų, siekdamas statybos leidimo išdavimo; viešojo administravimo subjektui, išdavusiam leidimą statybai, buvo žinomos visos faktinės ir teisinės aplinkybės, susijusios su sprendimu išduoti statybos leidimą, ir iki apeliacinės instancijos teismo posėdžio dienos šios aplinkybės nėra pakitusios; statybos leidimas tiesiogiai nepažeidė nei viešojo intereso, nei kitų asmenų teisių bei

įstatymo saugomų interesų; remiantis išduotu statybos leidimu jau buvo atliktos didelės investicijos į statybą.

Visuomenės sveikatos priežiūros institucijų kompetencijos nustatymas statybos priežiūros srityje išliko aktualus ir nuo 2010 m. spalio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos statybos įstatymo pakeitimams, bei su jais susijusiems kitiems poįstatyminiams teisės aktams. Nors Lietuvos Respublikos statybos įstatyme, statybos techniniame reglamente STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ yra trumpai paminima institucijos pagrindinė kompetencija statybos ar rekonstravimo projektų sprendinių tikrinime, pvz., VVSPT priskiriama visų statinių, išskyrus inžinerinių statinių, kurie nesusiję su galimu taršos veiksnių poveikiu visuomenės sveikatai, Valstybinei darbo inspekcijai – statinių projektų, kai projektuose numatytos darbo vietos, Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai – kai statiniuose numatoma vykdyti su maisto produktais, pašarais, ar kita šios institucijos kontroliuojama veikla, tačiau institucijų kompetencija šiame projektų tikrinimo etape nėra aiškiai paskirstyta ir reglamentuota. Savivaldybės administracijos, kuri koordinuoja visą statybos projektų tikrinimo eigą, kompetencija visiškai neapibrėžta. Kompetencijos priskyrimo institucijoms ir aiškaus šios srities reglamentavimo trūkumą nurodė daugelis VSC, kurie mato Valstybinės maisto ir veterinarijos institucijų, Valstybinės darbo inspekcijos ir VSC funkcijų galimą dubliavimą.

Nesant aiškaus kompetencijos paskirstymo statybos projektų tikrinimo procese, institucijų priimtų sprendimų dėl patikrintų projektų motyvai taip pat negali būti pagrindžiami (ypatingai tai svarbu, jei projektas neatitinka aukščiau nurodytų teisės aktų reikalavimų, tačiau institucijai nėra aiškiai priskirta kompetencija šiuos reikalavimus tikrinti statinio projekte). Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos statybos įstatymo nuo 2010 m. spalio mėn. aktualioje redakcijoje nepalikus statinio rengėjams kompensacinių priemonių derinimo galimybės, kai kurių teisės aktų reikalavimai (pvz., privalomybė išlaikyti tam tikrus atstumus iki kitų objektų) besąlygiškai gali nulemti statinio projekto derinimo baigtį, projektas bus nesuderintas. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, būtų tikslinga aiškiau reglamentuoti kompetencijos paskirstymą.

Kaip jau anksčiau buvo minėta, visuomenės sveikatos specialistai tiek išduodami statinio projektavimo sąlygas, vertindami statinių projektų sprendinius (nuo 2010 m. spalio 1 d. – pagal kompetenciją tikrindami statinių projektų sprendinius), tiek dalyvaudami statinį pripažįstant tinkamu naudoti (nuo 2010 m. spalio 1 d. – pagal kompetenciją dalyvaudami statybos užbaigimo procese), turėtų vertinti tik su visuomenės sveikatos sauga susijusių (Sveikatos apsaugos ministerijos sunormuotų) reikalavimų laikymąsi. Statinių projektuose gali būti (ir turėtų būti) tik deklaruojama, kad projektiniai sprendiniai užtikrins patalpų oro kokybės ir mikroklimato parametrus. Tokie reikalavimai (kad turi būti deklaruojami oro kokybės ir mikroklimato

parametrai) yra nustatyti ir statybos techniniame reglamente STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“ (taip pat buvo nustatyta ir statybos techninio reglamento STR 1.05.06:2005 „Statinio projektavimas“ redakcijoje). Pažymėtina, kad paklausus visuomenės sveikatos specialistų, ar oro kokybės ir mikroklimato parametrai yra deklaruojami statinių projektuose, jie nurodė, kad šie (oro kokybės ir mikroklimato) parametrai yra deklaruojami statinių projektuose. Visuomenės sveikatos specialistams tam tikrais atvejais, pvz., vertinant gyvenamųjų butų patalpas, ir yra vienintelė teorinė galimybė įvertinti jų atitiktį pagal kompetenciją priskirtiems patalpų oro kokybės ir mikroklimato parametrus, nustatytiems Lietuvos higienos normose. Tačiau praktikoje dauguma VSC tikrindami statinių projektus, vertina konkrečius inžinerinius sprendinius (pvz., vėdinimo sistemų įrengimo), kitus architektūrinius, sklypo tvarkymo reikalavimus dažnai pritrūkdami kompetencijos tai kvalifikuotai atlikti. Todėl skundų dėl VSC veiksmų atvejais (pvz., dėl tinkamo vėdinimo sistemų įvertinimo projektiniuose sprendiniuose), būna sudėtinga apibrėžti VSC kompetenciją, kai VSC dokumentuose pažymi, kad vertina tik kai kuriuos vėdinimo sistemų sprendinius, tačiau paaiškėja, kad neįvertina šių reikalavimų visumos. Manytina, kad šiuos inžinerinių sistemų (vėdinimo, šildymo sistemų) reikalavimus turėtų vertinti savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas, nustatantis specialiuosius architektūros reikalavimus, turintis statybos inžinieriaus profesinę kvalifikaciją. Tačiau teisės aktuose nėra aiškiai įvardinta, kuri institucija statybos proceso metu turėtų vertinti vėdinimo sistemų inžinerinius reikalavimus. Visuomenės sveikatos centrų apklausos duomenimis, į klausimą - kurie savivaldybių nuolatinės statybos komisijos nariai paprastai vertino statinių šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemų atitiktį statybos techniniuose reglamentuose nustatytiems inžineriniams (architektūriniams) reikalavimams - 9 iš 10 VSC atsakė, kas visuomenės sveikatos specialistai, 5 iš 10 nurodė, kad savivaldybių architektai.

Taigi, kuomet teisės aktuose nėra aiškiai priskirta ir paskirstyta institucijų kompetencija statinių projektų vertinimo proceso metu, susiklosto situacija, kai VSC specialistai, neturėdami inžinerinio išsilavinimo ir kompetencijos prisiima atsakomybę ne tik dėl Sveikatos apsaugos ministerijos reglamentuojamų oro kokybės ir mikroklimato parametrų užtikrinimo, bet ir dėl inžinerinių sprendinių įgyvendinimo užtikrinant minėtus parametrus vertinimo. Šios atsakomybės statybos procese prisiėmimas ir negalėjimas pagrįsti tam tikrų inžinerinių sprendimų (ypač dėl statinių vėdinimo sistemų) išryškėja tolesniuose statinio naudojimo etapuose.

2009 metais VSC vertino 12451 statinių projektavimo dokumentus (ir surašytos statinio projektavimo dokumentų vertinimo pažymos), iš kurių 10966 dokumentams pritarta, 1485 nepritarta, nes projektavimo sprendiniai neatitiko visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimų, 704 statinių projektams buvo atliekamas pakartotinis vertinimas.

Dėl Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir jai pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavimo ir valstybinės statybų priežiūros procese 2009 m. išnagrinėti 27 skundai, prašymai, pranešimai, iš kurių pagrįsti buvo 9 (33 proc.), nepagrįsti – 18 (66 proc. visų išnagrinėtų dėl VVSPT ir VSC dalyvavimo teritorijų planavimo ir valstybinės statybų priežiūros procese).

Buvo tikimasi, kad patvirtinus Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamentą, kuris įsigaliojo 2009 m. sausio 1 d., turėtų sumažėti dėl šios veiklos gaunamų skundų pagrįstumas, tačiau lyginant 2009 m. duomenis su 2008 m., matome, kad skundų dėl VVSPT ir VSC dalyvavimo teritorijų planavimo ir valstybinės statybų priežiūros procese pagrįstumas padidėjo 9 proc.

2009 m. išnagrinėtų skundų, prašymų, pranešimų dėl VVSPT ir VSC dalyvavimo teritorijų planavimo ir valstybinės statybų priežiūros procese skaičiaus ir pagrįstumo palyginimas su 2008 m.

Išnagrinėti skundai, prašymai, pranešimai:	Per 2008 m.	Per 2009 m.	Išnagrinėtų skundų pagrįstumo pokytis 2009 m. lyginant su 2008 m.
Iš viso išnagrinėta {skaičius}	197	227	x
Pagrįsti (skaičius (proc.))	48 (24 %)	58 (25,5 %)	↑ 1,5 %
Nepagrįsti (skaičius (proc.))	149 (76 %)	169 (74,5 %)	x
Dėl VVSPT ir VSC dalyvavimo teritorijų planavimo ir valstybinės statybų priežiūros procese {skaičius}	25	27	x
Pagrįsti (skaičius (proc.))	6 (24 %)	9 (33 %)	↑ 9 %
Nepagrįsti (skaičius (proc.))	19 (76 %)	18 (66 %)	x

Pagrįstų skundų dėl Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir jai pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavimo ir valstybinės statybų priežiūros procese pagrindinės priežastys 2009 m. buvo šios: dėl to, kad įmonių įsikūrimo metu pagal galiojusius teisės aktus patvirtintas detalusis planas ir statinio projektas, bet nenustatyta SAZ; dėl įmonės savininko savavališkai pastatytame bei nepažintame tinkamai naudoti pastate vykdomos ūkinės komercinės veiklos; dėl SAZ nustatymo bendrajame plane pažeidžiant SAZ nustatymo nuostatas; dėl nepakankamai įvertintų kituose teisės aktuose nustatytų visuomenės sveikatos saugos reikalavimų derinant statinio projektą.

Manytina, kad pagrįsti skundai kyla dėl anksčiau nagrinėtų priežasčių: SAZ nenustatymas teisės aktų nustatyta tvarka, institucijoms aiškios kompetencijos nepriskyrimas statybos proceso metu, kitų institucijų veiksmų pagal kompetenciją nesiėmimas, kai statiniai, patalpos naudojamos ne pagal paskirtį.

3.1.3. Statinio pripažinimas tinkamu naudoti *(nuo 2010 m. spalio 1 d. – statybos užbaigimas)*

Statybos techninis reglamentas STR 1.11.01:2002 „Statinių pripažinimo tinkamais naudoti tvarka“, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gegužės 14 d. įsakymu Nr. 242 (*nuo 2010 m. spalio 1 d. pripažintas netekusiu galios*) nustato, kad statinių pripažinimo tinkamais naudoti tikslas yra įvertinti, kaip jie atitinka projektus, esminius statinio reikalavimus, galimybę saugiai naudoti statinį pagal paskirtį ir gaminti žmonių sveikatai saugią produkciją. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas ir pastarasis reglamentas nustato institucijas, sudarančias konkrečių statinių pripažinimo tinkamais naudoti komisijas, kurių sudėtyje atitinkamais atvejais dalyvauja visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos.

Statybos techninis reglamentas STR 1.11.01:2002 „Statinių pripažinimo tinkamais naudoti tvarka“ įpareigoja Statinių pripažinimo tinkamais naudoti komisijos narius (pagal kompetenciją) vizualiai patikrinti statinio atitiktį statinio projektui. Statinio pripažinimo tinkamu naudoti komisijoje dalyvaujančių VSC apklausos rezultatai parodė, kad statinio atitiktį statinio projektui vizualiai patikrina visų VSC atstovai. Taip pat šiame reglamente Statinių pripažinimo tinkamais naudoti komisijos nariams numatyti įpareigojimai išnagrinėti visus reglamento 3 priede išvardytus dokumentus (iš aktualių patalpų oro kokybei paminėtini technologinių inžinerinių sistemų, statinio inžinerinių sistemų (pvz., vėdinimo, kondicionavimo) sistemos) išbandymo aktai, statybos produktų atitikties dokumentai), pagal tai nustatyti, ar tinkamai įvykdyti statinio projekto sprendiniai, kurie lemia statinio atitiktį esminiams reikalavimams, ir įvertinti statinio tinkamumą naudoti. Kaip ir minėtų projektavimo sąlygų išdavimo ir statinių projektų vertinimo (dalyvavimo savivaldybių nuolatinėse statybos komisijose) išlieka aktualus aiškios institucijų kompetencijos nustatymo klausimas, t. y. kurie iš komisijos narių yra atsakingi už konkrečių dokumentų, nurodytų šio reglamento 3 priede, įvertinimą. Dalyvaudami statinio pripažinimo tinkamu naudoti komisijoje teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų atstovai vertina tiek Lietuvos higienos normose nustatytus visuomenės sveikatos saugos, tiek statybos techniniuose reglamentuose nustatytus inžinerinius atskirų sistemų įrengimo reikalavimus. Visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų atstovai taip pat vertina statybos produktų atitikties dokumentus (tai nurodė 7 iš 10 apklaustų įstaigų), geriamojo vandens tyrimų protokolus (nurodė visos įstaigos), patalpų oro taršos tyrimų protokolus (nurodė 4 įstaigos) bei akustinio triukšmo, natūralios ir dirbtinės apšvietos, mikroklimato, nejonizuojančios spinduliuotės matavimo protokolus, „akustinio komforto klasės tyrimų protokolus“, „vėdinimo sistemų išbandymo dokumentaciją“. Kadangi, kaip jau anksčiau buvo minėta, teisės aktuose nėra aiškiai apibrėžta, kuri institucija turi

įvertinti kai kuriuos reikalavimus, pvz., „statybos produktų atitikties dokumentus“, „akustinio komforto klasės tyrimų protokolus“, „vėdinimo sistemų išbandymo dokumentaciją“, kai kurie VSC specialistai juos vertina ir prisiima atsakomybę dėl tinkamo šių reikalavimų įvertinimo.

Statinio pripažinimo tinkamu naudoti komisijai pateikiamų dokumentų sąrašė įvardijama, kad turi būti pateikti geriamojo vandens kokybės tyrimo, projekte numatytų triukšmo, vibracijos, apšvietimo ir kitų matavimų dokumentai. Nuostata dėl „kitų matavimų dokumentų“ pateikimo nekonkretizuoja kokie, su kuriais *techninio projekto sprendiniais* susiję dokumentai turėtų būti pateikti, ir sudaro prielaidas įvairiai interpretuoti šią nuostatą. Nepateikiant baigtinio ar tam tikrais kriterijais apibrėžto privalomų pateikti statinio pripažinimo tinkamu naudoti komisijai dokumentų sąrašo statinio statytojas negali būti tikras, kad įvykdė visus teisės akto reikalavimus, pateikė (turi) visus būtinus dokumentus. Šis neapibrėžtumas dalinai ištaisytas statybos techniniame reglamente STR 1.11.01:2010 „Statybos užbaigimas“ (toliau – STR 1.11.01:2010 „Statybos užbaigimas“) įsigaliojusiame nuo 2010 m. spalio 1 d. Šiame reglamente pateikiamas išsamesnis ir tikslesnis, bet visgi ne baigtinis su tam tikrais matavimais (tyrimais) susijusių dokumentų, kuriuos statytojas turi pateikti statybos užbaigimo komisijai, sąrašas: geriamojo vandens kokybės tyrimo, projekte numatytų pastato konstrukcijų šilumos laidumo, triukšmo, infragarso ir žemo dažnio garsų, vibracijos, apšvietos, mikroklimato ir kitų veiksnių matavimų dokumentai, garso klasifikavimo protokolas. Kaip ir prieš tai galiojusiame reglamente statybos užbaigimo komisijai paliekama teisė reikalauti „ir kitų veiksnių matavimų“ dokumentų.

Statinio projektavimo (statinio projekto tikrinimo metu) metu vertinama statinių (patalpų) projektų atitiktis Lietuvos Respublikos statybos įstatymo, statybos techninių reglamentų ir kitų teisės aktų nustatytiems reikalavimams. Statinio pripažinimo tinkamu naudoti (statybos užbaigimo metu) metu vertinama ar statinys (patalpos) atitinka statinio projektą, ar yra tinkamai įvykdyti statinio projekto sprendiniai, ar statinys atitinka esminius statinio reikalavimus, galimybė saugiai naudoti statinį pagal paskirtį. Dalyvaudami statinio projektavimo, statybos leidimo (statybą leidžiančio dokumento) išdavimo, statinio pripažinimo tinkamu naudoti (statybos užbaigimo) procedūrose visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų atstovai turėtų vertinti statinio projekto, statinio projekto sprendinių įvykdymo atitiktį visuomenės sveikatos saugos teisės aktų (higienos normų) reikalavimams. Pagrindiniai visuomenės sveikatos saugos teisės aktai, nustatantys, gyvenamųjų patalpų oro kokybės ir mikroklimato reikalavimus, yra Lietuvos higienos norma HN 35:2007 „Didžiausia leidžiama cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore“ ir Lietuvos higienos norma HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“. Pastebėtina, kad šie teisės aktai nenustato specialiųjų vėdinimo, šildymo, oro kondicionavimo sistemų, kurios tiesiogiai susijusios su

tinkamų mikroklimato ir oro taršos parametrų užtikrinimu, įrengimo reikalavimų. Šiose higienos normose yra reglamentuoti tik tam tikri mikroklimato (oro temperatūros, oro judėjimo greičio, santykinės oro drėgmės), oro taršos (tam tikrų cheminių medžiagų, dulkių koncentracijos) rodiklių dydžiai. Anksčiau taip pat buvo paminėti visuomenės sveikatos saugos reglamentai, kurie nustato tam tikrus pagrindinius atskirų statinių (patalpų) vėdinimo sistemų įrengimo reikalavimus, o taip pat visuomenės sveikatos saugos reglamentuose nustatytus pagrindinius vėdinimo sistemų nustatytus reikalavimus. Statinio projekto tikrinimo metu galima įvertinti, ar suprojektuotos tinkamos inžinerinės sistemos Taigi, aukščiau minėtų statybos procesų metu visuomenės sveikatos specialistas turėtų vertinti būtent šių rodiklių atitikti teisės aktų reikalavimams, o taip pat visuomenės sveikatos saugos reglamentuose nustatytus pagrindinius vėdinimo sistemų nustatytus reikalavimus. Statinio projekto tikrinimo metu galima įvertinti, ar suprojektuotos tinkamos inžinerinės sistemos (pvz., tinkamos vėdinimo, oro kondicionavimo, šildymo sistemos), ar deklaruota, kad statinio, patalpų (gyvenamosios aplinkos) oro kokybės ir mikroklimato rodikliai atitiks reglamentuotus parametrus, statybos užbaigimo metu galima įvertinti, ar įrengtos tinkamos inžinerinės sistemos, užtikrinančios tinkamą patalpų mikroklimato ir oro kokybės sąlygas. Praktikoje vertindami statinių projektus visuomenės sveikatos priežiūros institucijų atstovai vertina statinių projektuose pateiktą deklaraciją, kad patalpų oro kokybė ir mikroklimatas atitiks tam tikrų teisės aktų nustatytus reikalavimus, o taip pat higienos normose nustatytus tam tikroms patalpoms nustatytus pagrindinius vėdinimo sistemų inžinerinius reikalavimus. Teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos apklausos metu patvirtino, kad statinių projektuose paprastai deklaruojama, kad patalpų (gyvenamosios aplinkos) oro kokybė ir mikroklimatas atitiks parametrus, nustatytus Lietuvos higienos normoje HN 35:2007 „Didžiausia leidžiama cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore“ ir Lietuvos higienos normoje HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“. Taigi tam tikrais atvejais (pvz., gyvenamųjų butų patalpų vertinimo atvejais, kai šių patalpų įrengimui nėra nustatytų higienos normų), iš esmės VSC institucijos išvados (vertinant statinių projektus) daromas remiantis projektuotojo (statytojo) pateikta deklaracija ir taip ir turėtų būti daroma. Pripažįstant gyvenamosios paskirties patalpas tinkamomis naudoti (statybos užbaigimo metu) oro kokybės ir mikroklimato rodikliai realiai gali būti vertinami tik tais atvejais, kai įrengtos mechaninės vėdinimo ar oro kondicionavimo sistemos.

Atsižvelgus į 1.1.2.4 poveiklės ataskaitoje pateiktą pasiūlymą paanalizuoti, ar pasitaikė atveju, kai visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos atstovas nepasirašė statinių pripažinimo tinkamais naudoti komisijos protokolo, tačiau statinys vis tiek buvo priimtas tinkamu naudoti, ir jei tokių atvejų buvo, ar visuomenės sveikatos priežiūros įstaiga pasinaudojo jai suteikta teise tokį

sprendimą apskūsti, su šiais klausimais buvo kreiptasi į VSC. Anketos duomenimis į klausimą kiek kartų VSC nepasirašė statinio priėmimo tinkamu naudoti komisijos protokolo dėl netinkamai įgyvendintų statinyje patalpų oro taršos ir mikroklimato sprendinių, tačiau statinys buvo pripažintas tinkamu naudoti, visi VSC atsakė, kad tokių atvejų nėra buvę ir todėl atitinkamai VSC nė karto nepasinaudojo jiems suteikta teise tokį sprendimą apskūsti.

Daugiabučių gyvenamųjų namų patalpų oro ir mikroklimato kokybė priklauso ne tik nuo esminių konkretaus statinio (gyvenamojo namo) reikalavimų ir statinio techninių parametru užtikrinimo, bet ir nuo vis dažnesnės (populiarėjančios) ūkinės komercinės veiklos „kaimynystės“ sąlygoto poveikio. Visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų atstovai dalyvauja ne tik pripažįstant tinkamais naudoti gyvenamuosius namus, bet ir daugelį kitų daugiabučių gyvenamųjų namų statiniuose išikūrusių objektų (pvz., kirpyklų, kosmetikos kabinetų, asmens sveikatos priežiūros įstaigų) (jų patalpų). Dalyvaudami statinių (patalpų) statinio pripažinimo tinkamu naudoti komisijoje visuomenės sveikatos priežiūros institucijos atstovai vertina statinio techninio projekto šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo dalies atitiktį visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimams. Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas ir **Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas** nepateikia „visuomenės sveikatos saugos teisės akto“ apibrėžimo, bet visuomenės sveikatos saugą apibrėžia, kaip organizacinių, techninių, socialinių, ekonominių ir teisinių priemonių, skirtų visuomenės ar atskirų jos grupių sveikatai apsaugoti nuo visuomenės sveikatai darančių įtaką veiksnių kenksmingo poveikio arba šio poveikio rizikai kiek įmanoma sumažinti, visumą. Remiantis šiuo apibrėžimu, visuomenės sveikatos saugos teisės aktu ar nuostata, galėtų būti laikomas bet kuris (nebūtinai sveikatos apsaugos ministro patvirtintas) teisės aktas, kuriame pateikiamos su sveikata, jai poveikį darančių ar galinčių daryti veiksniais, poveikio sveikatai mažinimo priemonėmis susijusios nuostatos. Tokiu būdu visuomenės sveikatos saugos teisės aktu gali būti vadinamas, pvz., Lietuvos Respublikos statybos įstatymas, nes šalia kitų esminių statinio reikalavimų įstatyme yra įvardinami higienos, sveikatos ir aplinkos apsaugos reikalavimai; statybos techninis reglamentas STR 2.01.01(3):1999 „Esminiai statinio reikalavimai. Higiena, sveikata, aplinkos apsauga“ ir kiti tiesiogiai su visuomenės sveikatos saugos reglamentavimu nesusiję teisės aktai. Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatyme pateikiamas ir visuomenės sveikatos saugos reglamento (higienos normos) apibrėžimas, kuriame konkretizuojama, kad tai sveikatos apsaugos ministro patvirtintas teisės aktas, nustatantis bendras privalomojo pobūdžio teisės normas visuomenės sveikatos saugos srityje. Būtent visuomenės sveikatos saugos reglamento (higienos normos) apibrėžimas turėtų būti taikomas apibūdinant šiame kontekste naudojamą visuomenės sveikatos saugos teisės aktų sąvoką. Dalyvaudami tam tikrose statybos proceso procedūrose ir vertindami tam tikrus dokumentus,

parametrus ar rodiklius visuomenės sveikatos priežiūros institucijos atstovai turėtų vertinti jų atitiktį būtent visuomenės sveikatos saugos reglamentų (higienos normų) reikalavimams. Tačiau nesant tiksliam visuomenės sveikatos saugos teisės akto apibrėžimui, praktikoje ši sąvoka išplečiama ir visuomenės sveikatos priežiūros institucijos vertina ne sveikatos apsaugos ministro reglamentuotus, ne jų kompetencijos sričiai priklausančius aspektus (dalykus). Teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų apklausos duomenys parodė, kad dalyvaudamos statinio pripažinimo tinkamu naudoti komisijoje ir vertindamos statinio šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo dalį visos įstaigos vertina jų atitiktį visuomenės sveikatos saugos teisės aktų (higienos normų) reikalavimams. Tačiau net 70 procentų apklaustų įstaigų nurodė, kad taip pat vertina ir statinio šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo dalies atitiktį statybos techniniuose reglamentuose nustatytiems reikalavimams.

Tik 1 iš 10 apklaustų teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų nurodė, kad dalyvaudama statinio pripažinimo tinkamu naudoti komisijoje ir vertindama statinio šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo dalį vertina patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolus, tai yra tuos dokumentus, kuriuose nurodytus rodiklius (parametrus) reglamentuoja higienos normos. Kitos įstaigos vertina šiuos dokumentus: 1 – vėdinimo sistemos pasą, aksonometrines schemas, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės, oro taršos tyrimų protokolus; 1 – vėdinimo sistemos pasą, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus; 2 – vėdinimo sistemos pasą, aksonometrines schemas, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolus; 1 – vėdinimo sistemos pasą, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolus; 2 – vėdinimo sistemos pasą, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolus; 1 – vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolus; 1 – vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolus. Kaip jau anksčiau buvo minėta, teisės aktuose nėra aiškiai apibrėžta, kuri institucija turi įvertinti inžinerinius sistemų reikalavimų įgyvendinimą vertinant, pvz., vėdinimo sistemos pasą, aksonometrines schemas, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, todėl kai kurie VSC specialistai juos

vertina ir prisiima atsakomybę dėl tinkamo (netinkamo) šių reikalavimų įvertinimo. Šie inžineriniai sprendiniai be abejojimo turi reikšmės sveikatos apsaugos ministro patvirtintų reikalavimų (gyvenamosios aplinkos oro kokybės ir mikroklimato) užtikrinimui, tačiau manytina, kad inžinerinio išsilavinimo neturintys specialistai nėra kompetentingi įvertinti statinių projektų vėdinimo sistemų inžinerinius sprendinius.

Apklaustos rezultatai: VSC nurodė, kad šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemų atitiktį statybos techniniuose reglamentuose nustatytiems inžineriniams (architektūriniais) reikalavimams paprastai vertino šie nuolatinės statybos komisijos nariai: VSC specialistai, savivaldybių architektai, Valstybinės darbo inspekcijos specialistai, Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos specialistai. 40 procentų apklaustų įstaigų nurodė, kad šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemų atitiktį statybos techniniuose reglamentuose nustatytiems inžineriniams (architektūriniais) reikalavimams vertino VSC specialistai ir savivaldybių architektai; 30 procentų – VSC specialistai ir Valstybinės darbo inspekcijos specialistai; 10 procentų – VSC specialistai, Valstybinės darbo inspekcijos specialistai ir Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos specialistai. Atkreiptinas dėmesys, kad 20 procentų teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų nurodė, kad šių įstaigų atstovai (VSC specialistai) buvo vieninteliai šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemų atitiktį statybos techniniuose reglamentuose nustatytiems inžineriniams (architektūriniais) reikalavimams vertinę specialistai.

Pastebėtina, kad specialieji tam tikrą veiklą reglamentuojantys visuomenės sveikatos saugos teisės aktai (higienos normos) nustato tik tam tikrus patalpų oro ir mikroklimato parametrus (pvz., leidžiamus cheminių medžiagų koncentracijų dydžius, oro temperatūros, judėjimo greičio, santykinės oro drėgmės), vėdinimo sistemos tipą (pvz., mechaninė, tiekiamoji, ištraukiamoji), bet dažniausiai nenustato konkrečių šildymo ir vėdinimo sistemų įrengimo reikalavimų. Paprastai higienos normoje nurodoma, kad „šildymo ir vėdinimo sistemos turi būti įrengiamos pagal teisės aktų reikalavimus“ (**Lietuvos higienos norma HN 123:2003 „Patalpų ir įrangos, skirtų kūno kultūrai ir sportui, higienos reikalavimai“**, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. V-737, Lietuvos higienos norma HN 39:2005 „Pirtys: įrengimo ir priežiūros saugos sveikatai reikalavimai“, „šildymo vėdinimo sistemos projektuojamos teisės aktų nustatyta tvarka“ (**Lietuvos higienos norma HN 109:2005 „Baseinai. Įrengimo ir priežiūros saugos sveikatai reikalavimai“**, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. liepos 12 d. įsakymu Nr. V-572) ir pan. ir pateikiama nuoroda į vieną ar kelis šildymo, vėdinimo reikalavimus nustatančius statybos techninius reglamentus (pvz., statybos techninį reglamentą STR 2.09.02:2005 „Šildymas,

vėdinimas ir oro kondicionavimas“). Jeigu vykdoma ūkinė komercinė veikla susijusi su veiklos vykdymo metu išsiskiriančiomis cheminėmis medžiagomis ar pertekline drėgme, specialiojoje higienos normoje pateikiamas reikalavimas įrengti mechaninę tiekiamąją ir ištraukiamąją vėdinimo sistemą, tačiau nenurodomi konkretūs vėdinimo sistemos darbo kokybę ir efektyvumą galintys apibūdinti rodikliai (tiekiamo, ištraukiamo oro kiekis, reikalavimai oro apykaitai ar kt.). Taigi, vertindami statinio techninio projekto šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo dalį visuomenės sveikatos priežiūros institucijos atstovai tik labai ribotai gali įvertinti šių sistemų įrengimo aspektus, iš esmės vertina projekto atitiktį ne visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimams, bet jo atitiktį statybos techniniams reglamentams.

Statybos techniniame reglamente STR 2.09.02:2005 „Šildymas, vėdinimas ir oro kondicionavimas“ nurodyta, kad pastate turi būti suprojektuotos ir įrengtos tokios mikroklimato bei oro kokybės parametrus palaikančios ir reguliuojančios šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemos, kad normaliai eksploatuojant patalpas normaliomis lauko sąlygomis visose to pastato patalpų veiklos zonose, arba tik numatytose vietose, optimaliai naudojant energiją būtų galima palaikyti norminius mikroklimato bei oro kokybės parametrus.

Vienas statinio (jo dalių) projektavimo ir statybos reglamentavimo tikslų užtikrinti, kad suprojektuotas ir pastatytas iš tokių statybos produktų, kurių savybės per ekonomiškai pagrįstą statinio naudojimo trukmę užtikrintų esminius (tarp jų ir higienos, sveikatos ir aplinkos apsaugos, t. y. kad būtų nepažeistos statinyje ar prie jo esančių žmonių higienos sąlygos ir nekiltų grėsmė žmonių sveikatai dėl šių priežasčių: kenksmingų dujų išsiskyrimo, pavojingų kietųjų dalelių ar dujų atsiradimo ore, pavojingos spinduliuotės, vandens ar dirvožemio taršos, nuotėkų, dūmų, kietųjų ar skystųjų atliekų netinkamo šalinimo, statinių konstrukcijų ar statinių vidaus drėgmės) statinio reikalavimus. Statinio projektavimo, statybos metu galima sudaryti sąlygas, kad būtų užtikrinta tam tikra patalpų oro kokybė, tačiau neįmanoma įvertinti realios galimos ūkinės veiklos sąlygotos grėsmės (poveikio) gyvenamojo namo gyventojams dėl gyvenamųjų patalpų oro kokybės (oro taršos ir mikroklimato), nes veikla dar nevykdoma. Paprastai statybos ir projektavimo spragos išaiškėja pastato eksploatavimo metu, kai už tam tikrą veiklą jau yra atsakinga kita (dažnai galutinį leidimą veiklai išdavusi) institucija ir statinių priežiūrą vykdančios institucijos nenoriai dalyvauja ūkinės veiklos vykdytojo ir gyvenamojo namo gyventojų, kuriam ši yra vykdoma, konfliktinių situacijų sprendime. Išskyla atsakingos institucijos klausimas: statinį prižiūrėti ar leidimą-higienos pasą išdavusi institucija yra atsakinga už statinio konstrukcijų ar inžinerinių sistemų neatitikimą teisės aktuose (dažniausi statybos techniniuose reglamentuose) nustatytiems reikalavimams .

Pažymėtina, kad statinių projektavimo, statybos, statybos užbaigimo proceso (nuo 2010 m. spalio 1 d.) metu, kol dar statinys nėra naudojamas sunku įvertinti, dažnai netikslinga, ar net neįmanoma nustatyti (pvz., užbaigiant statybą atlikti patalpų oro kokybės ar mikroklimato parametrų matavimus), ar oro kokybės ir mikroklimato parametrai gyvenamosiose patalpose atitinka (atitiks) Lietuvos higienos normose nustatytus reikalavimus, ypač tais atvejais, kai nėra suprojektuotos patalpų mechaninio vėdinimo sistemos, o natūralus vėdinimas, taip pat ir patalpų oro kokybė ir mikroklimatas didžiąja dalimi priklausys nuo statinio naudojimo (langų atidarymo, šildymo sistemų eksploatavimo ir pan.). Statybos užbaigimo metu gali būti atliekami patalpų oro kokybės ir mikroklimato parametrų matavimai, tačiau vargu ar šie tyrimai duotų laukiamo ir „teisingo“ rezultato, nes šie oro kokybės rodikliai gali labai kisti priklausomai nuo to, kiek laiko praėjo po patalpų apdailos, ar patalpos išvėdintos, ar patalpos yra šildomos, bei gali žymiai kisti toliau eksploatuojant statinius. Esant tokiam apsunkintam Sveikatos apsaugos ministerijai priskirtų esminių statinio reikalavimų vertinimui, visuomenės sveikatos specialistai pripažindami statinius tinkamais naudoti (statybos užbaigimo etape) vertina inžinerinius, architektūrinius statinio sprendinius.

2009 m. visuomenės sveikatos centrai dalyvaudami statinio pripažinimo tinkamu naudoti procese pripažino tinkamais naudoti 5173 statinius, iš kurių 4898 pripažino iš pirmo karto, 189 pripažino po pakartotinio vertinimo.

Pagal aktualią Lietuvos Respublikos statybos įstatymo redakciją (galiojančią nuo 2010 m. spalio 1 d.), kai statinių projektų rengimui nebeišduodamos projektavimo sąlygos, VSC dalyvauja statinių statybos ar rekonstravimo projektų tikrinimo procese, taip pat Lietuvos Respublikos statybos įstatymo nustatytais atvejais dalyvauja statybos užbaigimo procese (buvusi statinio pripažinimo tinkamu naudoti procedūra).

Pagal STR 1.11.01:2010 „Statybos užbaigimas“ (nuo 2010 m. spalio 1 d.) VSC tarnautojai dalyvauja tose statybos užbaigimo procedūrose, kurias atlikus surašomas statybos užbaigimo aktas, t. y. dokumentas, patvirtinantis, kad statinys pastatytas, rekonstruotas ar daugiabutis namas ar visuomeninės paskirties pastatas atnaujintas (modernizuotas) pagal statinio projekto sprendinius. Statybos užbaigimui sudaroma komisija, kurios pirmininku yra Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros inspekcijos atstovas ir kuris sprendžia, kurių institucijų atstovai dalyvaus užbaigimo komisijoje. VSC dalyvauja užbaigimo komisijose visų statinių (kuriems surašomas statybos užbaigimo aktas), išskyrus užbaigiant inžinerinius statinius, kurie nėra susiję su galimu cheminės, fizikinės (triukšmo, infragarso, žemo dažnio garsų, vibracijos ar kt.) ar kitos taršos poveikiu visuomenės sveikatai. VSC dalyvaudami statybos užbaigimo komisijos veikloje pagal kompetenciją vizualiai patikrina statinio atitiktį statinio

projektui, išnagrinėja komisijai pateiktus dokumentus, nustato, ar tinkamai įvykdyti visi statinio projekto sprendiniai, kurie lemia statinio atitiktį esminiams reikalavimams, nustatytiems visuomenės sveikatos saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose. Komisija neprivalo tikrinti statinio projekto atitikties teisės aktų reikalavimams, tačiau komisijos narys, nustatęs, kad projekto sprendiniai prieštarauja teisės aktų reikalavimams, praneša apie tai komisijos pirmininkui. Komisijos pirmininkas gali pristabdyti procedūras ir reikalauti taisyti statinio projektą ar pertvarkyti statinį (jei tą galima atlikti be naujo statybą leidžiančio dokumento); nustatyta tvarka kreiptis į teismą dėl statybą leidžiančio dokumento panaikinimo ir statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo; nestabdyti procedūrų, jei komisijos nario pateikti argumentai nėra motyvuoti. Jeigu komisijos narys nepritaria statybos užbaigimo akto pasirašymui, jis nepritarimo motyvus turi išdėstyti per 5 darbo dienas raštu komisijos pirmininkui. Jei komisijos pirmininkas mano, kad komisijos nario nepritarimas nėra motyvuotas, jis kreipiasi į subjektą, delegavusį šį komisijos narį, prašydamas patvirtinti arba pripažinti nepagrįstais komisijos nario nepritarimo motyvus. Jei subjektas raštu patvirtina komisijos nario nepritarimo motyvus, procedūros negali būti užbaigtos ir komisijos pirmininkas statybos užbaigimo akto nepasirašo. Jei subjektas komisijos nario nepritarimo motyvus pripažįsta nepagrįstais, procedūros vykdomos ir be nepritarusio komisijos nario parašo akte.

Pažymėtina, kad pagal naujas statybos užbaigimo procedūras VSC nedalyvauja daugelio statinių užbaigimo procedūrose, pvz., naujos statybos ar rekonstravimo vieno dviejų butų namo, statinių kapitalinio, paprastojo remonto, statinių (patalpų) paskirties keitimo, kai atliekami tik paprastojo remonto darbai arba neatliekami jokie darbai ir kt. Pagrindinis statybos procedūrų pasikeitimo principas, jei VSC specialistas nedalyvavo pradinuose statybos etapuose (išduodant projektavimo sąlygas ar tikrinant statinio projektą), tai jis nedalyvauja ir galutinėse statybos užbaigimo procedūrose. Pagal anksčiau galiojusią teisės aktų (iki 2010 m. spalio 1 d.) nuostatas, VSC specialistams tekdavo dalyvauti galutiniuose statybos proceso etapuose (pvz., statinio ar patalpų paskirties keitimo atveju), prieš tai nedalyvavus kitose pradinėse statybos procedūrose.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymo redakciją nuo 2010 m. spalio 1 d. visos statybos procedūros turėtų vykti per informacinę sistemą „Infostatyba“, tačiau ji dar nefunkcionuoja, be to, statybos procedūros nebevykdomos nuolatinėse statybos komisijose. Todėl statybos projektų tikrinimas atskirose savivaldybėse vykdomas skirtingai, ne pagal teisės aktų reikalavimus, dauguma projektuotojų turi vykti į institucijas, privalančias patikrinti statinio projekto sprendinius ir gauti jų raštiškus sprendimus dėl projekto sprendinių. Manytina, kad šie pereinamojo etapo nesklaidumai pamažu išnyks ir bus galimybė vykdyti procedūras pagal teisės aktų nuostatas.

3.2. STATINIŲ (PATALPŲ) NAUDOJIMAS PAGAL PASKIRTĮ

Statinių naudotojai privalo naudoti statinį (jo patalpas) pagal paskirtį; laikytis normatyviniuose statybos techniniuose dokumentuose ar normatyviniuose statinio saugos ir paskirties dokumentuose nustatytų statinio naudojimo ir priežiūros reikalavimų, kad būtų išlaikytos statinio (jo dalių, inžinerinių sistemų) savybės, atitinkančios esminius statinio reikalavimus (Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 40 straipsnis).

Atsižvelgiant į statinio naudojimo tikslą, specifinius, su statinio naudojimu, jame numatomos vykdyti (vykdomos) veiklos, šios veiklos technologijos procesų reikalavimus **Statybos techninis reglamentas STR 1.01.09:2003 „Statinių klasifikavimas pagal jų naudojimo paskirtį“**, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. birželio 11 d. įsakymu Nr. 289, klasifikuoja statinius pagal jų naudojimo paskirtį į tam tikras grupes ir pogrupius.

Atsirandant vis naujoms ūkinės komercinės veiklos rūšims ir plečiantis jų apimtims bei ūkinei komercinei veiklai priartėjant prie gyvenamosios aplinkos (gyventojams reikalingas paslaugas – maitinimo, grožio, sporto, kultūros, sveikatos priežiūros ir kt. – priartinant prie gyvenamosios aplinkos), atsirado poreikis gyvenamąsias patalpas naudoti ne pagal jų tiesioginę paskirtį – žmonėms gyventi, bet ir ūkinei komercinei veiklai vykdyti. Gyvenamajame name atsiradusi ūkinė komercinė veikla (neretai tarši), jei ji vykdoma neužtikrinus būtinųjų statinio saugos ir paskirties reikalavimų, gali turėti neigiamos įtakos gyvenamajai aplinkai, taip pat ir gyvenamųjų patalpų oro kokybei bei mikroklimatui. Šiuo tikslu atliekamas (turi būti atliekamas) patalpų pagrindinės tikslinės naudojimo paskirties pakeitimas, vykdomas anksčiau aptartų valstybinės statybų priežiūros procesų metu.

Dar viena, su visuomenės sveikatos priežiūros institucijų dalyvavimu statinio pripažinimo tinkamu naudoti susijusi, problema yra tai, kad statinio projekto vertinimo metu teisės aktai neįpareigoja nurodyti kokia konkrečiai veikla bus vykdoma viename ar kitame statinyje. Statinys (ar jo dalys) vertinami žinant tik numatoma statinio paskirtį (pvz., gydymo, mokymo, paslaugų). Kadangi vienos tos pačios paskirties pastate (patalpose) gali būti vykdomos įvairios veiklos (pvz., paslaugų paskirties statiniuose gali būti vykdoma grožio salonų, pirčių, skalbyklų veikla), kurios iš esmės skiriasi savo pobūdžiu, technologijomis, joms keliamais reikalavimais ir galimu poveikiu šalia esančioms patalpoms bei juose esantiems žmonėms, tam, kad visuomenės sveikatos priežiūros institucijų atstovas įvertintų ūkinės veiklos atitiktį visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimams, būtina žinoti ne tik pastato (patalpų) paskirtį, bet ir konkrečios pastate (patalpose) numatomos vykdyti veiklos pavadinimą. Tik tokiu atveju, atsižvelgiant į

ūkinės veiklos pobūdį, naudojamas technologijas, galimus taršos ar kitus, galinčius turėti įtakos gyvenamajai aplinkai, šaltinius galėtų būti vertinama konkrečios ūkinės veiklos atitiktis ją reglamentuojančių teisės aktų reikalavimams ir galimas poveikis gyvenamajai aplinkai. Tai ypač svarbu, kai patalpos, kuriose numatoma vykdyti tam tikrą veiklą, įrengiamos gyvenamosios paskirties statiniuose (pvz., daugiabučiame name). Tokiu atveju sudaromos sąlygos didesnei ūkinės veiklos poveikio gyvenamajai aplinkai pasireiškimo galimybei.

Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų savininkų bendrijų įstatymas reglamentuoja, kad „daugiabučio namo gyvenamųjų patalpų paskirtis gali būti keičiama ir jos naudojamos teisėsaugos, ryšių, medicinos, spaudos platinimo, buitinių paslaugų teikimo bei kitoms negamybinėms reikmėms, jeigu tai neprieštaruja teritorijos planavimo dokumentų reikalavimams“. Remiantis įstatymo nuostatomis daugiabučio gyvenamojo namo patalpose negali būti gamybinės paskirties patalpų, o paskirties pakeitimas negali prieštarauti teritorijų planavimo dokumentų reikalavimams. Valstybinę statybos priežiūrą vykdo Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, statinių naudojimo priežiūrą atlieka Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 40 straipsnyje nurodytos statinių naudojimo priežiūrą atliekantys viešojo administravimo subjektai. Statinių naudojimo priežiūrą atliekantys viešojo administravimo subjektai tikrina, kaip statinių naudotojai vykdo Lietuvos Respublikos statybos įstatymo ir kitų įstatymų bei teisės aktų nustatytus statinių techninės priežiūros ir naudojimo bei statinių saugos reikalavimus. Lietuvos Respublikos statybos įstatyme taip pat apibrėžtos minėtų institucijų teisės ir įgaliojimai, kuriais šios gali naudotis įgyvendindamos joms deleguotas funkcijas. Tačiau reikalavimų naudoti statinį tik pagal paskirtį ir laikytis visų statinio paskirties keitimo procedūrų įgyvendinimas praktikoje neužtikrinamas. Visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos nevykdo statinių naudojimo priežiūros, tačiau neretai susiduria su statinio (patalpų) naudojimo ne pagal paskirtį pažeidimu išduodama leidimą-higienos pasą ūkinei komercinei veiklai (detaliai leidimo-higienos paso išdavimo procedūras ir reikalavimo statinius naudoti tik pagal jų naudojimo paskirtį aptarsime „Teisės aktų, reglamentuojančių leidimo-higienos paso išdavimą, įgyvendinimo praktika“ skyriuje).

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 27 straipsnio 3 dalimi vykdydama valstybinę statybų priežiūrą Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos tikrina, ar statybą leidžiantys dokumentai išduoti teisėtai; tikrina statybų teisėtumą; įpareigoja statytoją (užsakovą) per nustatytą terminą pagal reikalavimus pakeisti statinio projektą ar pašalinti kitus trūkumus, susijusius su projektine dokumentacija, ar atlikti reikalingus statybos darbus, kad statinys (jo dalis) atitiktų statinio projekto sprendinius; statytojui (užsakovui) šio įpareigojimo neįvykdžius, dėl jo vykdymo kreipiasi į teismą; pagal kompetenciją

surašo statybos užbaigimo aktus; išduoda pažymas apie statinio ar patalpos paskirties pakeitimo teisėtumą; dėl neteisėtai priimtų su statybos procesu susijusių administracinių sprendimų panaikinimo kreipiasi į šiuos sprendimus priėmusius subjektus arba į teismą; Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso nustatytais atvejais surašo administracinių teisės pažeidimų protokolus, nagrinėja administracinių teisės pažeidimų bylas arba teikia šias bylas teismui.

Statinių naudojimo priežiūrą atliekantys viešojo administravimo subjektai (nagrinėjamu atveju savivaldybių administracijos) tikrina, kaip statinių naudotojai vykdo Lietuvos Respublikos statybos įstatymo ir kitų įstatymų bei teisės aktų nustatytus statinių techninės priežiūros ir naudojimo bei statinių saugos reikalavimus. Viešojo administravimo subjektas, atliekantis statinio naudojimo priežiūrą, paaiškėjęs, kad statinio būklė kelia pavojų statinyje ar arti jo gyvenančių, dirbančių ar kitais tikslais būnančių žmonių sveikatai, gyvybei ar aplinkai, atsižvelgdamas į grėsmės pobūdį, turi teisę pareikalauti, kad statinio naudotojas imtųsi priemonių žmonėms apsaugoti, jei būtina, pareikalauti, kad būtų organizuota jų evakuacija, sustabdytas statinio naudojimas, uždrausta bet kokia veikla statinyje; Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso nustatytais atvejais ir tvarka surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus, nagrinėti administracinių teisės pažeidimų bylas ir skirti administracines nuobaudas arba teikti administracinių teisės pažeidimų bylas teismui.

Taigi, valstybinę statybų priežiūrą ir statinių naudojimo priežiūrą vykdančioms institucijoms suteikti įgaliojimai ir priemonės galinčios užtikrinti, kad būtų įgyvendinamos su statinio naudojimu pagal paskirtį susijusios Lietuvos Respublikos statybos įstatymo nuostatos. Tačiau nagrinėdami leidimo-higienos paso išdavimo procedūras matysime, kad praktikoje šios nuostatos vis dėlto nėra įgyvendinamos.

Kita Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų savininkų bendrijų įstatymo nuostata reguliuojama, kad pasiūlymas keisti gyvenamųjų patalpų paskirtį iki projektavimo sąlygų išdavimo turi būti viešai aptartas su bendrijos nariais ir kitais patalpų savininkais. Ši nuostata netaikoma, kai negyvenamosios patalpos keičiamos į gyvenamasias, taip pat kai naujai negyvenamųjų patalpų paskirčiai, palyginti su esama, netaikomi griežtesni aplinkos apsaugos, higienos, priešgaisrinės saugos ir kiti privalomi reikalavimai. Pastarąją nuostatą dėl griežtesnių reikalavimų netaikymo praktikoje ne visuomet aišku kaip interpretuoti, kadangi be tikrai objektyviai įvertintinų griežtesnių ar paprastesnių reikalavimų, daugelis aplinkos apsaugos, higienos, priešgaisrinės saugos ir kitų reikalavimų yra ne griežtesni ar lengvesni, bet tiesiog skirtingi. Nuostatos taikymas galėtų būti suprantamas, jeigu, tarkim gyvenamajame name buvusių administracinės paskirties patalpų paskirtis būtų keičiama į viešbučių paskirtį ar atvirkščiai.

Kadangi tiek administracinėse, tiek viešbučių paskirties patalpose vykdomose veiklose nenaudojamos ypatingos technologijos, įrenginiai, veikla nepasižymi išskirtiniais veiksniais, galinčiais daryti poveikį šalia gyvenančių asmenų gyvenamajai aplinkai, ir tokios veiklos galimai vienodai neturėtų didelės įtakos ar galimai vienodai įtakotų šalia gyvenančių asmenų gyvenamąją aplinką. Tačiau, jeigu administracinės paskirties patalpų paskirtis keičiama į maitinimo, sporto ar paslaugų paskirtį? Teisės aktai neskirsto (neklasifikuoja) aplinkosaugos, higienos, priešgaisrinės saugos ir kitų reikalavimų į „griežtesnius“ ir „mažiau griežtus“. Todėl nepakankamai aišku, kas turėtų įvertinti aplinkosaugos, higienos, priešgaisrinės ir kitų privalomų reikalavimų griežtumą, kokiais kriterijais vadovaujantis tai turėtų būti daroma. Praktikoje susiduriama, kai minėta teisės akto nuostata piktnaudžiaujama: gyvenamosios paskirties patalpų paskirtis pritarus gyvenamojo namo bendrijos nariams ir kitiems butų bei kitų patalpų savininkams keičiama į administracinės, o vėliau, vadovaujantis Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų savininkų bendrijų įstatymo nuostata leidžiančia keisti negyvenamosios paskirties patalpų paskirtį neaptariant to su gyventojais, ir neprašant jų pritarimo, pavyzdžiui, į paslaugų. Paslaugų paskirties patalpose įrengiamas grožio salonas su pirtimi ir vykdoma veikla, kuri vėliau daro nemažą poveikį gyventojų būstui, gyvenamajai aplinkai (orui, mikroklimatui) ir kuriai namo gyventojai iš esmės būtų prieštaravę. Tokiu būdu nesant konkrečių teisės aktų reikalavimų „griežtumo“ kriterijų, apeinama Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų savininkų bendrijų įstatymo nuostata įpareigojanti keičiant gyvenamųjų patalpų paskirtį tai aptarti su gyvenamojo namo bendrijos nariais ir kitų patalpų savininkais ir išvengiama patalpų paskirties keitimo derinimo su gyventojais procedūrų tais atvejais, kai galimas jų (gyventojų) nepritarimas.

IV. DALYVAVIMAS TARŠOS INTEGRUOTOS PREVENCIJOS IR KONTROLĖS (TIPK) LEIDIMŲ IŠDAVIMO PROCESĖ

Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymo 12 straipsnis numato, kad teršalai iš stacionaraus taršos šaltinio gali būti išmetami į aplinkos orą tikrai tam turint leidimą. Aplinkos ministerija nustato leidžiamus išmesti į aplinkos orą iš stacionarių taršos šaltinių teršalų kiekius pagal naudojamų technologinių įrenginių pajėgumus ir kitas su aplinkos oro taršos reguliavimu susijusias sąlygas. Leidimai teršalus išmesti į aplinkos orą yra išduodami vadovaujantis **Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklėmis**, patvirtintomis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakyму Nr. 80. Šios taisyklės nustato Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme nurodyto leidimo eksploatuoti ūkinės veiklos objektus ar vykdyti ūkinę veiklą išdavimo, atnaujinimo, koregavimo ir panaikinimo tvarką. Šios taisyklės be kitų aspektų nustato *aplinkos oro taršos, kvapų mažinimo priemonių*, numatytų Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatyme įgyvendinimą, kitų aplinkos apsaugos priemonių planavimą bei įgyvendinimą. Išduodant leidimą ir nustatant leidimo sąlygas įvertinamas veiklos vykdytojo techninis bei ekonominis pasirengimas saugiai eksploatuoti įrenginį, vadovaujantis šiais principais: turi būti laikomasi Lietuvos Respublikos tarptautinių įsipareigojimų ir atsižvelgiama į vietos aplinkos sąlygas; neturi būti sukeliama didelė tarša ir pažeidžiamos nustatytos aplinkos kokybei normos bei kiti reikalavimai; turi būti taikomos visos prieinamos taršos prevencijos priemonės ir švaresnės technologijos, užtikrinančios aplinkos kokybę; gamtos ištekliai turi būti naudojami racionaliai ir taupiai, energija – efektyviai, vykdomas medžiagų ir žaliavų, kuro ir energijos suvartojimo gamyboje monitoringas ir kontrolė; turi būti vengiama atliekų susidarymo; turi būti įvertinama avarių rizikos tikimybė ir numatomos reikiamos priemonės joms išvengti, apriboti bei mažinti galimus jų padarinius, taip pat numatyti būdus jų padariniams likviduoti; turi būti numatytos priemonės galimai aplinkos ir jos elementų taršai išvengti ar ją riboti ar mažinti, esant neatitiktinėms ūkinės veiklos sąlygoms, taip pat priemonės veiklos vietos būklės atkūrimui iki visiško veiklos nutraukimo; nustatyta tvarka turi būti vykdomas ūkio subjektų aplinkos monitoringas ir kt.

Visuomenės sveikatos centrai nuo 2009 m. sausio mėn. vadovaujantis Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklėmis dalyvauja taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK) leidimų išdavimo procese derindamos paraiškų TIPK leidimams gauti paraiškos XI skyrių (Triukšmo sklidimas ir kvapų kontrolė) bei TIPK leidimų projektus (nuo 2009 m. spalio mėn.). VSC TIPK leidimų dokumentai kai kuriais atvejais buvo teikiami VSC derinimui ir anksčiau, tačiau teisės aktuose nebuvo įtvirtintas privalomas

teikimas VSC, neapibrėžta visuomenės sveikatos centrų kompetencija. Pažymėtina, kad VSC specialistų kompetencija derinant TIPK leidimų dokumentus teisės aktais iki šiol neapibrėžta, kadangi užtruko reikalingų teisės aktų projektų derinimas su Aplinkos ministerija ir jai pavaldžiomis institucijomis. Yra parengtas Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimo išdavimo procese reglamento projektas, kurį Sveikatos apsaugos ministerija pateikė derinti Aplinkos ministerijai 2010 m. kovo mėn., tačiau iki šiol į pasiūlymus nėra atsižvelgta, pastabų dėl reglamento projekto nepateikta ir teisės aktas nėra patvirtintas.

Paraiškos TIPK leidimui išduoti ar atnaujinti XI skyriaus „Triukšmo sklidimas ir kvapų kontrolė“ 46 punkte „Kvapų kontrolė“ nurodyta, kad Taisyklių 1 priede nurodytiems įrenginiams reikalavimai kvapų parametrų nustatomi pagal galiojančių kvapus reglamentuojančių normatyvinių dokumentų reikalavimus. Įsigalios Atsižvelgiant į nuo 2011 m. sausio 1 d. įsigaliosiančią Lietuvos higienos normą HN 121:2010 „Kvapo koncentracijos ribinė vertė gyvenamosios aplinkos ore“, kurioje yra reglamentuota kvapo koncentracijos ribinė vertė (8 europiniai kvapo vienetai (8 OUE/m^3)), taikoma gyvenamųjų ir kai kurių visuomeninės paskirties pastatų patalpų orui, Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos raštu rekomendavo VSC, kad ūkio subjektai (kurie teikia TIPK leidimams gauti dokumentus) paraiškos 46 punkte turėtų deklaruoti, kad vykdoma ūkinė veikla nuo 2011 m. sausio 1 d. nepažeis Lietuvos higienos normos HN 121:2010 „Kvapo koncentracijos ribinė vertė gyvenamosios aplinkos ore“ reikalavimų. Atitinkama nuostata turėtų būti įrašyta ir TIPK leidimo projekto 32 punkte „Kvapų kontrolė“. Veiklos vykdytojas taip pat turi nurodyti galimas kvapų sklidimo iš įrenginių sumažinimo priemones atsižvelgdamas į Europos Sąjungos geriausių prieinamų gamybos būdų informaciniuose dokumentuose pateiktas rekomendacijas kvapams mažinti. Be to, tikslinga inicijuoti ūkio subjektui vykdyti oro kokybės taršos stebėseną. Šios VVSPT raštu nurodytos rekomendacijos buvo pateiktos todėl, kad Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklėse kvapų kontrolės dalis nėra išsamiai apibrėžta, o Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. gegužės mėn. protokoliniu sprendimu nurodė Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžioms institucijoms dalyvaujant TIPK atnaujinimo procedūrose (dėl kiaulių auginimo įmonių) užtikrinti kad būtų įgyvendinami nuo 2011 m. sausio 1 d. įsigaliosiančios Lietuvos higienos normą HN 121:2010 „Kvapo koncentracijos ribinė vertė gyvenamosios aplinkos ore“ reikalavimai. Pažymėtina, kad įsigaliojus šiai higienos normai, ūkinės veiklos vykdytojas derindamas dokumentus TIPK leidimui gauti, galės atlikti kvapų matavimus ar modeliavimus tik esamai veiklai (t. y. tai, kuriai reikės koreguoti TIPK

leidimą), tačiau negalės to padaryti prognozuojamai veiklai, kai objektas dar nevykdys ūkinės komercinės veiklos.

2009 m. VSC buvo pateikta derinti 297 paraiškos TIPK leidimams gauti ir 207 TIPK leidimo projektai. Šiems dokumentams buvo pritarta, tačiau 16-ai pateiktos pastabos.

V. TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ LEIDIMO-HIGIENOS PASO IŠDAVIMĄ, ĮGYVENDINIMO PRAKTIKA

Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 21 straipsnyje reglamentuota, kad vienos iš priemonių, kuriomis užtikrinama saugi asmenų gyvenamoji aplinka yra tinkamų higienos sąlygų ir režimo gyvenamojoje teritorijoje bei pastatuose sudarymas bei gyvenamųjų patalpų tinkamas mikroklimatas ir grynas oras. Šių priemonių vykdymą pagal kompetenciją užtikrina valstybės ir savivaldybių institucijos. Visuomenės sveikatos saugos pagrindą sudaro pavojaus ir žalos sveikatai ribojimo priemonių sistema darbo, gyvenamojoje bei gamtinėje aplinkoje. Viena iš priemonių, kurių pagalba visuomenės sveikatos priežiūros institucijos įgyvendina pavojaus ir žalos sveikatai prevenciją ir ribojimą, yra leidimo –higienos paso išdavimas epidemiologiškai svarbiai ir galinčiai turėti neigiamą įtaką visuomenės sveikatai veiklai. Epidemiologiškai svarbi veikla Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatyme apibrėžiama, kaip veikla, kai asmenys turi tiesioginį sąlytį su neįpakuotais maisto produktais, centralizuotai tiekia vandenį, prižiūri vandentiekio sistemas, gamina vaistus, kosmetikos priemones bei asmens higienos priemones arba teikia kosmetikos, pirties, kirpimo ir kitas paslaugas, turėdami tiesioginį sąlytį su žmogaus kūnu.

Teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos išduodamas leidimas-higienos pasas liudija, kad ūkinės komercinės veiklos sąlygos atitinka visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimus. Veiklos, kurioms būtinas leidimas-higienos pasas, nurodytos Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 21 straipsnio 4 dalyje. Į sąrašą įtrauktos ir veiklos, kurios būdamos artimoje gyvenamosios aplinkos kaimynystėje (pvz., kai veikla vykdoma daugiabučiame gyvenamajame name) neabejotinai gali ją įtakoti (pirčių, baseinų, grožio paslaugų ir kt. veikla).

Pagrindines leidimų-higienos pasų išdavimo, atsisakymo išduoti, patikslinimo, galiojimo panaikinimo, galiojimo sustabdymo ir galiojimo sustabdymo panaikinimo nuostatas nustato Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 21 straipsnio 3-13 dalys, minėtų leidimo-higienos paso išdavimo procedūrų sąlygas ir tvarką detalizuoja **Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklės**, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. V-632. Prieš išduodant leidimą-higienos pasą įvertinama, ar pateikti tinkamai įforminti dokumentai, įrodantys teisėtą naudojimąsi patalpomis ir (ar) įranga, atliekamas ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimas veiklos vykdymo vietoje, kurio metu patikrinama ir įvertinama, ar numatomos vykdyti ūkinės komercinės veiklos sąlygos atitinka visuomenės

sveikatos saugos reglamentų (higienos normų) ir kitų visuomenės sveikatos saugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus.

Pakankamai dažnai daugelis Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatyme nurodytų veiklų vykdomos daugiabučiuose gyvenamuosiuose namuose, todėl vertinant ūkinės komercinės veiklos sąlygas, vertinamas ne tik ūkinės komercinės veiklos poveikis (jos ne pavojingumas ir nekenksmingumas sveikatai) tiesiogiai su šia veikla susijusiems asmenims (pvz., paslaugų vartotojams, darbuotojams), bet ir galimas ūkinės komercinės veiklos poveikis su šia veikla nesusijusiems asmenims (pvz., daugiabučio gyvenamojo namo, kuriame vykdoma tam tikra ūkinė komercinė veikla, gyventojams). Tai atliekama vertinant pastatų (patalpų), kuriose vykdoma (numatoma vykdyti) ūkinė komercinė veikla inžinerinę įrangą (pvz., vėdinimo sistemos įrengimą), su ūkinės komercinės veiklos sąlygomis susijusius, galinčius daryti įtaką visuomenės sveikatai veiksnius (fizikinius, cheminius, biologinius). Kaip buvo minėta, tam tikrą veiklą reglamentuojantys specialieji visuomenės sveikatos saugos teisės aktai nenustato specifinių vėdinimo sistemos įrengimo reikalavimų – techninių aspektų, parametrų. Daugelyje jų nurodomas vėdinimo sistemos tipas (pvz., mechaninė tiekiamoji ir ištraukiamoji, mechaninė šalinamoji), tačiau nenurodomi konkretūs vėdinimo sistemos darbo kokybę ir efektyvumą galintys apibūdinti rodikliai (tiekiamo, ištraukiamo oro kiekis, reikalavimai oro apykaitai ar pan.). Leidimo-higienos paso išdavimo etape neturėtų būti vertinami statinio projektavimo, statybos, priėmimo tinkamu naudoti metu turėję būti įvertinti ir įgyvendinti aspektai, todėl logiška, kad visuomenės sveikatos teisės aktai nenustato vėdinimo sistemos įrengimo techninių reikalavimų. Toks reglamentavimas būtų tinkamas ir suprantamas, jeigu visuose statybos etapuose statinio (patalpų) vėdinimo sistema nuosekliai ir tikslingai būtų vertinama atsižvelgiant į numatomą statinio (patalpų) naudojimo paskirtį, statinyje (patalpose) numatomą vykdyti veiklą. Tačiau ankstesniuose skyriuose jau aptarėme, kad praktikoje tai ne visada įgyvendinama. Dar blogesnis reglamentavimo pavyzdys, kai specialiajame visuomenės sveikatos saugos teisės akte nurodoma, kad „statinių šildymo ir vėdinimo kokybė turi atitikti teisės aktų reikalavimus“, „šildymo vėdinimo sistemos projektuojamos teisės aktų nustatyta tvarka“ ir pateikiama nuoroda į vieną ar kelis šildymo, vėdinimo reikalavimus nustatančius statybos techninius reglamentus. Tokiu būdu ūkinės komercinės veiklos sąlygų vertinimą atliekantis visuomenės sveikatos specialistas leidimo-higienos paso išdavimo metu ne tik „gražinamas“ į statybų procesą, bet ir įpareigojamas vėdinimo sistemą vertinti pagal aplinkos ministro nustatytus reikalavimus neturėdamas tam nei tinkamos kompetencijos, nei įstatymų suteiktų įgaliojimų. Dažnai dėl šios nuostatos ir jos skirtingo interpretavimo bei taikymo praktikoje susiduriama su tam tikrais klausimais: leidimo-higienos paso išdavimo metu visuomenės sveikatos specialistas turėtų vertinti šildymo, vėdinimo ir oro

kondicionavimo sistemų įrengimą ir su tuo susijusius dokumentus (vėdinimo sistemos pasą, aksonometrines schemas) ar tik tam tikrus mikroklimato parametrus, oro taršos lygius, ar neturėdamas tinkamos kvalifikacijos ir pasirengimo ir įvertinęs vėdinimo sistemos įrengimą turėtų prisiimti atsakomybę už šio vertinimo teisingumą, ar leidimo-higienos paso išdavimo metu turėtų būti vertinami statinio statybos metu turėję būti įvertinti su statiniu susiję reikalavimai ir, kuri institucija – statinį pripažinusi tinkamu naudoti ar leidimą-higienos pasą išduodanti – turėtų būti atsakinga, jeigu statinio statybos procedūrų metu buvo neįvertinti ar netinkamai įvertinti tam tikri statinio statybos aspektai, išaiškėję leidimo-higienos paso išdavimo metu? Reglamentavimo praktika, kai visuomenės sveikatos saugos teisės akte kalbant apie patalpų, kuriose vykdoma (numatoma vykdyti) tam tikra ūkinė komercinė veikla, įrengimą pateikiama bendro pobūdžio nuostata (pvz., pirties patalpos ir jų įrengimas turi atitikti teisės aktų nustatytus reikalavimus) su nuoroda į Lietuvos Respublikos statybos įstatymą bei jo poįstatyminius teisės aktus – statybos techninius reglamentus, yra labai dažna. Kaip dėl tokio reglamentavimo kylančių problemų (nesusipratimų) pavyzdį panagrinėsime vieno iš daugiabučio namo savininkų bendrijos valdybos pirmininko skundą dėl jo gyvenamajame name vykdomos pirties ir baseino (sūkurinės vonios) veiklos. Asmuo kreipėsi į visuomenės sveikatos priežiūros instituciją, nuroydamas, kad jo daugiabučiame gyvenamajame name įsikūrusi įmonė teikia pirties ir baseino (sūkurinės vonios) paslaugas, dėl ko minėto asmens bute jaučiamas drėgmės perteklius, pelija buto sienos, pūva grindys. Asmuo teigė, kad viena iš galimų priežasčių yra netinkamai įrengta vėdinimo sistema ir netinkamas šių patalpų aukštis, abejojo dėl šiai ūkinei komercinei veiklai išduoto leidimo-higienos paso teisėtumo bei prašė sustabdyti jo galiojimą. Savo teiginius daugiabučio namo savininkų bendrijos valdybos pirmininkas motyvavo tuo, kad patalpų, kuriose teikiamos pirties ir kitų vandens procedūros aukštis neatitinka pirties įrengimo ir priežiūros saugos sveikatai reikalavimus reglamentuojančios Lietuvos higienos normos HN 39:2005 „Pirtys: įrengimo ir priežiūros saugos sveikatai reikalavimai“ 11 punkto reikalavimų. Pastebėtina, kad minėta higienos norma nenustato patalpų, kuriose teikiamos pirties paslaugos, aukščio, tačiau jos 11 punkte sakoma: „pirties patalpos ir jų įrengimas turi atitikti teisės aktų nustatytus reikalavimus“ ir pateikiama nuoroda į Lietuvos Respublikos statybos įstatymą, **statybos techninį reglamentą STR 2.02.02:2004 „Visuomeninės paskirties statiniai“**, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. vasario 27 d. įsakymu Nr. D1-91 bei kitus teisės aktus. Būtent statybos techniniame reglamente STR 2.02.02:2004 „Visuomeninės paskirties statiniai“ yra nurodytas pirties bei vandens ir kitokių procedūrų patalpų aukštis. Tačiau statinių (patalpų) projektų atitiktis Lietuvos Respublikos statybos įstatymo, statybos techninių reglamentų ir kitų teisės aktų nustatytiems reikalavimams vertinama statinio projektavimo metu. Ar statinys (patalpos) atitinka statinio projektą, ar yra

tinkamai įvykdyti statinio projekto sprendiniai, ar statinys atitinka esminius statinio reikalavimus, galimybė saugiai naudoti statinį pagal paskirtį vertinama statinio pripažinimo tinkamu naudoti metu. Patalpų aukštis turėjo būti įvertintas būtent statybos procesų metu. Leidimą-higienos pasą pirčių ir baseinų veiklai išdavusi institucija ūkinės komercinės veiklos vertinimo metu neturėjo vertinti šių patalpų aukščio ir pagrindo neišduoti ar sustabdyti leidimo-higienos paso galiojimą, bet būdama paskutine leidimą išdavusia institucija turėjo prisiimti atsakomybę už galimą statybą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimą. Taigi, nors išduodant leidimą-higienos pasą vertinama ūkinės komercinės veiklos sąlygų atitiktis visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimams (teritorijos, pastatų (patalpų) įrengimo, darbuotojų pasirengimo vykdyti ūkinę komercinę veiklą ir kiti aspektai) ir nevertinami statinių (patalpų) statybos aspektai, netinkamas higienos normos nuostatos pateikimas suponuoja nuomonę, kad daugelis statybos aspektų turi būti vertinami ir leidimo-higienos paso išdavimo bei visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu.

Kaip vienas iš šio nevisiškai tinkamo reglamentavimo problemos sprendimo būdų kai kurių visuomenės sveikatos saugos teisės aktų rengėjų buvo pasirinktas reglamentavimas higienos normoje nurodant, kad turi būti suprojektuotos ir įrengtos tokios mikroklimato parametrus palaikančios ir reguliuojančios šildymo, vėdinimo ir (ar) oro kondicionavimo sistemos, kad visose patalpose būtų galima palaikyti higienos normoje nurodytus konkrečius mikroklimato parametrų, dydžius arba tiesiog nurodant mikroklimato parametrų, oro taršos rodiklių dydžius, kurie turi būti užtikrinami vienoje ar kitoje patalpoje. Toks reglamentavimas atitinka Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatyme apibrėžtą sveikatos apsaugos ministrui priskirtą reglamentavimo sritį, užtikrina, kad ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo, o vėliau visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu, bus vertinami tik visuomenės sveikatos saugos reikalavimai, kuriuos visuomenės sveikatos specialistai bus kompetentingi įvertinti, o verslo subjektai bus apsaugoti nuo pakartotinio tų pačių statinio (patalpų) įrengimo aspektų vertinimo skirtingų procedūrų (statinio projektavimo, statinio pripažinimo tinkamu naudoti, leidimo-higienos paso išdavimo) metu.

Jeigu darysime prielaidą, kad ūkinės komercinės veiklos vykdymo vietoje įrengta vėdinimo sistema buvo įvertinta atitinkamuose statinio statybos etapuose, leidimo-higienos paso išdavimo metu turėtų būti vertinami tik tam tikri šios vėdinimo sistemos darbo kokybę ir efektyvumą apibūdinantys parametrai (tiekiamo, ištraukiamo oro kiekis, reikalavimai oro apykaitai ar pan.), mikroklimato (patalpų oro temperatūros, santykinės oro drėgmės, oro judėjimo greičio) rodiklių dydžiai, oro tarša tam tikromis medžiagomis. Taigi, specialieji visuomenės sveikatos saugos teisės aktai turėtų reglamentuoti konkrečius oro kokybės parametrus, rodiklius, jų dydžius ūkinės komercinės veiklos vykdymo vietoje ir gyvenamojoje aplinkoje (gyvenamosios

patalpose). Šių parametru, rodikliu, dydžių užtikrinimo būdai, priemonės ir kiti klausimai (koku būdu tai bus padaryta, pasirenkant kokias oro vėdinimo, šildymo, kondicionavimo sistemas, jų techninius duomenis, įrengimo galimybes ir kt.) turėtų būti įvertinti ir išspręsti statinio projektavimo ir vėlesnių statybos procesų metu.

Teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų apklausos duomenimis ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo metu vertindami patalpų vėdinimo sistemą visuomenės sveikatos specialistai vertina: vėdinimo sistemos pasą, aksonometrines schemas, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, patalpų oro judėjimo greičio tyrimų protokolus, patalpų oro temperatūros tyrimų protokolus, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolus, patalpų oro taršos tyrimų protokolus. Pastebėtina, kad tuos pačius dokumentus teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos vertina ir dalyvaudamos statinio pripažinimo tinkamu naudoti komisijoje bei vertindamos statinio šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo dalį.

4 iš 10 apklaustų teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų nurodė, kad ūkinės komercinės veiklos vertinimo metu vertina tik patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolus, 2 – vėdinimo sistemos pasą, aksonometrines schemas, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, 1 – vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolus, 1 – vėdinimo sistemos pasą, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų bei akustinio triukšmo matavimo protokolus, 1 – vėdinimo sistemos pasą, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolus, 1 – vėdinimo sistemos pasą, aksonometrines schemas, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės, patalpų oro taršos tyrimų protokolus.

Apklausos rezultatai rodo, kad daugeliu atveju ūkinės komercinės veiklos vykdymo metu vertinant patalpų vėdinimo sistemą vertinami ne tik patalpų mikroklimato ir oro taršos parametrai, bet ir pačių vėdinimo sistemų įrengimo aspektai. Pastebėtina, kad tik viena teritorinė visuomenės sveikatos priežiūros įstaiga vertina patalpų oro taršos tyrimų protokolus. Kai kuriais atvejais vėdinimo sistema vertinama ne kaip tinkamą patalpų oro kokybę užtikrinantis įrenginys, bet kaip triukšmo šaltinis.

Kadangi daugelyje visuomenės sveikatos saugą reglamentuojančių teisės aktų nenurodomi konkretūs vėdinimo sistemos darbo kokybę ir efektyvumą galintys apibūdinti

rodikliai (tiekiamo, ištraukiamo oro kiekis, reikalavimai oro apykaitai ar pan.) analizavome teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų pateiktus duomenis apie tai, kokie rodikliai, parametrai vertinami nagrinėjant minėtus dokumentus. Rezultatai parodė, kad vertindamos vėdinimo sistemos pasą teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos vertina vėdinimo sistemos „atitiktį projektui“, „vėdinimo sistemos ir paso atitiktį“, „projektinį ir faktinį oro kiekį (m^3 / h)“, oro judėjimo greičio, oro temperatūros, santykinės oro drėgmės dydžius, „sistemų funkcionavimą“. Vertindamos vėdinimo sistemos aksonometrines schemas vertina informaciją apie oro paėmimo, šalinimo angas, jų altitudes, kryptis. Vertindamos vėdinimo sistemų išbandymo aktus vertina projektinį ir faktinį oro kiekį, oro judėjimo greičio, oro temperatūros, santykinės oro drėgmės dydžius. Vertindamos vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus vertina vėdinimo sistemos atitiktį projektui, „vėdinimo sistemos našumą“, „oro apykaitos balansą“, „oro srautų matavimo vietas, oro kiekius ir kitus sistemos parametrus“. Apibendrinus duomenis, galima pastebėti, kad vertindamos vėdinimo sistemos pasą, aksonometrines schemas, vėdinimo sistemų išbandymo aktus, vėdinimo efektyvumo tyrimų protokolus, teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos vertina ne konkrečius mikroklimato, oro taršos rodiklius ar parametrus, bet vėdinimo sistemų atitiktį *projektiniams sprendiniams*, kas iš esmės yra ydinga praktika. Ūkinės komercinės veiklos vertinimo metu neturi būti vertinami statybos proceso metu turėję būti įvertinti dokumentai ir / ar parametrai. Pažymėtina, kad visuomenės sveikatos saugą reglamentuojantys teisės aktai daugeliu atveju nustato tik oro judėjimo greičio, oro temperatūros, santykinės oro drėgmės parametrus, todėl įvertinti, pvz., oro apykaitos, atitikties teisės aktų reikalavimams neįmanoma, kadangi šis parametras (rodiklio) dydis nereglamentuotas.

Nors apklausos rezultatai parodė, kad tik 4 iš 10 teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų ūkinės komercinės veiklos sąlygų vertinimo metu vertindamos patalpų vėdinimo sistemą vertina tik tuos rodiklius (patalpų oro judėjimo greitis, oro temperatūra, patalpų santykinė oro drėgmė), kurie yra nustatyti visuomenės sveikatos saugos teisės aktuose, visos teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos nurodė, kad vertina vėdinimo sistemos atitiktį visuomenės sveikatos saugos teisės aktų (higienos normų) reikalavimams. Beje, tai nurodė ir tos įstaigos, kurios teigė ūkinės komercinės veiklos sąlygų vertinimo metu patalpų oro judėjimo greičio, patalpų oro temperatūros, patalpų santykinės oro drėgmės tyrimų protokolų nevertinančios. 60 procentų apklaustų įstaigų nurodė, kad ūkinės komercinės veiklos sąlygų vertinimo metu vertina vėdinimo sistemos atitiktį visuomenės sveikatos saugos teisės aktų (higienos normų) ir statybos techninių reglamentų reikalavimams. Įvertinus tai, kad visuomenės sveikatos saugos teisės aktuose (higienos normose) ir statybos techniniuose reglamentuose

nustatyti mikroklimato parametrų dydžiai skiriasi ir šių teisės aktų nuostatos yra prieštaringos (tai buvo aptarta ankstesniuose skyriuose), tokio vertinimo teisingumas ir patikimumas yra abejotinas.

Taip pat abejotina, ar tinkamos kvalifikacijos, tam tikrų techninių (inžinerinių) žinių neturintis visuomenės sveikatos specialistas, yra pakankamai kompetentingas vertinti vėdinimo sistemos įrengimo atitiktį teisės aktų reikalavimams ar vėdinimo sistemos įrengimo atitiktį projekto sprendiniams. 3 iš 10 visuomenės sveikatos centrų nuomone, ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo metu visuomenės sveikatos specialistas kompetentingas įvertinti tik atliktų patalpų mikroklimato, oro taršos tyrimuose pateiktų rodiklių atitiktį teisės aktų reikalavimams, 2 – kompetentingas įvertinti vėdinimo sistemos įrengimo atitiktį projekto sprendiniams ir patalpų mikroklimato, oro taršos tyrimuose pateiktų rodiklių atitiktį teisės aktų reikalavimams, 2 – kompetentingas įvertinti vėdinimo sistemos įrengimo atitiktį teisės aktų reikalavimams, vėdinimo sistemos įrengimo atitiktį projekto sprendiniams ir patalpų mikroklimato, oro taršos tyrimuose pateiktų rodiklių atitiktį teisės aktų reikalavimams, 1 – kompetentingas įvertinti vėdinimo sistemos įrengimo atitiktį teisės aktų reikalavimams, vėdinimo sistemos įrengimo atitiktį projekto sprendiniams, 1 – kompetentingas įvertinti vėdinimo sistemos įrengimo atitiktį teisės aktų reikalavimams ir patalpų mikroklimato, oro taršos tyrimuose pateiktų rodiklių atitiktį teisės aktų reikalavimams, 1 – kompetentingas įvertinti vėdinimo sistemos įrengimo atitiktį projekto sprendiniams bei jos atitiktį visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimams.

Didžiosios dalies apklaustų teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų nuomone, ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo metu tikslinga vertinti patalpų vėdinimo sistemą. Pagrindinis vėdinimo sistemos vertinimo būtinybės motyvas – nuo vėdinimo sistemos priklauso patalpų oro taršos, mikroklimato parametrai ir tai yra vienas svarbesnių, ūkinės komercinės veiklos komponentų dažniausiai įtakojantis gyvenamąją aplinką. Tačiau, kaip vienas iš tokio vertinimo reikalingumo pagrindimų, buvo nurodytas vėdinimo sistemos skleidžiamas triukšmas. Taigi, kai kuriais atvejais vėdinimo sistema vertinama kaip stacionarus triukšmo šaltinis, bet nesiejama su patalpų oro kokybe. 20 procentų apklaustų įstaigų nuomone, ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo metu patalpų vėdinimo sistemos vertinti netikslinga, nes ji įvertinama patalpas / pastatą pripažįstant tinkamu (-ais) naudoti.

Leidimas-higienos pasas išduodamas prieš pradėdant ūkio subjektui vykdyti ūkinę komercinę veiklą arba jau veikiančiam ūkio subjektui, kurio leidimo-higienos paso galiojimas baigėsi (iki 2009 m. gruodžio 28 d. išduoti leidimai-higienos pasai buvo išduodami terminuotai), buvo sustabdytas ar panaikintas. Leidimas-higienos pasas liudija, kad veiklos vykdytojas pasirengęs vykdyti tam tikrą veiklą (turi tam tinkamas sąlygas – patalpas, įrangą, priemones,

darbuotojus). Jeigu leidimas-higienos pasas išduodamas naujai įsisteigusiam objektui, kuris iki šiol veiklos nevykdė, o tik numato ją vykdyti, ūkinės komercinės veiklos vertinimo metu sudėtinga įvertinti tikruosius mikroklimato parametrų dydžius, realią oro taršą, susidarysiančią pradėjus vykdyti veiklą ir visu pajėgumu pradėjus eksploatuoti statinį (patalpas), įrenginius, naudoti priemones. Tam, kad galima būtų įvertinti, ar vykdoma veikla iš tiesų atitinka visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimus, tam tikrus jos skleidžiamus ir neigiamą poveikį visuomenės sveikatai galinčius daryti įtaką veiksnius, ūkinės komercinės veiklos vertinimas turėtų būti atliekamas tuomet, kai veikla vykdoma (teikiamos paslaugos, susijusios su vertintiniais veiksniais) visomis numatomomis veiklos vykdymo apimtimis, pajėgumu.

Pavyzdžiui, teikiant dirbtinių nagų priauginimo paslaugą naudojamos medžiagos, kurių sudėtyje yra ir įvairiu pavidalu (garai, aerozolis, dulkės) į aplinką gali skirtis etilmetakrilatas, metilmetakrilatas, acetonas, toluenas, ksilolas, etilo eteris, metileno chloridas, glikolio eteris, formaldehidai, chidrochinonas. Šių medžiagų koncentracijos darbo ir gyvenamosios aplinkos ore yra ribojamos. Išsiskiriančios medžiagos dirgina akių, nosies, kvėpavimo takų gleivinę, alergizuoja, gali sukelti astmos priepuolį, daro poveikį nervų sistemai, reprodukcinei sistemai, yra kancerogeninės (gali sukelti vėžį). Jeigu leidimas-higienos pasas išduodamas grožio salono veiklai, kuriame teikiamos nagų priežiūros (dirbtinių nagų priauginimo) paslaugos, siekiant įvertinti vieną iš veiksnių galinčių daryti įtaką visuomenės sveikatai - oro cheminę taršą, būtina, kad vertinimo metu šios paslaugos būtų teikiamos. Tik tokiu atveju galima bus įvertinti ar grožio salone įrengta vėdinimo sistema yra efektyvi, tinkamai surenka ir pašalina chemines medžiagas iš aplinkos ir užtikrina, kad jų koncentracijos tiek ūkinės komercinės veiklos vykdymo vietoje, tiek šalia esančiose gyvenamosiose patalpose neviršija leidžiamų lygių. Kadangi ūkinė komercinė veikla negali būti vykdoma kol neturi jai būtino leidimo-higienos paso, praktiškai tai galima būtų įgyvendinti tik tuo atveju, jeigu ūkinę komercinę veiklą vykdomas asmuo jau turi anksčiau išduotą terminuotą leidimą-higienos pasą ir šio galiojimui nesibaigus kreipiasi į leidimą-higienos pasą išduodančią instituciją prašydamas jį pratęsti. Atsižvelgiant į tai, kad leidimas-higienos pasas išduodamas dar nevykdomai (nepradėti vykdyti) veiklai, leidimo-higienos paso išdavimas yra daugiau dokumentinio vertinimo procesas, ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimą atliekanti institucija vertindama vienokį ar kitokį visuomenės sveikatai galintį daryti poveikį veiksnių pati neatlieka laboratorinių tyrimų, o tik sudaro ir pateikia veiklos vykdytojui laboratorinių tyrimų programą bei įvertina atliktų tyrimų (matavimų) rezultatus (tyrimų protokolus), galima teigti, kad toks ūkinės komercinės veiklos vertinimas neatspindi tikrojo galimo kenksmingų ūkinės komercinės veiklos veiksnių poveikio visuomenės sveikatai lygio. Todėl įvertinti realią ūkinės komercinės veiklos skleidžiamą taršą, fizikinių, cheminių ar biologinių veiksnių poveikio

visuomenės sveikatai mažą, galima tik vykdant veikiančio objekto operatyviają visuomenės sveikatos saugos kontrolę, dažniausiai gavus asmenų, gyvenančių ūkinės komercinės veiklos kaimynystėje, skundų. Tai yra tuomet, kai neigiamas poveikis gyvenamajai aplinkai jau yra padarytas. Kaip akivaizdus to pavyzdys galėtų būti mūsų minėtas daugiabučio namo savininkų bendrijos valdybos pirmininko skundas dėl jo gyvenamajame name vykdomos pirčių ir baseino (sūkurinės vonios) veiklos. Nepaisant to, kad šios ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo metu buvo konstatuota, kad veiklos sąlygos atitinka visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimus, ir gyvenamajame name vykdomai veiklai buvo išduotas leidimas-higienos pasas, dėl perteklinės drėgmės pirčių ir baseino (sūkurinės vonios) veikla neabejotinai turėjo įtakos šio asmens gyvenamajai aplinkai ir būstui. Į leidimą-higienos pasą išdavusį visuomenės sveikatos centrą asmuo kreipėsi tik tuomet, kai poveikis tapo akivaizdus (supelijo buto sienos, supuvo grindys).

Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklėse numatyta, kad ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo metu turi būti vertinami su ūkinės komercinės veiklos vykdymu susijusių fizikinės, cheminės, biologinės taršos bei kiti taršos šaltiniai, tačiau laboratorinių tyrimų programų sudarymą, laboratorinių tyrimų atlikimą reglamentuojančiuose punktuose, orientuojamasi tik į stacionarių triukšmo šaltinių skleidžiamo triukšmo matavimus gyvenamojoje aplinkoje. Kadangi tinkamas vėdinimas yra neabejotinai svarbus mažinant tam tikrų cheminių, o kai kuriais atvejais ir biologinių, veiksnių galimą poveikį visuomenės sveikatai bei užtikrinant sveiką ir saugią darbo ir gyvenamąją aplinką, ūkinės komercinės veiklos vertinimo metu atliekamo cheminių ir biologinių veiksnių vertinimą paanalizuosime vėdinimo sistemos vertinimo pavyzdžiu. Teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų apklausos rezultatai parodė, kad ūkinės komercinės veiklos vertinimo metu vertinant vėdinimą nurodomi šie galintys daryti įtaką visuomenės sveikatai veiksniai: oro temperatūra, oro judėjimo greitis, santykinė oro drėgmė, oro tarša, triukšmas. Minėti veiksniai nurodomi ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo pažymoje ir vertinami vadovaujantis ūkio subjekto atliktų ir vertinimą atliekančiai institucijai pateiktų laboratorinių tyrimų / matavimų protokolais. Tačiau Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklės nenustato leidimą-higienos pasą išduodančiai institucijai pareigos sudaryti laboratorinių tyrimų programų cheminių, biologinių ir mikroklimato (oro temperatūros, judėjimo greičio, santykinė oro drėgmės) veiksnių tyrimams, nesuteikia teisės reikalauti šių veiksnių tyrimų protokolų (tiesiogiai nenurodo, kad šie turi būti pateikti), o ūkio subjekto neįpareigoja šiuos tyrimus atlikti. Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklės parengtos atsižvelgiant į **Lietuvos Respublikos paslaugų įstatymo, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo** nuostatas ir buvo šių teisės aktų reglamentuojamų paslaugų teikimo veiklos laisvės įgyvendinimo

sąlygų, administracinio supaprastinimo, administracinės naštos verslui mažinimo, būtinumo ir proporcingumo ir kitų principų įtakojamos.

Vienintelis Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklėse nurodytas ir privalomas ūkio subjektui cheminis, biologinis tyrimas yra geriamojo vandens tyrimas. Tačiau šis tyrimas turi būti atliekamas tik tais atvejais, kai ūkinėje komercinėje veikloje naudojamas ne viešai tiekiamas geriamasis vanduo. Pagrindinis šio tyrimo tikslas, apsaugoti asmenį, kuris ateityje naudosis ūkio subjekto teikiamomis paslaugomis ir patį paslaugų teikėją nuo galimo tam tikrais mikroorganizmais ar cheminėmis medžiagomis užteršto vandens poveikio. Viešai tiekiamo geriamojo vandens sauga ir kokybė yra griežtai kontroliuojama ir už ją pagal **Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatymą** yra atsakingas tiekėjas, ne konkretus vartotojas (šiuo atveju ūkio subjektas). Tačiau Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatymas nurodo, kad vandentiekio skirstomuoju tinklu geriamąjį vandenį tiekiantys tiekėjai už vandens saugą ir kokybę atsako iki įvadų (įvadas - pirma vamzdyno atkarpa, jungianti pagal vandens tekėjimo kryptį viešojo vandens tiekimo skirstomąjį tinklą su vartotojui priklausančio pastato ar teritorijos vidaus tinklais) į geriamojo vandens vartotojams priklausančių pastatų vidaus vandentiekį. Už vartotojams (šiuo atveju ūkio subjekto) priklausančių pastatų vidaus vandentiekyje esančio geriamojo vandens saugą ir kokybę atsako patys vartotojai. Ankstesniuose skyriuose jau minėjome, kad vienas iš geriamojo vandens mikrobiologinės taršos rodiklių yra legionelių bakterijos. Šiomis bakterijomis užsikrečiama ne geriant vandenį, bet įkvepiant legionelėmis užteršto vandens aerozolio, todėl legionelės galėtų būti vertinamos kaip oro mikrobiologinės taršos rodiklis. Tarša legionelėmis priklauso ne tik nuo paties vandens, bet nuo įrenginių, kuriais jis tiekiamas priežiūros. Todėl net jeigu iki įvadų į vidaus vandentiekį tiekiamas legionelėmis neužterštas vanduo (ar jų kiekis neviršija leidžiamų lygių), ūkio subjektui priklausančio pastato ar teritorijos vidaus tinkluose (pvz., dėl netinkamos jų priežiūros) vanduo gali būti užterštas arba jo tarša gali padidėti iki pavojingo vartotojo sveikatai lygio. Taigi, ūkio subjektas yra atsakingas už jam priklausančio pastato ar teritorijos vidaus vandentiekio tiekiamo vandens saugą ir kokybę, ir atliekant ūkinės komercinės veiklos sąlygų vykdymo vertinimą neabejotinai turėtų būti vertinama ir viešai tiekiamo vandens sauga ir kokybė. Kaip tai patvirtinantį įrodymą galima paminėti atvejį, kai 2009 m. birželio 25 d. iš Europos legioneliozės darbo grupės (EWGLI) buvo gautas pranešimas apie Olandijos pilietės susirgimą legionelioze, kuris gali būti susietas su gyvenimu Lietuvos viešbutyje. 76 m. Olandijos pilietei buvo diagnozuota legioneliozė (diagnozė patvirtinta nustatant pirmos serologinės grupės legionelių antigeną (*L. pneumophila* sg1)). Visuomenės sveikatos centrui atlikus minėto viešbučio visuomenės sveikatos saugos kontrolę, vandentiekio vandens mėginyje buvo rasta $3,3 \pm 2,0 \times 10^3$ 1 litre vandens pirmos serologinės grupės *Legionella*

pneumophila (*L. pneumophila* sgl). Legionelių buvimas vandenyje buvo siejamas ne su vandentiekio skirstomuoju tinklu geriamąjį vandenį tiekiančiu tiekėju, jo tiekiamo vandens tarša, o su apgyvendinimo paslaugas teikiančiam ūkio subjektui priklausančių pastatų vidaus vandentiekio tinklų netinkama eksploatacija, priežiūra, tarša ir, atitinkamai, šiuose tinkluose esančio geriamojo vandens tarša.

Vienas iš dokumentų, kurių vertina leidimą-higienos pasą išduodanti institucija yra iš valstybės įmonės Registrų centro gautas statinio (-ių) (išskyrus nesudėtingų statinių), kuriame (-iuose) numatoma vykdyti ar vykdoma ūkinė komercinė veikla, pažymėjimas apie Nekilnojamojo turto registre įregistruotus statinius ir teises į juos išrašas, kuriuo remiantis įvertinama, ar statinys yra registruotas, kieno vardu ir ar jis teisėtai naudojamas. Teisės aktai numato, kad Nekilnojamojo turto registre gali būti registruojamas ir nebaigtas statyti statinys, kurio baigtumas gali būti, pvz., 50, 32 procentai. Tokio statinio įregistravimo pagrindas gali būti, pvz., statybos inspekcijos tarnybos pažyma. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas numato, kad eksploatuojamas gali būti tik pripažintas tinkamu naudoti, tai yra baigtas statyti, statinys. Tačiau nei Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklės, nei kiti visuomenės sveikatos saugos teisės aktai nenumato prievolės ūkio subjektui veiklą vykdyti tik pripažintame tinkamu naudoti (baigtame statyti) statinyje (ar jo dalyse), o leidimą-higienos pasą išduodančiai institucijai vertinti statybų baigtumo procento. Viena vertus, tai ne visuomenės sveikatos saugos reikalavimas, visuomenės sveikatos priežiūros institucijos dalyvauja kai kuriuose statybos etapuose, bet neįpareigotos vykdyti statybos ir statinių naudojimo priežiūros ir, teoriškai, net nebaigtame statyti statinyje galėtų būti įrengtos visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimus atitinkančios patalpos, vykdoma šių teisės aktų reikalavimus atitinkanti veikla, todėl logiška, kad leidimo-higienos paso išdavimo metu teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos neturėtų vertinti statybą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimo. Kita vertus – būtent statybos procesų metu priimtų sprendimų dėka sudaromos sąlygos saugiam statinio ar jo dalies eksploatavimui, tam tikrų oro taršos, mikroklimato parametrų užtikrinimui tiek patalpose, kuriose vykdoma ūkinė komercinė veikla, tiek šalia esančiose (pvz., gyvenamosiose) patalpose, atskirų valstybinės statybų priežiūros procesų metu statinio sauga įvertinama įvairių valstybės institucijų (pvz., priešgaisrinės saugos), ir jos prisiima atsakomybę, patvirtindamos, kad statinys bus saugus jame ir aplink jį esančių asmenų sveikatai ir aplinkai. Kadangi leidimas-higienos pasas daugeliu atveju yra galutinis valstybės institucijos išduotas leidimas, o jo išdavimo metu nevertinami statinių statybos aspektai, kyla abejonių ar visuomenės sveikatos priežiūros institucijos vertindamos patalpas ir jose vykdomą veiklą tik labai siauru visuomenės sveikatos saugos aspektu turėtų prisiimti visą atsakomybę už tokią veiklą, ar būdamos valstybinėmis institucijomis ir vykdydamos valstybės joms deleguotas funkcijas turėtų vadovautis

tik visuomenės sveikatos saugos teisės aktais, neatsižvelgdamos į kitų teisės aktų, pvz., Lietuvos Respublikos statybos įstatymo, nuostatas. Įvertinus leidimus-higienos pasus išduodančių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų apklausos rezultatus nustatyta, kad tais atvejais, kai pažymėjime apie Nekilnojamojo turto registre įregistruotus statinius (Nekilnojamojo turto registro centrinio duomenų banko informaciniame išrašė) nurodyta, kad statinio baigtumas yra mažesnis nei 100 procentų, statinys nepripažintas tinkamu naudoti leidimas-higienos pasas neišduodamas (tai nurodė 80 procentų apklaustų visuomenės sveikatos centrų). Tik 1 iš apklaustų įstaigų nurodė, kad leidimas-higienos pasas tokiais atvejais išduodamas. Nei viena teritorinė visuomenės sveikatos priežiūros įstaiga nenurodė, kad apie naudojamą nebaigtą statinį, kuriame numatoma vykdyti tam tikrą ūkinę komercinę veiklą, informuojamos atitinkamos statinių naudojimo priežiūrą vykdančios institucijos. Pažymėtina, kad nei Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatyme, nei Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklėse nenumatyti atvejai, kai leidimo-higienos paso neišdavimo pagrindu galėtų būti tai, kad statinys (jo dalis) nebaigtas statyti ir / ar nepripažintas tinkamu naudoti. Taigi, teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos veiksmai, kai leidimas-higienos pasas neišduodamas remiantis tuo, kad statinys nebaigtas statyti ir / ar nepripažintas tinkamu naudoti, turėtų būti vertinami ne kaip pagrįstas ir teisėtas Lietuvos Respublikos statybos įstatymo nuostatų įgyvendinimo užtikrinimas, o kaip institucijos įgaliojimų viršijimas. Tokiu būdu sudaroma situacija, kai vieno teisės akto (Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo) nuostatos, teigiančios, kad visuomenės sveikatos saugos požiūriu ūkinei komercinei veiklai vykdyti yra nesvarbus statinio pripažinimas tinkamu naudoti ir jo įteisinimas, nesuderintos ir net prieštarauja kito teisės akto (Lietuvos Respublikos statybos įstatymo) nuostatoms, teigiančioms, kad naudoti, taip pat ir tam tikrą veiklą vykdyti, galima tik tinkamu naudoti pripažintą statinį ar jo dalį. Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas ir poįstatyminis teisės aktas (Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklės) ne tik neskatina valstybinės institucijos laikytis Lietuvos Respublikos statybos įstatymo nuostatų, bet atvirkščiai, įpareigoja jo nesilaikyti.

Galima daryti išvadą, kad teisinio reguliavimo nesuderinamumas įstatymų, o juo labiau įstatymo ir poįstatyminio teisės akto lygmenyje, nėra tinkamo reglamentavimo pavyzdys. Tačiau 2009 m. Sveikatos apsaugos ministerijai pabandžius ištaisyti panašią teisinio reglamentavimo spragą, buvo susidurta su didžiuliu ūkio subjektų nepasitenkinimu.

Leidimų-higienos pasų išdavimo tvarką anksčiau reglamentavo **Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklės**, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. spalio 5 d. įsakymu Nr. V-791 (*neteko galios nuo 2010 m. liepos 21 d.*) Šiose taisyklėse (aptariama redakcija galiojusi iki 2009 m. gruodžio 28 d.) buvo nurodyta, kad leidimas-higienos pasas

neišduodamas, kai ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo pažymos išvadose nurodyta, jog ūkinės komercinės veiklos sąlygos neatitinka visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimų; pareiškėjas nesudarė leidimus-higienos pasus išduodančiai institucijai galimybių atlikti ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo; pareiškėjas per taisyklėse nurodytą laiką nepateikė laboratorinių tyrimų, reikalingų ūkinės komercinės veiklos sąlygoms įvertinti, protokolų. Kadangi leidimas-higienos pasas dažniausiai yra paskutinis valstybės institucijos išduodamas leidimas, teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos dažnai gaudavo daugiabučių gyvenamųjų namų gyventojų, kurių gyvenamųjų patalpų gretimybėje vykdoma ūkinė komercinė veikla, skundų dėl šios ūkinės komercinės veiklos neigiamo poveikio gyventojų gyvenamajai aplinkai. Šie skundai neretai būdavo susiję ne visuomenės sveikatos saugos teisės aktų įgyvendinimu, bet su tam tikrais statybos, statinių naudojimo priežiūros aspektais, kurių kontrolė visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms nepavesta, tačiau priėmusi sprendimą išduoti leidimą-higienos pasą įstaiga būdavo verčiama prisiimti ne tik su vykdoma ūkine komercine veikla susijusią, bet ir su atskirų statybos procesų (procedūrų) pažeidimu, statinio naudojimo, jo priežiūros vykdymu, susijusią atsakomybę. Siekiant užtikrinti, kad statinių statybos aspektai būtų įgyvendinti jau iki leidimo-higienos paso išdavimo ir ūkinė komercinė veikla būtų vykdoma ne tik visuomenės sveikatos priežiūros institucijų visuomenės sveikatos saugos požiūrių įvertintose, bet ir kitų už tam tikro statybos proceso, procedūros ar reikalavimo įgyvendinimą atsakingų valstybės institucijų (priešgaisrinės saugos, aplinkosaugos ir kt.) įvertintose patalpose, buvo priimtas sprendimas papildyti leidimų-higienos pasų neišdavimo pagrindus nuostata, kad leidimas-higienos pasas neišduodamas, jeigu patalpų, kuriose numatoma vykdyti ūkinę komercinę veiklą, paskirtis neatitinka ūkinės komercinės veiklos, kuriai prašoma leidimo-higienos paso.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. V-593 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. spalio 5 d. įsakymo Nr. V-791 „Dėl Ūkinės komercinės veiklos rūšių, kurioms būtinas leidimas-higienos pasas, sąrašo bei Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ buvo papildyti atsisakymo išduoti leidimo-higienos paso pagrindai ir numatyta, kad leidimas-higienos pasas neišduodamas, jeigu patalpų, kuriose numatoma vykdyti veiklą, paskirtis neatitinka ūkinės komercinės veiklos, kuriai prašoma leidimo-higienos paso. Vadovaujantis šia nuostata, teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos neišduodavo leidimo-higienos paso veiklai ne tos paskirties patalpose. Tačiau kilo verslo atstovų nepasitenkinimas, kurį taip pat palaikė ir kai kurios valstybės institucijos, nors šis įsakymo pakeitimas iš esmės tik pakartojo Lietuvos Respublikos statybos įstatymo ir Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų savininkų bendrijų įstatymo nuostatas. Manytina, kad kilęs pasipriešinimas šiam sveikatos apsaugos ministro įsakymo

pakeitimui patvirtina tai, kad tam tikra dalis ūkinės komercinės veiklos vykdytojų minėtų įstatymų reikalavimų nevykdė ir jiems nebuvo taikomos įstatymuose numatytos poveikio priemonės (Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 189² straipsnis numato administracinę atsakomybę už statinio naudojimą ne pagal paskirtį), o tik teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų neišduotas leidimas-higienos pasas tapo draudimu toliau vykdyti teisės aktams prieštaraujančią ūkinę komercinę veiklą.

Statinių naudotojų pareigą statinį (jo patalpas) naudoti tik pagal paskirtį visų pirma numato Lietuvos Respublikos statybos įstatymas. Šis reikalavimas nėra savitikslis, remiantis Lietuvos Respublikos statybos įstatymo nuostatomis, statinio naudojimas pagal paskirtį yra būtina veiklos, vykdomos statinyje, saugos sąlyga, ir būtent statinio paskirtis liudija, kad statinys atitinka saugos ir jame planuojamos (atliekamos) veiklos (technologijos proceso) privalomus reikalavimus. Kadangi Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai yra vienodai privalomi tiek ūkio subjektams, tiek valstybės institucijoms, Sveikatos apsaugos ministerija rengdama teisės aktą, susijusį su leidimo išdavimu statiniuose vykdomai ūkinei komercinei veiklai, statinių naudojimu, negalėjo neatsižvelgti į minėtas Lietuvos Respublikos statybos įstatymo nuostatas. Išduodant leidimą-higienos pasą vertinama ūkinės komercinės veiklos sąlygų atitiktis visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimams (teritorijos, pastatų (patalpų) įrengimas (tiek, kiek tai susiję su konkrečiai veiklai keliamais reikalavimais), darbuotojų kvalifikacija ir pasirengimas vykdyti ūkinę komercinę veiklą, naudojama įranga, priemonės). Ūkinės komercinės veiklos vykdymo sąlygų vertinimo metu statinių (patalpų) statybos aspektai nevertinami, tačiau jie yra tampriai susiję su statinyje (patalpose) vykdomos ūkinės komercinės veiklos sauga, poveikiu tiek tose patalpose esantiems, tiek besiribojančiose su tomis patalpomis būstuose gyvenantiems asmenims. Be to, visuomenės sveikatos priežiūros institucijos vykdo objektų, kuriems išduotas leidimas-higienos pasas valstybinę visuomenės sveikatos saugos kontrolę bei nagrinėja asmenų skundus dėl šių objektų veiklos ir su ja susijusių poveikį gyvenamajai aplinkai darančių veiksnių (triukšmo, gyvenamosios aplinkos oro taršos, kvapų ir kt.) visuomenės sveikatos saugos kontrolę. Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta ir į tai, kad leidimas-higienos pasas beveik visais atvejais yra galutinis valstybės institucijos išduodamas leidimas veiklai ir jį išdavusiai institucijai daugeliu atveju primetama visa (tiek institucijos kompetencijos ribose, tiek už jos ribų išeinanti) atsakomybė už veiklą, kuriai leidimas-higienos pasas buvo išduotas, reikalavimas leidimo-higienos paso išdavimo metu atsižvelgti ir į pastato (patalpų) paskirtį vertintinas kaip pagrįstas, logiškas ir racionalus, bei įgyvendinantis ne tik saugios ūkinės komercinės veiklos, bet ir saugios asmenų gyvenamosios aplinkos užtikrinimo priemones.

Šioje vietoje pažymėtina, kad apie ūkinės komercinės veiklos vykdymo netinkamos paskirties statinyje (patalpose) problemos nevisiškai tinkamą sprendimo būdą 2010 m. balandžio 29 d. priimtu Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 2, 5, 6, 7, 10, 12, 15, 21, 34, 37, 41, 43, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22, 32, 44 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymu (numatyta, kad leidimas-higienos pasas nebus išduodamas, jeigu patalpų, kuriose numatoma vykdyti veiklą, paskirtis neatitiks ūkinės komercinės veiklos, kuriai prašoma leidimo-higienos paso tik nuo 2012 m. sausio 1 d.) buvo paminėta 1.1.2.4 poveiklės ataskaitoje, todėl šioje ataskaitoje apie tai nebus kalbama. 1.1.2.4 poveiklės ataskaitoje kalbant apie ūkio subjekto teisėtų lūkesčių ir interesų teisinės apsaugos principą, nereikėtų pamiršti ir gyvenamojo namo, kuriame įsikurs tam tikrą veiklą vykdančias ūkio subjektas, gyventojų teisėtų lūkesčių. Įvertinus tai, kad pastatų (patalpų) naudojimas pagal paskirtį atsakingų institucijų nėra pakankamai kontroliuojamas, asmuo įsigijęs būstą gyvenamajame name nebus tikras, kad po kurio laiko jo kaimynystėje neįsikurs vienokią ar kitokią veiklą vykdančias ūkio subjektas su visomis iš to sekančiomis pasekmėmis. Dažniausiai tokiu atveju skundą gaus, nagrinės, turės prisiimti atsakomybę už leidimo-higienos paso išdavimą žalą asmenų gyvenamajai aplinkai darančiai veiklai bei kitų institucijų veiksmus ar neveikimą vertins leidimą-higienos pasą išdavusi įstaiga.

Visuomenės sveikatos saugos informacinės sistemos (VSSIS) duomenimis (nuo 2009 m. gruodžio 28 d. iki 2010 m. liepos 1 d.) visoje Lietuvos teritorijoje teritorinėms visuomenės sveikos priežiūros įstaigoms buvo pateiktos 2003 paraiškos gauti leidimą-higienos pasą. 264 (13,2 procentai visų pateiktų paraiškų) paraiškos nebuvo patenkintos ir leidimas-higienos pasas nebuvo išduotas. Nuo 2009 m. gruodžio 28 d. įsigaliojus Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklių nuostatai reglamentuojančiai, kad leidimas-higienos pasas neišduodamas, jeigu patalpų, kuriose numatoma vykdyti veiklą, paskirtis neatitinka ūkinės komercinės veiklos, kuriai prašoma leidimo-higienos paso, dėl šios priežasties leidimas-higienos pasas buvo neišduotas 131 atveju. Išnagrinėjus leidimų-higienos pasų neišdavimo priežastis, ūkinę komercinę veiklą neatitinkanti patalpų paskirtis leidimų-higienos pasų neišdavimo priežasčių struktūroje sudarė 49,6 procentus. Taigi, minėtu laikotarpiu tai buvo dažniausia leidimo-higienos paso neišdavimo priežastis. Dažniausiai šiuo pagrindu buvo atsisakoma išduoti leidimą-higienos pasą Kauno, Panevėžio, Tauragės apskrityse. Nors Telšių apskrityje buvo neišduoti tik 2 leidimai-higienos pasai, abiem atvejais leidimai-higienos pasai buvo neišduoti dėl patalpų neatitikties vykdomai / numatamai vykdyti ūkinei komercinei veiklai. Rečiausiai leidimai-higienos pasai dėl šios priežasties buvo neišduodami daugiausiai tuo laikotarpiu leidimų-higienos pasų išdavusioje Vilniaus apskrityje ir sudarė vos 8,1 procentą visų neišduotų leidimų-higienos pasų skaičiaus. Atsižvelgiant į tai, kad ši teisės akto nuostata galiojo palyginus labai trumpą laiką (nuo 2009 m. gruodžio 28 d. iki 2010 m.

liepos 1 d.), galima teigti, kad Lietuvos Respublikos statybos, Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų savininkų bendrijų įstatymų nuostatų, draudžiančių naudoti statinį ne pagal paskirtį, pažeidimų mastas yra iš tiesų didelis.

Leidimų-higienos pasų (LHP) išdavimas pagal apskritis 2009 m. gruodžio 28 d. – 2010 m. liepos 1 d.

Apskritis	Paraiškų gauti LHP skaičius	Netenkintų paraiškų (neišduotų LHP skaičius)	Netenkintų paraiškų (neišduotų LHP skaičius) dėl patalpų, kurių paskirtis neatitinka ūkinės komercinės veiklos, skaičius	Netenkintų paraiškų dėl patalpų paskirties (nuo visų netenkintų paraiškų) procentas
Alytaus	97	1	0	0
Kauno	416	98	69	70,4
Klaipėdos	347	40	16	40
Marijampolės	94	36	15	41,7
Panevėžio	81	23	18	78,3
Šiaulių	166	21	5	23,8
Vilniaus	544	37	3	8,1
Tauragės	72	3	2	66,7
Telšių	74	2	2	100
Utenos	112	3	1	33,3
Iš viso	2003	264	131	49,6

Išanalizavus teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų apklausos metu pateiktus duomenis, nuo 2010 m. liepos 1 d. (įsigaliojus Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 2, 5, 6, 7, 10, 12, 15, 21, 34, 37, 41, 43, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22, 32, 44 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymui) iki 2010 m. lapkričio 1 d. buvo pateikta 1172 paraiškos leidimui-higienos pasui gauti, buvo išduoti 1284 leidimai-higienos pasai. 293 leidimai-higienos pasai buvo išduoti ūkinei komercinei veiklai, vykdomai (numatomai vykdyti) patalpose, kurių paskirtis neatitinka ūkinės komercinės veiklos. Tai sudarė 22,8 procentus visų išduotų leidimų-higienos pasų. 32,4 procentus (95 leidimai-higienos pasai) leidimų-higienos pasų išduotų ūkinei komercinei veiklai vykdomai (numatomai vykdyti) patalpose, kurių paskirtis neatitinka ūkinės komercinės veiklos, sudarė leidimai-higienos pasai gyvenamosios paskirties statiniuose vykdomai veiklai. 30 procentų apklaustų visuomenės sveikatos centrų nurodė, kad tais atvejais, kai statinio (patalpų), kuriose numatoma vykdyti (vykdoma) veikla, paskirtis buvo gyvenamoji, visuomenės sveikatos centrai informavo apie tai statinių naudojimo priežiūrą vykdančias institucijas. 60 procentų apklaustų įstaigų nurodė, kad atitinkamų institucijų niekada neinformavo.

Atsižvelgiant į tai, kad gyvenamajame name atsiradusi ūkinė komercinė veikla, jei ji vykdoma neužtikrinus būtinųjų statinio saugos ir paskirties reikalavimų, gali turėti neigiamos įtakos gyvenamajai aplinkai (gyvenamųjų patalpų oro taršai, mikroklimatui), ir į tai, kad leidimas-higienos pasas išduodamas neribotam laikui (yra neterminuotas), jau dabar galima numatyti, jog atsakingoms institucijoms nevykdant ar netinkamai vykdant statinių naudojimo priežiūrą (taip pat ir jų naudojimo pagal paskirtį kontrolę), ateityje padaugės ūkinės komercinės veiklos sąlygotų gyvenamųjų patalpų oro kokybės pablogėjimo atvejų bei su tuo susijusių gyventojų skundų.

VI. TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ VALSTYBINĘ VISUOMENĖS SVEIKATOS SAUGOS KONTROLĘ, ĮGYVENDINIMO PRAKTIKA

Gyvenamųjų patalpų oro kokybė priklauso ne tik nuo aplinkos oro (išorinės taršos), statinio ir jo inžinerinių sistemų įrengimo, bet ir nuo pačių gyvenamųjų patalpų naudotojų veiklos (rūkymas, maisto ruošimas, kosmetikos priemonių, valymo ir dezinfekcijos medžiagų naudojimas, netinkamas cheminių medžiagų laikymas ir saugojimas, lakiosios organinės medžiagos, naminių gyvūnų laikymas (gyvūnų plaukai ir sekretas), pasirinktos statybinės ir apdailos medžiagos (kilimai, užuolaidos, baldai), patalpų priežiūra (dulkės). Šie neabejotinai turintys poveikį gyvenamųjų patalpų oro kokybei ir galintys įtakoti gyventojų sveikatą veiksniai šioje ataskaitoje nebus aptarti, kadangi jie daugeliu atvejų kaip minėta priklauso nuo pačių gyvenamųjų patalpų naudotojų elgesio kultūros, nėra ir negali būti kontroliuojami ir įtakojami visuomenės sveikatos priežiūros institucijų. Tuo tarpu poveikį visuomenės sveikatai darančios (galinčios daryti) ūkinės komercinės veiklos, nuo kurių vis dažniau nukenčia gyvenamųjų patalpų oro kokybė ir mikroklimatas, ir su jomis susiję visuomenės sveikatai kenksmingą poveikį darantys veiksniai yra visuomenės sveikatos priežiūros institucijų kontrolės ir vertinimo objektai. Todėl šioje temoje bus aptariami ūkinės komercinės veiklos sąlygotų veiksmų poveikis gyvenamajai aplinkai.

Statinio projektavimo, statybos, leidimo-higienos paso gyvenamajame name vykdomai ūkinei komercinei veiklai išdavimo metu vienokių ar kitokių techninių sprendinių dėka galima sudaryti sąlygas, kad būtų užtikrinta tam tikra gyvenamųjų patalpų oro kokybė, tačiau neįmanoma įvertinti realios patalpų oro taršos ir mikroklimato parametrų, ūkinės komercinės veiklos poveikio gyvenamajai aplinkai. Kaip jau buvo minėta, paprastai statinio projektavimo, statybos spragos išaiškėja pastato eksploatavimo ar ūkinės komercinės veiklos vykdymo metu. Gyvenamųjų patalpų oro kokybės (taršos) ir mikroklimato atitiktis teisės aktų reikalavimams vertinama valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolė metu.

Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir jai pavaldžioms teritorinėms visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms pavesta pagal asmenų prašymus, pranešimus, skundus vykdyti visuomenės sveikatos saugos reglamentų (higienos normų), kurių kontrolė nėra pavesta kitiems viešojo administravimo subjektams, kontrolę pagal sveikatos apsaugos ministro nustatytą (**Pagal asmenų prašymus, pareiškimus, skundus Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos vykdomos visuomenės sveikatos saugos reglamentų (higienos normų), kurių kontrolė nėra pavesta kitoms viešojo administravimo institucijoms, laikymosi kontrolės (valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės) kontroliuojamų sričių sąrašas,**

patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008 m. gruodžio 4 d. įsakymu Nr. V-1179) kontroliuojamų sričių sąrašą. Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos įgaliotos vykdyti ūkinės komercinės veiklos veiksnių, galinčių turėti įtakos visuomenės sveikatai, kontrolę. Kontroliuojamų veiksnių sąrašė nurodoma oro temperatūra, oro drėgmė, oro judėjimo greitis, cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore. Pabrėžtina, kad šių veiksnių kontrolė vykdoma esant dviem sąlygoms: kai yra gautas asmens prašymas, pranešimas, skundas ir kai veiksnys yra susijęs su ūkinės komercinės veiklos vykdymu (veiksnys yra ūkinės komercinės veiklos pasekmė ar jos įtakojamas).

Valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu vertinant oro temperatūros, oro drėgmės, oro judėjimo greičio parametrų dydžius, vertinama jų atitiktis Lietuvos higienos normos HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“ reikalavimams. Visuomenės sveikatos saugos informacinės sistemos duomenimis 2009 m. sausio 1 d. – 2010 m. lapkričio 1 d. laikotarpiu VVSPT ir VSC išnagrinėjo 26 skundus dėl galimos mikroklimato neatitikties teisės aktų reikalavimams. Šie skundai sudarė 3,9 procentus visų šiuo laikotarpiu minėtų institucijų išnagrinėtų skundų. Didžiąją dalį (76,9 proc.) skundų dėl gyvenamosios aplinkos mikroklimato sudarė gyventojų pateikti skundai. Pastebėtina, kad 60 proc. gyventojų skundų buvo pagrįsti. Teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų anketinės apklausos duomenų analizė parodė, kad nagrinėdamas skundus dėl gyvenamųjų patalpų mikroklimato, visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu įstaigos dažniausiai atlieka patalpų oro temperatūros, santykinės oro drėgmės, oro judėjimo greičio matavimus. Kai kurios įstaigos taip pat nurodė, kad vertindamos gyvenamųjų patalpų oro kokybę kartais atlieka pelėsinio grybo nustatymo tyrimus. Pažymėtina, kad visuomenės sveikatos saugos teisės aktai nereglamentuoja leidžiamų pelėsinio grybo kiekio. Todėl tokių tyrimų atlikimas yra netikslingas, nes nustatius vienokį ar kitokį pelėsinio grybo kiekį tiesiog nebus galima įvertinti jo atitikties teisės aktų reikalavimams.

Kadangi pelėsis atsiranda tik esant per didelei patalpų drėgmei, manytina, kad šio tyrimo duomenys naudojami kaip papildomas perteklinės oro drėgmės rodiklis (įrodymas). Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis apie 10-50 procentų gyvenamųjų ir negyvenamųjų patalpų oro drėgmė yra per didelė. Dėl drėgnų pastato sienų mažėja patalpų oro temperatūra, todėl šios turi būti daugiau ir intensyviau šildomos. Per didelės patalpų oro drėgmės priežastimis gali būti nesandarūs stogai, nesandarūs langai, vamzdžiai, netinkama patalpų ventiliacija (vėdinimas), hidroizoliacija, netinkamos ir / ar nekokybiškos statybinės medžiagos, kondensacija. Taigi, šias priežastis sąlyginai galima būtų suskirstyti į dvi grupes: susijusias su statinio statyba ir susijusias su statinio naudojimu, jo viduje vykdoma veikla. Pasaulio sveikatos organizacija nurodo, kad

siekiant išvengti perteklinės drėgmės optimali gyvenamųjų patalpų oro temperatūra joje esant žmonėms turėtų būti 19-22°C, tačiau tuščių patalpų oro temperatūra neturėtų būti žemesnė nei 15°C; jeigu patalpų langai yra hermetiški, šios turi būti nuolat vėdinamos. Taigi, teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos operatyviosios visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu nustatčiusios, kad gyvenamųjų patalpų oro drėgmė viršija higienos normos reglamentuojamus dydžius pirmiausia turėtų susieti tai su gyvenamųjų patalpų kaimynystėje vykdoma ūkine komercine veikla, nustatyti galimas šių viršijimų priežastis ir atsakingą asmenį. Skundo nagrinėjimo metu nustatčiusi, kad perteklinės drėgmės priežastis galimai yra ūkinės komercinės veiklos vykdytojo patalpų ar gyvenamojo namo, kuriame įsikūręs ūkio subjektas, statybos spragos (pvz., netinkamai įrengta sienų hidroizoliacija), arba, kad perteklinė drėgmė susijusi su netinkamu gyvenamųjų patalpų eksploatavimu (nesandarūs langai, nevėdinamos patalpos), visuomenės sveikatos priežiūros įstaiga negalės imtis jokių priemonių, kadangi šio visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reglamentuojamo veiksnio atsiradimo aspektai nėra susiję su visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos kompetencija ir jai suteiktais įgaliojimais. Nagrinėjamu atveju savo kompetencijai priklausančius klausimus (statybinių konstrukcijų, perdangų, inžinerinių sistemų įrengimo ir naudojimo, galimų statinio pripažinimo tinkamu naudoti procedūrų pažeidimo) turėtų spręsti Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos ir / ar savivaldybių administracijos. Tačiau praktikoje, statybų ir statinio naudojimo priežiūrą vykdančios institucijos, net akivaizdžiais statybų procesų ir / ar procedūrų pažeidimo atvejais, nelinkusios pasinaudoti joms Lietuvos Respublikos statybos įstatymo suteiktomis teisėmis, o „pirmenybę“ teikia galutinį leidimą veiklai išdavusios institucijos iniciatyvai ir sprendimams. Tai atsitinka net tais atvejais, kai ūkinės komercinės veiklos sąlygos visuomenės sveikatos saugos požiūriu atitinka visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimus ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos neturi teisinio pagrindo vienaip ar kitaip riboti ūkio subjekto veiklos. Kaip pavyzdį pateiksime vieną iš VVSPT ir teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos nagrinėtą skundą. Naujo daugiabučio gyvenamojo namo savininkų bendrijos pirmininkas ir šio namo gyventojas, kreipėsi teigdamas, kad jo bute atsiradęs drėgmės perteklius ir pelėsis susijęs su po jo butu (gyvenamojo namo pirmame aukšte) įsikūrusio pirčių ir baseino (sukūrinės vonios) veikla vykdančio objekto veikla, kuriai VSC yra išdavęs leidimą-higienos pasą, ir šios veiklos poveikio gyvenamojo namo konstrukcijoms. Nagrinėdama šį bei pakartotinius pareiškėjo skundus teritorinė visuomenės sveikatos priežiūros įstaiga ne kartą atliko operatyviąją visuomenės sveikatos saugos kontrolę, santykinės oro drėgmės matavimus, vertino pačios vykdomos veiklos atitiktį teisės aktų reikalavimams, tačiau nenustatė visuomenės sveikatos saugą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų (santykinė oro drėgmė pareiškėjo bute atitiko

higienos normos reikalavimus, ūkio subjekto patalpų ir vėdinimo sistemos įrengimas atitiko higienos normos reikalavimus). Savo skunduose pareiškėjas minėjo ir netinkamai atliktas statinio pripažinimo tinkamu naudoti, pastato (patalpų) paskirties keitimo procedūras.

Kadangi visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos tiek išduodamos leidimus-higienos pasus, tiek vykdydamos visuomenės sveikatos saugos kontrolę vertina ūkinės komercinės veiklos atitiktį visuomenės sveikatos saugos norminių teisės aktų reikalavimams, bet nevykdo statinio naudojimo ir jo priežiūros kontrolės, statinio pripažinimo tinkamu naudoti, pastato (patalpų) paskirties keitimo procedūrų organizavimo ir kontrolės, jos kompetencijai nepriklausančių skunde išdėstytų klausimų (statybinių konstrukcijų, perdangų, inžinerinių sistemų gadinimo, galimų statinio pripažinimo tinkamu naudoti procedūrų pažeidimo) ne kartą pagal kompetenciją skundą persiūsdavo nagrinėti už juos atsakingoms institucijoms – Vilniaus apskrities viršininko administracijos Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentui (dabar – Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos), savivaldybės administracijai bei prašė šių institucijų spręsti šių institucijų kompetencijai priklausančius klausimus. Ūkio subjekto vykdomos veiklos poveikį pastato konstrukcijoms ir aplinkinėms patalpoms vertino Vilniaus apskrities viršininko administracijos Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamento potvarkiu sudaryta komisija. Vėliau pareiškėjo užsakymu buvo atlikta statinio ekspertizė (statinio konstrukcijų tyrimas), kurios metu pareiškėjo gyvenamosiose patalpose (bute) buvo išgriauta siena ir atidengta komunikacijų (ventiliacijos) šachta. Ekspertai nustatė, kad siena pareiškėjo gyvenamojoje patalpoje drėksta dėl to, kad garas iš pirties patalpos kanalinio ventiliatoriaus pagalba pašalinamas tam nepritaikytu cinkuotos skardos ortakiu, vanduo į rūšį laša dėl nesandariai įrengtos ūkio subjekto dušų ir vonių patalpų grindų hidroizoliacijos. Šie pažeidimai nėra susiję su visuomenės sveikatos sauga ir negalėjo būti nustatyti nei ūkinės komercinės veiklos vertinimo, nei visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu. Tačiau net turėdama akivaizdžius įrodymus apie statinio statybos reikalavimų pažeidimus, ekspertų ir komisijos išvadas, Vilniaus apskrities viršininko administracijos Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentas bei Vilniaus miesto savivaldybės administracijos komunalinio ūkio departamentas nesiėmė jokių priemonių, bet siūlė teritorinei visuomenės sveikatos priežiūros įstaigai (kaip galutinį leidimą veiklai išdavusiai institucijai) stabdyti ūkio subjektui išduoto leidimo-higienos paso galiojimą.

Leidimo-higienos paso galiojimas gali būti sustabdytas ar panaikintas tik esant Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklėse įvardintiems pagrindams. Nagrinėjamu atveju leidimas-higienos pasas galėtų būti sustabdytas, jeigu valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu būtų nustatyta, kad ūkinės komercinės veiklos sąlygos nebeatitinka visuomenės sveikatos saugos teisės

aktų reikalavimų ir asmuo per patikrinimo akte nustatytą terminą nepašalintų nurodytų pažeidimų. Kadangi ūkinės komercinės veiklos vykdomos ūkinės komercinės veiklos sąlygos atitiko visuomenės sveikatos saugos teisės aktų reikalavimus ir nebuvo kitų, Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklėse nurodytų pagrindų, leidimą-higienos pasą ūkio subjekto vykdomai ūkinei komercinei veiklai išdavusi institucija neturėjo teisinio pagrindo sustabdyti ar panaikinti leidimo-higienos paso galiojimą. Tuo susilaukė pareiškėjo pasipiktinimo, kaltinimo neveiklumu ir valstybės deleguotų funkcijų nevykdymu.

Taigi, iš nagrinėto atvejo galima daryti išvadą, kad statybų priežiūrą ir statinio naudojimo priežiūrą vykdančios institucijos net akivaizdžiais statybų procesų ar procedūrų pažeidimo atvejais nelinkusios prisiimti atsakomybės ir pasinaudoti joms Lietuvos Respublikos statybos įstatymo suteiktomis teisėmis, o tikisi sprendimo iš galutinį leidimą veiklai išdavusios institucijos.

Vertinant cheminių medžiagų (teršalų) koncentraciją gyvenamosios aplinkos ore kontroliuojama, ar cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore neviršija Lietuvos higienos normos HN 35:2007 „Didžiausia leidžiama cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore“ leidžiamų lygių. Iki 2010 m. spalio 4 d. tai buvo vienintelė Lietuvos higienos norma, tiesiogiai reglamentuojanti gyvenamųjų patalpų oro kokybei aktualų ūkinės komercinės veiklos veiksnį, kurio kontrolė pavesta visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms.

Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 2, 5, 6, 7, 10, 12, 15, 21, 34, 37, 41, 43, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22, 32, 44 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymu Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir jai pavaldžioms teritorinėms visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms yra pavesta kvapų kontrolė gyvenamuosiuose ir visuomeninės paskirties pastatuose, nors kvapai, kurie nėra susiję su pavojingų cheminių medžiagų koncentracijos ore viršijimu, labiau sietini su gyvenamosios aplinkos kokybe, o ne visuomenės sveikatos sauga. Kvapų kontrolė gyvenamuosiuose pastatuose turėjo būti vykdoma nuo 2010 m. liepos 1 d., tačiau, praktikoje visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos kvapų kontrolės nevykdė, nes nebuvo įteisintos leidžiamos kvapo koncentracijos gyvenamosiose patalpose. Asmenų prašymai, pranešimai, skundai dėl gyvenamojoje aplinkoje atsiradusių su ūkine komercine veikla susijusių kvapų buvo nagrinėjami vadovaujantis Lietuvos higienos norma HN 35:2007 „Didžiausia leidžiama cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore“. Valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu buvo vertinama ne tam tikro kvapo koncentracija, bet to kvapo susidarymą sąlygojančių, jį sukeliančių cheminių medžiagų koncentracija. Lietuvos Respublikos sveikatos

apsaugos ministru 2010 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. V-885 patvirtintus Lietuvos higienos norma HN 121:2010 „Kvapo koncentracijos ribinė vertė gyvenamosios aplinkos ore“, atsirado galimybė įvertinti ne cheminės medžiagos, bet paties kvapo koncentraciją, jo intensyvumą. Tačiau nuo 2011 sausio 1 d. įsigaliojus šiai higienos normai visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos vykdyt tik iš ūkinės komercinės veiklos, kurioje naudojami stacionarūs taršos kvapais šaltiniai, kylančių kvapų kontrolę. Paties asmens ūkinės komercinės veiklos keliamo ir jį veikiančio, darbo vietose susidarančio, avarių ir ekstremalių situacijų ar jų likvidavimo metu sukeliama kvapo vertinimui higienos normoje pateikta kvapo koncentracijos ribinė vertė nebus taikoma. Taigi pastarieji kvapai visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų nebus vertinami.

2009 m. sausio 1 d. – 2010 m. lapkričio 1 d. VVSPT ir teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos išnagrinėjo 26 su kvapais susijusius skundus. 23 iš jų buvo susiję su kvapais gyvenamosiose patalpose. 82,6 procentus skundų dėl kvapų sudarė gyventojų pateikti skundai. Iš jų 10,5 procentai buvo pagrįsti. Skundai dėl kvapų VVSPT ir teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų visų nagrinėtų skundų (iš 672 skundų) struktūroje sudarė tik 3,4 procentus. Įvertinus tai, kad didžioji dalis skundų dėl kvapų visgi būna nepagrįsti, tačiau tam, kad būtų įvertintas jų pagrįstumas ar nepagrįstumas skundai turi būti nagrinėjami, bei atsižvelgiant į preliminarinius tokių skundų nagrinėjimo kaštus (brangių laboratorinių tyrimų atlikimas, komisijos skundai nagrinėti sudarymas) galima teigti, kad skundų dėl kvapų nagrinėjimas valstybei kainuos pakankamai brangiai. Siekiant iki minimumo sumažinti skundų nagrinėjimui skirtus žmogiškuosius ir finansinius resursus, tokių skundų nagrinėjimo kaštus, buvo parengtos **Kvapų kontrolės gyvenamosios aplinkos ore taisyklės**, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. V-885, nustatančios kvapų kontrolės atlikimo pagrindus ir tvarką. Šiose taisyklėse numatytos procedūros, kurių metu kompetentingos institucijos turės nustatyti ar gyvenamosios aplinkos ore jaučiamas kvapas sietinas su skunde nurodyta ūkine komercine veikla, įvertinti ar statiniai (patalpos) naudojami pagal paskirtį, ar jie atitinka nustatytus statinio saugos ir paskirties reikalavimus, ar nėra technologinio proceso pažeidimų ir kt. Tik po to, atlikus minėtus ir kitus taisyklėse numatytus veiksmus ir procedūras, bus imami kvapų mėginiai aplinkoje ar taršos šaltiniuose, modeliuojami kvapai.

Nors Lietuvos higienos norma HN 121:2010 „Kvapo koncentracijos ribinė vertė gyvenamosios aplinkos ore“ dar neišgaliojo, jau dabar galime matyti šio teisės akto pritaikymo praktikoje problemas. Pirmiausia tai, kad iki šiol neišspręstas mėginių kvapo koncentracijos laboratoriniams tyrimams paėmimo bei pačių laboratorinių tyrimų atlikimo bei jų apmokėjimo klausimas. Šiuo metu Lietuvoje nėra akredituotos tokių mėginių paėmimui ir kvapo koncentracijos tyrimų atlikimui laboratorijos. VVSPT, VSC ir Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros

laboratorija neturi praktikos, kaip imti oro mėginius taršos šaltiniuose, o nesant lokalizuotiems taršos šaltiniams (pvz., išmetimo angos, ventiliatoriai, kaminai), neturi patirties, kaip imti mėginius taršos plotuose ar teritorijose (pvz., sąvartynuose, dumblo sandėliavimo aikštelėse ir kt.)

Ūkinės komercinės veiklos ar jos skleidžiamo veiksnio atitiktis teisės aktų reikalavimams vertinami atliekant valstybinę visuomenės sveikatos saugos kontrolę. Valstybinė visuomenės sveikatos saugos kontrolė – tai įgaliotų valstybės institucijų ir pareigūnų atliekami veiksmai ūkinės komercinės veiklos atitikties visuomenės sveikatos saugos norminių teisės aktų reikalavimams įvertinti bei administracinėms poveikio priemonėms taikyti (Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas). Patikrinimų atlikimo pagrindai ir tvarka reglamentuojami **Tiesioginės valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės reglamente**, patvirtintame Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2008 m. gruodžio 5 d. įsakymu Nr. V-111 (2010 m. liepos 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo nuostatai, nustatančiai, kad Tiesioginės valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės reglamentą tvirtina sveikatos apsaugos ministras, Tiesioginės valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės reglamentas buvo patobulintas ir patvirtintas sveikatos apsaugos ministro 2010 m. spalio 28 d. įsakymu Nr. V-946).

Tiek Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme, tiek Tiesioginės valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės reglamente apibrėžti griežti kontrolės vykdymo pagrindai. Pagal šiuos teisės aktus asmens prašymas, pareiškimas ar skundas laikytinas operatyviosios (neplaninės) kontrolės pagrindu. Gavusi asmens skundą dėl galimo cheminių medžiagų koncentracijos viršijimo gyvenamosiose patalpose ar mikroklimato neatitikties teisės aktų reikalavimas visuomenės sveikatos priežiūros įstaiga, siekdama nustatyti, ar nėra viršyti saugūs sveikatai atitinkamų rodiklių dydžiai, atlieka patikrinimą. Teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų apklausos duomenys parodė, kad patalpų oro taršos tyrimai yra vienas dažniausiai operatyviosios visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu atliekamų tyrimų. Visuomenės sveikatos saugos informacinės sistemos (VSSIS) duomenimis **2009 m. sausio 1 d. – 2010 m. lapkričio 1 d.** laikotarpiu skundai dėl gyvenamosios aplinkos taršos cheminėmis medžiagomis sudarė 7,6 procentus (gautas 51 skundas) visų šių įstaigų išnagrinėtų skundų (iš 672 skundų). Didžiąją dalį (60,8 procentus) gautų skundų dėl gyvenamosios aplinkos taršos cheminėmis medžiagomis sudarė gyventojų pateikti skundai. Iš jų 32,2 procentai skundų buvo pagrįsti. 3,9 procentai (26 skundai) minėtu laikotarpiu nagrinėtų skundų buvo skundai dėl mikroklimato. Didžiąją dalį (76,9 procentai skundų) gautų skundų dėl gyvenamosios aplinkos mikroklimato sudarė gyventojų pateikti skundai. 60 procentų šių skundų buvo pagrįsti.

Pabrėžtina, kad galimas oro kokybės pablogėjimas privalo būti susietas su tam tikra ūkine komercine veikla. Visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos neturėtų nagrinėti skundų dėl asmenų, nevykdančių ūkinės komercinės veiklos, nors ir galimai teršiančių šalia esančią gyvenamąją aplinką, arba dėl paties gyventojų veiklos sąlygotų veiksmų. Įvertinus Visuomenės sveikatos saugos informacinėje sistemoje (VSSIS) pateiktą informaciją, nustatyta, kad **2009 m. sausio 1 d. – 2010 m. lapkričio 1 d.** laikotarpiu visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos nagrinėjo skundus dėl su ūkine komercine veikla nesusijusių veiksmų – dėl kaimynų skleidžiamų nemalonių, svaiginančių kvapų ir dujų, dėl kvapų iš kaimyninio buto, dėl gyvsidabrio garų koncentracijos gyventojui sudaužius termometrą, dėl su kaimynų veiksmis susijusių cheminių medžiagų koncentracijos ir drėgmės bute.

Operatyviosios visuomenės sveikatos kontrolės metu atliekami tam tikrų mikroklimato parametrų, cheminių medžiagų tyrimai pareiškėjo gyvenamojoje aplinkoje. Tam, kad nustatyto rodiklio viršijimą galima būtų susieti su ūkine komercine veikla ar aplinka, paraleliai tyrimai turi būti atliekami ir ūkinės komercinės veiklos vykdymo vietoje (įjungus ir išjungus galimą taršos šaltinį) bei aplinkos ore (tiriant chemines medžiagas ar kvapus). Laboratoriniai tyrimai pareiškėjo gyvenamojoje aplinkoje atliekami iš anksto su pareiškėju suderintu laiku. Tuo tarpu tikrinamas ūkio subjektas neturi žinoti apie atliekamus tyrimus ar matavimus, tai yra negali būti iš anksto informuojamas. Tačiau ūkio subjekto atstovas gali dalyvauti patikrinime, o patikrinimo metu kontrolę atliekantys pareigūnai privalo užtikrinti, kad pradėjus patikrinimą objektas nepakeistų įprastinio darbo režimo. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai laboratoriniai tyrimai turi būti atliekami uždaroje objekto teritorijoje, nakties metu, įjungus ir išjungus tam tikrą įrangą ir be objekto atstovo to padaryti neįmanoma. Tokiais atvejais vykdant operatyviąją visuomenės sveikatos saugos kontrolę laboratoriniai matavimai pareiškėjo gyvenamojoje aplinkoje atliekami veikiant taršos šaltiniui ir nedalyvaujant objekto atstovui, o vėliau su objekto vadovu, jo įgaliotu ar atsakingu asmeniu bei pareiškėju suderintu laiku laboratoriniai matavimai pareiškėjo gyvenamojoje aplinkoje atliekami išjungus objekto taršos šaltinį. Pastebėtina, kad šie tyrimai turi būti atliekami kaip galima greičiau, matavimų atlikimo sąlygos (laikas, meteorologinės sąlygos ir pan.) turi būti maksimaliai panašios į tas, kurioms esant buvo atliekami laboratoriniai matavimai veikiant objekto taršos šaltiniui. Neretai tokia operatyviosios visuomenės sveikatos saugos kontrolės ir jos metu atliekamų laboratorinių tyrimų atlikimo tvarka, kai apie tyrimo atlikimą yra informuojamas ūkio subjektas arba kai tyrimai objekte ar aplinkoje atliekami kitu, nei jie buvo atliekami pareiškėjo gyvenamojoje aplinkoje, laiku piktina skundą pateikusį asmenį. Pareiškėju manymu, esant tokiai tvarkai skundo tyrimas sąmoningai vilkinamas, ūkio subjektas gali sumažinti taršą skleidžiančio šaltinio pajėgumą ir taršos intensyvumą, o kitu laiku atliekant

tyrimus, tarša gali neviršyti leidžiamų lygių. Taigi pareiškėjų manymu, tokie tyrimai neatspindės realių rezultatų ir kenksmingų veiksnių gyvenamajai aplinkai daromo poveikio. Problema dėl tyrimų atlikimo ir jų rezultatų vertinimo atsiranda tuomet, kai visuomenės sveikatos priežiūros įstaigai atlikus laboratorinius tyrimus asmens gyvenamojoje aplinkoje veikiant taršos šaltiniui ir neinformavus ūkio subjekto, nesulaukiama tinkamo laiko ir meteorologinių sąlygų laboratoriniams matavimams pareiškėjo gyvenamojoje aplinkoje išjungus objekto taršos šaltinį, ūkio subjekto teritorijoje ar aplinkoje atlikti. Pavyzdžiui, atlikus tam tikro objekto skleidžiamų cheminių medžiagų koncentraciją pareiškėjo gyvenamojoje aplinkoje ir siekiant susieti rodiklių viršijimus su taršą skleidžiančio objekto veikla, cheminių medžiagų koncentracijos tyrimai turi būti atliekami ir taršą skleidžiančio objekto teritorijoje (aplinkos ore) esant toms pačioms arba maksimaliai panašioms sąlygoms (pvz., pučiant tos pačios krypties ir stiprumo vėjui). Tačiau jeigu laboratoriniai tyrimai buvo atliekami esant pereinamajam metų sezonui ir meteorologinės sąlygos kardinaliai pasikeitė, o tarša skleidžiama ir jos poveikis gyventojų jaučiamas tik tam tikru metu, tyrimai negalės būti atlikti ir skundas negalės būti išnagrinėtas.

Valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų užsakomus tyrimus (matavimus) įgaliota atlikti tik Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija. Tik šios laboratorijos pateiktų tyrimų protokolais gali vadovautis visuomenės sveikatos saugos kontrolę atliekančios įstaigos. Kaip ir bet kuri kita laboratorija Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija gali imti tik tuos mėginius, kurių paėmimui yra akredituota ar atestuota, ir atlikti tik tuos tyrimus (matavimus), kuriems yra akredituota ar atestuota. Akreditacija yra būdas įvertinti laboratorijos kompetenciją atlikti tyrimus ar imti mėginius, metodų, kuriais tai daroma atitiktį nustatytiems reikalavimams ir standartams. **Valstybės užsakomų laboratorinių tyrimų nomenklatūroje**, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. V-179, nurodyta, kad Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija atlieka gyvenamosios aplinkos oro tyrimus (nustato 72 cheminės taršos rodiklius), mikroklimato parametrų matavimus (oro temperatūros, santykinės oro drėgmės, oro judėjimo greičio matavimus, ventiliacijos efektyvumo matavimus).

Remiantis Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos atestavimo visuomenės sveikatos laboratorinių tyrimų veiklai pažymėjimu, išduotu Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos 2009 m. kovo 16 d. Nr. LA-2 (galiojančiu iki 2012 m. kovo 16 d.), iš 318 Lietuvos higienos normos HN 35:2007 „Didžiausia leidžiama cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore“ reglamentuotų cheminių medžiagų (teršalų) koncentracijos gyvenamosios aplinkos ore rodiklių Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos Cheminių tyrimų skyrius atestuotas atlikti 31

cheminės medžiagos (teršalo) koncentracijos nustatymo gyvenamosios aplinkos ore tyrimus. Šiems tyrimams laboratorija nėra akredituota. 2004 metais Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija akredituota Vokietijos Akreditavimo Tarybos (DAP) pagal tarptautinio standarto EN ISO/IEC 17025 reikalavimus. Laboratorijos akreditaciją patvirtinančiame dokumente nurodyta, kad ši akredituota vandenilio chlorido ir sieros dioksido mėginių ėmimui bei šių medžiagų nustatymui darbo ir kitoje aplinkoje. Pastebėtina tai, kad laboratorija gali nustatyti tik žinomas medžiagas. Tai reiškia, kad tam, kad laboratorija nustatytų gyvenamosios aplinkos orą teršiančią medžiagą, jos koncentraciją, būtina žinoti konkrečią ore esančią medžiagą (medžiaga turi būti žinoma). Jeigu būtų norima nustatyti kokios medžiagos (jas identifikuoti) ir kiek jų yra gyvenamosios aplinkos ore, reikėtų kreiptis į kitą šiuos tyrimus galinčią atlikti laboratoriją.

Kadangi teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos vykdydamos valstybės pavestas kontrolės funkcijas gali naudotis tik Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos paslaugomis, esant reikalui kontrolės metu įvertinti tam tikrų Lietuvos higienos normos HN 35:2007 „Didžiausia leidžiama cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore“ reglamentuotų cheminių medžiagų koncentracijos gyvenamųjų patalpų ore dėl ribotų laboratorijos galimybių kontrolės institucijos tiesiog neturėtų galimybes.

Nemažiau svarbu tai, kad gyvenamųjų patalpų oro tarša vertinama ir tyrimai atliekami tik pagal skundus (pareiškimus). Dažnai tokiais atvejais susiduria dvi – tam tikrą ūkinę komercinę veiklą vykdančias subjektas ir dėl subjekto veiklos nepatogumų patiriantis pareiškėjas – konfliktuojančios pusės, neretai skundo nagrinėjimas pasiekia ir teismus. Tokiais atvejais ypatingai svarbūs visuomenės sveikatos saugos kontrolė metu gautų tyrimų rezultatai, jų tikslumas ir patikimumas. Tačiau neatestuotos ar neakredituotos tam tikro tyrimo atlikimo, mėginių paėmimo metodui laboratorijos atliktų tyrimų rezultatai gali būti įvertinti kaip niekiniai ir nepripažinti teismo kaip pakankamas ūkio subjekto kaltės įrodymas. Tokiu būdu visi iki tol atlikti kontrolę vykdančių pareigūnų veiksmai netenka prasmės bei gali turėti institucijai neigiamų pasekmių (pvz., dėl teismo išlaidų išieškojimo, žalos atlyginimo).

Kaip vieną iš pavyzdžių galima paminėti visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos gautą gyventojų skundą dėl nuotekų valyklos skleidžiamos jų gyvenamosios aplinkos oro taršos. Nagrinėdama skundą visuomenės sveikatos priežiūros įstaiga kartu su Nacionaline visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija atliko amoniako kiekio gyvenamosiose patalpose tyrimus. Siekiant susieti gyvenamosios aplinkos oro taršą su ūkio subjekto (nuotekų valyklos) vykdoma veikla lygiagrečiai buvo atlikti ir amoniako kiekio aplinkos ore matavimai. Tyrimų rezultatai parodė, kad amoniako koncentracija tiek aplinkos, tiek gyvenamųjų patalpų ore viršija leidžiamus lygius. Kadangi aplinkos oro kokybės kontrolė pavesta Aplinkos ministerijai pavaldžiai institucijai

– Aplinkos apsaugos agentūrai, tuo pačiu metu aplinkos oro tyrimus atliko Aplinkos apsaugos agentūros Aplinkos tyrimų departamento laboratorija. Šios laboratorijos atliktų tyrimų rezultatai buvo priešingi – amoniako koncentracija aplinkos ore neviršijo leidžiamų lygių. Esant skirtingiems dviejų laboratorijų rezultatams, buvo nutarta atlikti eksperimentinius tyrimus, kurių metu abi laboratorijos bei nepriklausoma laboratorija (ekspertas) vienu metu ėmė aplinkos oro mėginius, atliko jų tyrimus ir palygino rezultatus. Palyginus rezultatus nustatyta, kad Aplinkos apsaugos agentūros amoniako koncentracija aplinkos ore yra artima eksperto nustatytai amoniako koncentracijai, o Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos nustatyta amoniako koncentracija 7,5 karto didesnė nei eksperto. Aptariant galimas skirtingų rezultatų priežastis, buvo darytos prielaidos, kad Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos tyrimų rezultatus (didesnę amoniako koncentraciją) galėjo įtakoti laboratorijos oro mėginių amoniakui nustatyti ėmimui naudojamos priemonės ir metodai, mėginių ėmimo metu naudojamų indų švara, tyrimo metodai, naudojami reagentai, taip pat, kad tyrimų metu buvo nustatyta ne amoniako, o amoniako ir amoniako druskų koncentracija. Kadangi Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija atestuota amoniako koncentracijos ore nustatymo metodui, nežiūrint į daromas prielaidas, nepasitikėti laboratorijos atliktų tyrimų duomenų teisingumu nebuvo pagrindo.

Kalbant apie leidžiamų cheminių medžiagų (teršalų) koncentracijų gyvenamųjų patalpų ore kontrolę galima išskirti ne tiek dėl nepakankamo šių cheminių medžiagų reglamentavimo kylančias problemas, kiek problemas, susijusias su ribotomis visuomenės sveikatos saugos kontrolę vykdančių institucijų galimybėmis visuomenės sveikatos saugos kontrolės metu įvertinti Lietuvos higienos normos HN 35:2007 „Didžiausia leidžiama cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore“ nustatytas cheminių medžiagų (teršalų) koncentracijas.

Jau minėjome, kad pagrįsti gyventojų skundai dėl gyvenamosios aplinkos oro taršos cheminėmis medžiagomis sudarė 32,2 procentus, dėl mikroklimato – 60 procentus, dėl kvapų – 10,5 procentus visų gautų gyventojų skundų. Tačiau dėl su ūkine komercine veikla susijusios gyvenamųjų patalpų oro taršos neatitikties teisės aktų reikalavimams 2009-2010 m. buvo taikytos tik 2 administracinės nuobaudos, dėl gyvenamųjų patalpų mikroklimato administracinės poveikio priemonės nebuvo taikytos. Teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų duomenimis, administracinės poveikio priemonės nebuvo taikytos dėl to, kad nepavyko nustatyti (įrodyti) priežastinio ryšio tarp mikroklimato parametrų, oro taršos rodiklių neatitikties teisės aktų reikalavimams ir ūkio subjekto veiklos, nenustatytas atsakingas asmuo, tiriamasis rodiklis nebuvo reglamentuotas visuomenės sveikatos saugos teisės aktuose.

TEISĖS AKTŲ SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (Žin., 1999, Nr. 13-308; 2000, Nr. 85-2566).
2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Žin., 1985, Nr. 1-1).
3. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (Žin., 1992, Nr. 5-75).
4. Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas (1997, Nr. 112-2824; 2006, Nr. 57-2025).
5. Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas (Žin., 1999, Nr. 98-2813).
6. Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų savininkų bendrijų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 20-449; 2000, Nr. 56-1639).
7. Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatymas (Žin., 2001, Nr. 64-2327).
8. Lietuvos Respublikos paslaugų įstatymas (Žin., 2009, Nr. 153-6901).
9. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 82-1965; 2005, Nr. 84-3105).
10. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 1993, Nr. 63-1188; 2001, Nr. 108-3902).
11. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas (Žin., 1996, Nr. 32-788; 2001, Nr. 101-3597).
12. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 63-1231; 1998, Nr. 112-3099).
13. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas (Žin., 1995, Nr. 107-2391; 2004, Nr. 21-617).
14. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (Žin., 1999, Nr. 60-1945; 2006, Nr. 77-2975).
15. Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas (Žin., 2002, Nr. 56-2225).
16. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas (Žin., 1994, Nr. 34-620; 2004, Nr. 28-868).
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 343 „Dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ (Žin., 1992, Nr. 22-652).
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. balandžio 16 d. nutarimas Nr. 370 „Dėl Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros bei statinių naudojimo priežiūros nuostatų

patvirtinimo“ (Žin., 1997, Nr. 34-851). (*Neteko galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 1419 (nuo 2010 m. spalio 10 d.)*)

19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 26 d. nutarime Nr. 280 „Dėl Lietuvos Respublikos statybos įstatymo įgyvendinimo“ (Žin., 2002, Nr. 22-819; 2010, Nr. 120-6119).

20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 21 d. nutarimas Nr. 1316 „Dėl normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų normavimo sričių paskirstymo tarp valstybės institucijų“ (Žin., 2004, Nr. 156-5701).

21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 7 d. nutarimas Nr. 130 „Dėl Valstybinio aplinkos monitoringo 2005-2010 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 19-608).

22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 9 d. nutarimas Nr. 341 „Dėl esminių statinio reikalavimų ir statinio techninių parametrų pagal statinių ar statybos produktų charakteristikų lygius ir klases nustatymo kompetencijos priskyrimo valstybės institucijoms“ (Žin., 2008, Nr. 46-1730).

23. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. lapkričio 30 d. įsakymas Nr. 621 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 48-2001 „Žmogaus vartojamo žalio vandens kokybės higieniniai reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 104-3719). (*Neteko galios Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. V-966 (nuo 2007 m. gruodžio 7 d.)*).

24. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. sausio 6 d. įsakymas Nr. V-2 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 118:2002 „Apgyvendinimo paslaugų saugos sveikatai reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 13-531).

25. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. sausio 31 d. įsakymas Nr. V-50 „Dėl Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nenumatytų poveikio visuomenės sveikatai vertinimo atvejų ir vertinimo atlikimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 18-794).

26. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. liepos 23 d. įsakymas Nr. V-455 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 79-3606).

27. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 12 d. įsakymas Nr. V-737 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 123:2003 „Patalpų ir įrangos, skirtų kūno kultūrai ir sportui, higienos reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 119-5456).

28. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. vasario 9 d. įsakymas Nr. V-57 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 125:2004 „Socialinių paslaugų įstaigos: bendrieji saugos sveikatai reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 32-1026).

29. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. liepos 12 d. įsakymas Nr. V-572 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 109:2005 „Baseinai. Įrengimo ir priežiūros saugos sveikatai reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 87-3277).

30. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. liepos 21 d. įsakymas Nr. V-595 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 39:2005 „Pirtys: įrengimo ir priežiūros saugos sveikatai reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 93-3483).

31. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. kovo 23 d. įsakymas Nr. V-179 „Dėl Valstybės užsakomų laboratorinių tyrimų nomenklatūros patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 37-1388).

32. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. gegužės 10 d. įsakymas Nr. V-362 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 35:2007 „Didžiausia leidžiama cheminių medžiagų (teršalų) koncentracija gyvenamosios aplinkos ore“ patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 55-2162).

33. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. spalio 5 d. įsakymas Nr. V-791 „Dėl Ūkinės komercinės veiklos rūšių, kurioms būtinas leidimas-higienos pasas, sąrašo bei Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 106-4352). (*Neteko galios Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. V-632 (nuo 2010 m. liepos 21 d.)*).

34. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008 m. gruodžio 4 d. įsakymas Nr. V-1179 „Dėl Pagal asmenų prašymus, pareiškimus, skundus Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos vykdomos visuomenės sveikatos saugos reglamentų (higienos normų), kurių kontrolė nėra pavesta kitoms viešojo administravimo institucijoms, laikymosi kontrolės (valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės) kontroliuojamų sričių sąrašo patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 145-5855).

35. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. rugsėjo 1 d. įsakymas Nr. V-714 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 124:2009 „Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 107-4494).

36. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. V-1081 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 42:2009 „Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų patalpų mikroklimatas“ patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 159-7219).

37. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. sausio 22 d. įsakymas Nr. V-60 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 21:2010 „Bendrojo lavinimo mokykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 14-678).

38. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. įsakymas Nr. V-313 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 75:2010 „Įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 50-2454).

39. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. liepos 13 d. įsakymas Nr. V-632 „Dėl Leidimų-higienos pasų išdavimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 86-4573).

40. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. rugsėjo 7 d. įsakymas Nr. V-765 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 79:2010 „Vaikų poilsio stovykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 108-5567).

41. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. spalio 4 d. įsakymas Nr. V-885 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 121:2010 „Kvapo koncentracijos ribinė vertė gyvenamosios aplinkos ore“ ir Kvapų kontrolės gyvenamosios aplinkos ore taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 120-6148).

42. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. spalio 28 d. įsakymas Nr. V-946 „Dėl Tiesioginės valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės reglamento patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 132-6736).

43. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. kovo 2 d. įsakymas Nr. 61 „Dėl STR 2.06.01:1999 „Miestų, miestelių ir kaimų susisiekimo sistemos“ patvirtinimo“ (Žin., 1999, Nr. 27-773).

44. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. gruodžio 27 d. įsakymas Nr. 420 „Dėl reglamento STR 2.01.01(3):1999 „Esminiai statinio reikalavimai. Higiena, sveikata, aplinkos apsauga“ patvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 8-215).

45. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymas Nr. 80 „Dėl Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 85-3684).

46. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. balandžio 30 d. įsakymas Nr. 215 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.05.07:2002 „Statinio projektavimo sąlygų sąvadas“ (Žin., 2002, Nr. 54-2153). ***(Neteko galios Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 6 d. įsakymu Nr. D1-736 (nuo 2010 m. spalio 1 d.).***

47. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gegužės 14 d. įsakymas Nr. 242 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.11.01:2002 „Statinių pripažinimo tinkamais naudoti

tvarka“ patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 60-2475). (*Neteko galios Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 28 d. įsakymu Nr. D1-828 (nuo 2010 m. spalio 1 d.)*).

48. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. birželio 11 d. įsakymas Nr. 289 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.01.09:2003 „Statinių klasifikavimas pagal jų naudojimo paskirtį“ patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 58-2611).

49. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. 705 „Dėl statybos techninio reglamento STR 2.02.01:2004 „Gyvenamieji pastatai“ patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 23-721; 2006, Nr. 24).

50. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. vasario 27 d. įsakymas Nr. D1-91 „Dėl statybos techninio reglamento STR 2.02.02:2004 „Visuomeninės paskirties statiniai“ patvirtinimo“ (Žin. 2004, Nr. 54-1851).

51. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gegužės 7 d. įsakymas Nr. D1-262 „Dėl Planavimo sąlygų teritorijų planavimo dokumentams rengti parengimo ir išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 83-3028).

52. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. rugpjūčio 16 d. įsakymas Nr. D1-436 „Dėl Bendrųjų savivaldybių aplinkos monitoringo nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 130-4680; 2007, Nr. 76-3035).

53. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. D1-696 „Dėl Nuolatinės statybos komisijos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 4-75). *Neteko galios Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. spalio 1 d. įsakymu Nr. D1-837 (nuo 2010 m. spalio 8 d.)*.

54. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. D1-708 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“ patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 4-80; 2010, Nr. 115-5902).

55. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. birželio 9 d. įsakymas Nr. D1-289 „Dėl statybos techninio reglamento STR 2.09.02:2005 „Šildymas, vėdinimas ir oro kondicionavimas“ patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 75-2729).

56. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. liepos 1 d. įsakymas Nr. D1-338 „Dėl statybos techninio reglamento STR 2.02.09:2005 „Vienbučiai ir dvibučiai gyvenamieji pastatai“ (Žin., 2005, Nr. 93-3464).

57. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. rugsėjo 16 d. įsakymas Nr. D1-546 „Dėl Ūkio subjektų aplinkos monitoringo nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 113-4831).

58. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 27 d. įsakymas Nr. D1-826 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 116-5944).

59. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 28 d. įsakymas Nr. D1-828 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.11.01:2010 „Statybos užbaigimas“ patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 116-5947).

60. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. spalio 30 d. įsakymas Nr. 471/582 „Dėl teršalų, kurių kiekis aplinkos ore ribojamas pagal Europos Sąjungos kriterijus, sąrašo ir teršalų, kurių kiekis aplinkos ore ribojamas pagal nacionalinius kriterijus, sąrašo ir ribinių aplinkos oro užterštumo verčių patvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 100-3185; 2007, Nr. 67-2627).

61. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. gruodžio 11 d. įsakymas Nr. 591/640 „Dėl Aplinkos oro užterštumo sieros dioksidu, azoto dioksidu, azoto oksidais, benzeno, anglies monoksidu, švinu, kietosiomis dalelėmis ir ozonu normų patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 106-3827; 2010, Nr. 82-4364).

62. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. gegužės 26 d. įsakymas Nr. D1-265/V-436 „Dėl Visuomenės, suinteresuotų institucijų ir įstaigų informavimo apie aplinkos oro užterštumo lygius tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 74-2688; 2009, Nr. 157-7111).

63. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. D1-153/V-246 „Dėl aplinkos oro užterštumo arsenu, kadmiu, nikeliu ir benzo(a)pirenu siektinų verčių patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 41-1486).

64. Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2008 m. lapkričio 17 d. įsakymas Nr. V-97 „Dėl Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų dalyvavimo teritorijų planavime ir statybų valstybinėje priežiūroje reglamento patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 135-5302).

65. Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2008 m. gruodžio 5 d. įsakymas Nr. V-111 „Dėl Tiesioginės valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės reglamento patvirtinimo ir įgaliojimų suteikimo“ (Žin., 2008, Nr. 146-5908) (nebegalioja). ***(Neteko galios Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2010 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. V-106 (nuo 2010 m. lapkričio 17 d.)***

NAUDOTI INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Visuomenės sveikatos saugos informacinė sistema (VSSIS).
2. Teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų klausimynas.
3. Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir jai pavaldžių teritorinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų 2007-2010 m. veiklos ataskaitos.
4. Europos legioneliozės, susijusios su kelionėmis, profilaktikos ir kontrolės rekomendacijos.
5. Legioneliozės profilaktikos ir kontrolės darbų legioneliozės rizikos vietose atlikimo rekomendacijos.
6. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant teritorijų planavimą apibendrinimas.
7. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant statybos teisinius santykius reglamentuojančias teisės normas, apibendrinimas.
8. Prieiga per internetą: <<http://www.am.lt>>.
9. Prieiga per internetą: <<http://oras.gamta.lt/>>.

Parengė

Dalia Žukienė

Veslava Golnis

Elena Veligoraitė